

รายงานการวิจัย

การพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวพญาลิ้มแกง
ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงในเขตอำเภอน้ำหนาว จังหวัดเพชรบูรณ์

Developing Quality of Farmers who Growing
Phrayaleamkeng Rice according to Sufficiency Economics
in Nam Nao District, Phetchabun Province

ปิยะนุช พรหมประเสริฐ
สาขาการจัดการทรัพยากรมนุษย์ คณะวิทยาการจัดการ
มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์

ประจำปีงบประมาณ 2558

รหัสโครงการสัญญา PCRU 2558_N006

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

การพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวพญาลีมแกง
ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงในเขตอำเภอน้ำหนาว จังหวัดเพชรบูรณ์

Developing Quality of Farmers who Growing Phrayaleamkeng Rice
according to Sufficiency Economics in Nam Nao District,
Phetchabun Province

ปิยะนุช พรหมประเสริฐ

สาขาการจัดการทรัพยากรมนุษย์ คณะวิทยาการจัดการ
มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์

ทุนอุดหนุนโดย สำนักงานบริหารโครงการวิจัยในอุดมศึกษา
และพัฒนามหาวิทยาลัยวิจัยแห่งชาติ /มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์/งบประมาณ
แผ่นดินที่พิจารณาจากโดยผ่านความเห็นชอบจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ
ประจำปีงบประมาณ 2558

(ก)

ชื่องานวิจัย	การพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวพญาลิ้มแกตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ในเขตอำเภอน้ำหนาว จังหวัดเพชรบูรณ์		
ผู้วิจัย	ปิยะนุช พรหมประเสริฐ		
สาขาวิชา	การจัดการทรัพยากรมนุษย์	มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์	

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้การพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวพญาลิ้มแกตาม
แนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ในเขตอำเภอน้ำหนาว จังหวัดเพชรบูรณ์

วิธีการดำเนินการวิจัยนี้แบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน ประกอบด้วย 1) การสังเคราะห์และการประเมินผลรูปแบบได้แก่ การศึกษาทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การสังเคราะห์รูปแบบ และการตรวจสอบความถูกต้องรูปแบบ และ 2) การพัฒนาบริหารจัดการ ได้แก่ การวางแผน การจัดโครงสร้างองค์การ การจัดการทรัพยากรมนุษย์ การประสานงาน การจัดสรรงบประมาณ การจัดทำบันทึกรายงานการดำเนินงาน

ผลลัพธ์ของงานวิจัยการบริหารจัดการกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวพญาสีมแกง อำเภอน้ำหนาว จังหวัดเพชรบูรณ์ ที่ตอบแบบสอบถามจำนวน 175 คน ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) อยู่โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ที่ 3.12 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) ที่ 1.94 จากการศึกษาพบว่าด้านการบริหารจัดการกลุ่มมากที่สุดคือมีการจัดเตรียมเครื่องมือและอุปกรณ์เพื่อใช้ในการปลูกข้าว อยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ที่ 4.72 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) ที่ 0.52 และลำดับสุดท้ายคือได้รับการฝึกอบรมให้ความรู้ด้านเทคนิควิธีการปลูกข้าวและวิธีการเก็บเกี่ยวข้าว อยู่ในระดับน้อย ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ที่ 1.91 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) ที่ 1.08

คำสำคัญ : การบริหารจัดการ เกษตรกรผู้ปลูกข้าวพญาลิมาแกง

(๗)

Research: Developing Quality of Farmers who Growing Phrayaleamkeng
Rice according to Sufficiency Economics in Nam Nao District,
Phetchabun Province

Researcher: Miss. Piyanut Phomprasert

Faculty: Business administration Faculty

Institute: Rajchapat Petchaboon Uiversity

Abstract

This research is the development of the management group the rice growers Paya Luem Gang according to sufficiency economy in Nam Nao district, Phetchabun Province.

To conduct this research is divided into two stages: 1) the synthesis and evaluation forms. Theoretical studies and related research. The synthetic form And to determine the correct format and 2) the development of management, including planning, organization structure. Human resource management, coordinated budgeting. The preparation of the reports. Results of Research Management Group the rice growers Paya Luem Gang according to sufficiency economy in Nam Nao district, Phetchabun Province. The survey of 175 people, average ($\bar{x}$) is overall moderate at 3.12 standard deviation (S.D) of 1.94, the study found that the management group is the most prepared tools and equipment to use. in rice cultivation In the mean ($\bar{x}$), a 4.72 standard deviation (S.D) of 0.52 and a final order

is received training to provide knowledge on how to grow crops and harvest rice. In less average ($\bar{x}$) at 1.91 standard deviation (S.D) of 1.08.

Keywords : Management, The rice growers Paya Luem Gang

(ก)

กิตติกรรมประกาศ

รายงานวิจัยฉบับนี้เป็นงานวิจัยที่เก็บรวบรวมข้อมูลจากลงพื้นที่อำเภอน้ำหนาว จังหวัดเพชรบูรณ์ เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลจากเกษตรกรผู้ปลูกข้าวพญาสีมแกง โดยผู้วิจัยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดย การสำรวจภาคสนาม การสังเกตการณ์การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม การสัมภาษณ์เชิงลึก และเทคนิค SWOT ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าการเก็บรวบรวมข้อมูลดังกล่าวนี้จะทำให้ได้รับข้อมูลที่สามารถนำมาวิเคราะห์และมีบทสรุปที่เป็นประโยชน์ด้านการพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการเกษตรกรผู้ปลูกข้าวพญาสีมแกงได้อย่างแท้จริง

ผู้วิจัยใคร่ขอขอบพระคุณ คุณวิทยา ยอดดี เกษตรอำเภอน้ำหนาว และบุคลากรภายในสำนักงานเกษตรอำเภอน้ำหนาวทุกท่านที่สละเวลาให้คำแนะนำ คำปรึกษา รวมถึงข้อเสนอแนะต่าง ๆ อันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ และงานวิจัยชิ้นนี้จะไม่สำเร็จล่วงได้ หากไม่ได้รับความร่วมมือจากเกษตรกรและกลุ่มวิสาหกิจชุมชนอำเภอน้ำหนาว ที่เสียสละเวลาอันมีค่าเข้าร่วมกิจกรรมและให้ข้อมูลการดำเนินงาน ทุกครั้งที่ลงพื้นที่ ผู้วิจัยสามารถรับรู้ได้ถึงน้ำใจ ความเป็นกันเองความช่วยเหลือของชาวเกษตรกร จึงขอขอบคุณทุกท่านเป็นอย่างสูง

ท้ายนี้ผู้วิจัยขอบพระคุณ สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ที่ได้ให้ทุนอุดหนุนการวิจัยครั้งนี้มา ณ ที่นี้ด้วย

ปิยะนุช พรหมประเสริฐ

(ง)

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ข
กิตติกรรมประกาศ.....	ค
สารบัญตาราง.....	จ
สารบัญรูป.....	ฉ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	5
1.3 ขอบเขตของโครงการวิจัย.....	6
1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	6

	1.5	กรอบแนวคิดของโครงการวิจัย	6
	1.6	คำนิยามศัพท์เฉพาะ.....	7
บทที่ 2		เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	8
	2.1	แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนา.....	8
	2.2	แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการ.....	10
	2.3	แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง	30
	2.4	งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	37
บทที่ 3		วิธีดำเนินการวิจัย.....	45
	3.1	การกำหนดพื้นที่เป้าหมายและประชากร	45
	3.2	ขอบเขตการเก็บข้อมูล	45
	3.3	เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	45
	3.4	การเก็บข้อมูล	47
	3.5	การวิเคราะห์ข้อมูล	47
	3.6	สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล.....	48
บทที่ 4		ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	50
	4.1	ข้อมูลส่วนบุคคลทั่วไป	50
	4.2	ข้อมูลทั่วไปด้านการบริหารจัดการ	54
	4.3	การบริหารจัดการกลุ่ม.....	58
	4.4	การสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้อง	59
	4.5	การวิเคราะห์สถานการณ์ภายในและภายนอก (SWOT).....	63
	4.6	การพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวพญาสีมแกง...	64

(ง)

สารบัญ (ต่อ)

		หน้า
บทที่ 5	สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ	70
	5.1 สรุปผลการวิจัย.....	71
	5.2 การอภิปรายผล.....	72
	5.3 ข้อเสนอแนะ	74
บรรณานุกรม.....		75

ภาคผนวก.....	77
ภาคผนวก ก (แบบสอบถาม).....	78
ภาคผนวก ข (รูปภาพ).....	82
ประวัติคณะผู้วิจัย.....	89

(จ)

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1.1 แสดงจำนวนครัวเรือนการทำเกษตรประเภทข้าว พืชไร่ พืชผัก	3
4.1 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามเพศ.....	50
4.2 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามอายุ	51
4.3 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามการศึกษา	51
4.4 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามพักอาศัยในตำบล.....	52
4.5 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามรายได้ของครอบครัว.....	52
4.6 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามจำนวนพื้นที่/ไร่ ในการปลูกข้าวพญาสีมแก้ว.....	53
4.7 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามจำนวนแรงงานในครอบครัว.....	53
4.8 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามปัญหาด้านการผลิต.....	54
4.9 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามปัญหาด้านการตลาด.....	54
4.10 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามปัญหาด้านการเงิน	55
4.11 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามปัญหาด้านแรงงาน.....	55
4.12 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามหน่วยงานที่เกษตรกร เข้าไปขอความช่วยเหลือ ขอคำแนะนำ ในการพัฒนาศักยภาพกลุ่ม	56
4.13 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามความสนใจที่จะพัฒนา ศักยภาพตนเอง.....	56
4.14 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามความสนใจที่จะจัดตั้งกลุ่มเพื่อช่วย พัฒนาศักยภาพการปลูกข้าวพญาสีมแก้ว	57
4.15 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามจำนวนการไปศึกษาดูงาน ด้านการบริหารจัดการกลุ่ม	57

(น)

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่

หน้า

- 4.16 แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) ด้านการบริหารจัดการกลุ่มเกษตรกร
ผู้ปลูกข้าวพญาสีมแกง อำเภอน้ำหนาว จังหวัดเพชรบูรณ์58

(ข)

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
2.1 การประสมประสานของควมมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการจัดการ.....	16
2.2 ความต้องการทักษะทางการจัดการและระดับของการจัดการ	17
2.3 แสดงกระบวนการบริหารการจัดการภายในองค์การ	23
2.4 วงจร PDCA กับการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง	27
2.5 วงจรคุณภาพ ตามแนวคิดของ เอ็ดวาร์ด เดมมิง.....	30
ข-1 ภาพข้าวและสถานที่ตั้งกลุ่มวิสาหกิจข้าวพญาลิ้มแกง.....	83
ข-2 ภาพการสัมภาษณ์กลุ่มเกษตรกร.....	84
ข-3 ภาพการประชุมกลุ่มเกษตรกร	85
ข-4 ภาพการอบรมถ่ายทอดความรู้ด้านแนวคิดพื้นฐานการบริหารจัดการ.....	86
ข-5 ภาพการอบรมถ่ายทอดความรู้การแปรรูปผลิตภัณฑ์ข้าวพญาลิ้มแกง.....	87

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
(แบบสอบถาม)

ภาคผนวก ข

(แบบสอบถาม)

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

รัฐบาลได้มียุทธศาสตร์ในการส่งเสริมและพัฒนาข้าวให้ได้คุณภาพตามความต้องการของตลาด มีการตรวจสอบรับรองมาตรฐานข้าวและผลิตภัณฑ์ การสร้างมูลค่าเพิ่ม เป็นการเพิ่มประสิทธิภาพการส่งออกข้าวคุณภาพสูง (กระทรวงพาณิชย์ , 2553) นอกจากนี้กรมส่งเสริมการส่งออก (2554) ยังได้มีนโยบายในการส่งเสริมการสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่ผลิตภัณฑ์ข้าว เนื่องจากตลาดมีความต้องการข้าวถึงสำเร็จรูปสูงมากขึ้น ศักยภาพทางด้านการบริหารจัดการของชุมชน มีความสำคัญและมีผลกระทบโดยตรงต่อการดำรงชีวิตของคนในชุมชน ชุมชนจะเข้มแข็งได้ต้องเริ่มจากการพึ่งพาตนเองของคนในชุมชนซึ่งแนวทางหนึ่งในการพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืนของชุมชน

ตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2504-2509) จนถึงแผนปัจจุบันคือแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559) ได้มีการพัฒนาการเกษตรมาโดยตลอด มีการเน้นทั้งเรื่องการผลิต และการตลาด ซึ่งพบว่ายังต้องเพิ่มการสนับสนุนอย่างต่อเนื่องต่อไปอีก เนื่องจากสภาวะการเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจ สังคม ทั้งระดับชาติและนานาชาติ อยู่ตลอดเวลา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการแข่งขันกันระหว่างประเทศ ทำให้เราต้องมีการส่งเสริมการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง (เชาว์ โจนแสง.2555:18)

สำหรับการพัฒนาการเกษตรที่ระบุในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 (2555-2559) ได้กำหนดวิสัยทัศน์ ให้เกษตรกรมีคุณภาพชีวิตที่ดี ประชาชนมีความมั่นคงทางด้านอาหาร และสามารถสร้างรายได้ให้แก่ประเทศชาติ จึงได้กำหนดเป็นพันธกิจ ดังนี้ (แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11)

1. ส่งเสริมให้เกษตรกรมีการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
2. ส่งเสริมให้มีการผลิตสินค้าเกษตรและอาหารที่มีประสิทธิภาพเสริมสร้างความมั่นคงด้านอาหารและพลังงานอย่างเหมาะสมและยั่งยืน สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มสอดคล้องกับความต้องการของตลาด และมีมาตรฐานปลอดภัยต่อผู้บริโภคทั้งภายในและต่างประเทศ
3. ส่งเสริมให้มีการจัดสรรทรัพยากรการผลิตทางการเกษตรและโครงสร้างพื้นฐานการเกษตรอย่างเพียงพอมีประสิทธิภาพยั่งยืนและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

4. ส่งเสริมให้มีการวิจัย พัฒนา และถ่ายทอดเทคโนโลยีด้านการเกษตรที่เหมาะสม

แผนพัฒนาการเกษตร พ.ศ. 2555-2559 ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 ได้กำหนดวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. เพื่อให้เกษตรกรมีคุณภาพชีวิตที่ดี อาชีพที่มั่นคง รายได้เพียงพอต่อการเลี้ยงชีพและมีความภูมิใจในอาชีพ
2. เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรและอาหารให้มีคุณภาพและปริมาณเพียงพอต่อความต้องการ รวมถึงการสร้างมูลค่าเพิ่มการผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และจัดสรรการผลิตที่เหมาะสมทั้งอาหาร ผลิตภัณฑ์และพลังงานทดแทน
3. เพื่อให้มีการบริหารจัดการทรัพยากรการเกษตรอย่างมีประสิทธิภาพ สมดุล และยั่งยืน ภายใต้วัตถุประสงค์ของแผนพัฒนาการเกษตร พ.ศ. 2555-2559

ข้าวเป็นสินค้าทางการเกษตรที่สำคัญที่สุดของประเทศไทย เพราะมีพื้นที่ในการปลูกข้าวประมาณร้อยละ 50 ของพื้นที่ที่มีการทำการเกษตรทั้งหมด ปริมาณข้าวในฤดูกาลผลิต ปี 2556 เป็นข้าวนาปี มีพื้นที่เพาะปลูกรวมทั้งสิ้น 65 ล้านไร่ ปริมาณผลผลิต 27.5 ล้านตันข้าวเปลือก ผลผลิตต่อไร่ 551 กิโลกรัมต่อไร่(สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์) โดยเนื้อที่เพาะปลูกได้เพิ่มขึ้นจากปีที่แล้ว เนื่องจากราคาข้าวภายใต้โครงการรับจำนำข้าวเปลือกของรัฐบาลจูงใจให้เกษตรกรหันมาปลูกข้าวมากขึ้น และปีที่ผ่านมา เกษตรกรบางส่วนในภาคเหนือและภาคกลางเลื่อนการเพาะปลูกเร็วขึ้น เพื่อป้องกันความเสียหายจากอุทกภัย ส่วนการผลิตข้าวนาปรัง ปี 2556 คาดว่าจะมีเนื้อที่เพาะปลูกรวมทั้งสิ้น 14.7 ล้านไร่ ปริมาณผลผลิต 9.9 ล้านตันข้าวเปลือก ผลผลิตต่อไร่ 676 กิโลกรัมต่อไร่(สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์) โดยเนื้อที่เพาะปลูกได้ลดลงจากปีที่แล้ว เนื่องจากในปีนี้น้ำไม่เพียงพอต่อการเพาะปลูก โดยที่มูลค่าการส่งออกข้าวโดยรวมในปีพ.ศ. 2555 เป็นจำนวนเงิน 142,979 ล้านบาท ซึ่งเป็นอันดับ 2 รองจากยางพารา ซึ่งมีมูลค่าการส่งออกประมาณ 336,303 ล้านบาท(ศูนย์สารสนเทศการเกษตร สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร) จังหวัดเพชรบูรณ์เป็นจังหวัดที่มีการปลูกข้าวมากเช่นเดียวกัน กล่าวคือมีพื้นที่ปลูกข้าวนาปีประมาณ 1.1 ล้านไร่ และได้ผลผลิตประมาณ 1 ล้านตัน และเป็นข้าวนาปรัง 1 แสนไร่ ผลผลิตประมาณ 5 หมื่นตัน (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์)

ในการแข่งขันทางการค้าข้าวนั้น พบว่าข้าวของประเทศไทยเป็นข้าวที่มีคุณภาพสูง มีลักษณะเด่นคือ เมื่อบริโภคแล้วมีกลิ่นหอม เหนียวนุ่ม รสชาติอร่อย เป็นที่ยอมรับจากทั่วโลก ซึ่งทางรัฐบาลได้ให้ความสำคัญ และมีการส่งเสริมอย่างจริงจัง โดยได้กำหนดยุทธศาสตร์ในการมุ่งเน้นพัฒนาข้าวให้ได้คุณภาพสูงตรงตามความต้องการของตลาด โดยเฉพาะการสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่ผลิตภัณฑ์ข้าวให้มีรูปแบบใหม่ๆ ที่มีความหลากหลาย รวมทั้งการพัฒนากระบวนการบรรจุภัณฑ์(packaging) การพัฒนาตราสินค้า(brandname) ข้าวของประเทศไทยยังมีความหลากหลาย ข้าวที่ได้รับความนิยมและมีชื่อเสียงไปทั่วโลก ได้แก่ ข้าวหอมมะลิ ข้าวไรซ์เบอร์รี่ ข้าวหอมนิล เป็นต้น สำหรับจังหวัดเพชรบูรณ์ มีข้าวที่มีชื่อเสียงได้แก่ ข้าวพันธุ์ลิ้มผัว เป็นต้น

ทางตอนเหนือของจังหวัดจังหวัดเพชรบูรณ์มีลักษณะภูมิประเทศเป็นภูเขาสูง เช่น อำเภอเขา คือ และอำเภอน้ำหนาว มีการปลูกข้าวไร่กันเป็นจำนวนมาก ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ขาดแคลนแหล่งน้ำ ต้องอาศัยน้ำฝนตามธรรมชาติ พบว่ามีการปลูกข้าวที่มีลักษณะเด่นอีกพันธุ์หนึ่ง คือ ข้าวพญาลิ้มแกง ซึ่งปลูกในพื้นที่อำเภอน้ำหนาว ข้าวพันธุ์พญาลิ้มแกงเป็นข้าวไร่พื้นเมือง เป็นข้าวเหนียว เมื่อบริโภคจะนุ่ม มีกลิ่นหอมมาก หากรับประทานแบบข้าวกล้องเหนียวจะมีรสชาติอร่อยมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งมีโปรตีนสูง คือประมาณ 8.16 กรัม ลักษณะต้นข้าวของข้าวพญาลิ้มแกง ทรงกอตั้ง ปล้องสีเหลือง ใบสีเขียวอ่อน ยาวเรียว ออกดอกประมาณวันที่ 28 กันยายน ลำต้นค่อนข้างแข็ง จำนวนรวงต่อกอประมาณ 10 รวงต่อกอ มีผลผลิตประมาณ 343 กิโลกรัมต่อไร่ เปลือกสีฟาง รูปร่างเมล็ดใหญ่ (เจริญจิต เพ็ชรรัตน์ และคณะ.2556) เนื่องจากมีรสชาติที่อร่อยเหนือกว่าพันธุ์ข้าวไร่ชนิดอื่นๆ มีประวัติที่เล่าสืบต่อกันมาว่า สมัยก่อนมีเจ้าเมืองซึ่งมีตำแหน่งเป็นพญา เดินทางไปตามหัวเมืองต่างๆ ได้มีคนนำข้าวไปให้กิน มีรสชาติหอม นุ่ม จนเจ้าเมืองกินแต่ข้าวนี้คนเดียว ไม่กินกับข้าวเลย จึงให้ชื่อข้าวนี้ว่า ข้าวพญาลิ้มแกง ซึ่งพบว่าข้าวพญาลิ้มแกงปลูกมากในพื้นที่สูงในเขตอำเภอน้ำหนาว จังหวัดเพชรบูรณ์ เป็นข้าวเบา ให้ผลผลิตสูง ดังแสดงข้อมูลการทำการเกษตรประเภทพืชไร่ ที่ประกอบด้วย ข้าว พืชไร่ พืชผัก ซึ่งจะเห็นได้ว่า ชาวอำเภอน้ำหนาวได้ยึดอาชีพทางการเกษตรเป็นหลัก โดยเฉพาะพืชที่เป็นอาหารซึ่งมีความสำคัญต่อการบริโภคของคนในประเทศ และยังสามารถส่งออกไปเลี้ยงชาวต่างประเทศอีกด้วย

ตารางที่ 1-1 แสดงจำนวนครัวเรือนการทำเกษตรประเภท ข้าว พืชไร่ พืชผัก

ลำดับที่	ตำบล	จำนวน	เนื้อที่	เนื้อที่เก็บเกี่ยว	ผลผลิตรวม	ผลผลิตเฉลี่ย
----------	------	-------	----------	--------------------	-----------	--------------

		ครีวเรือน	เพาะปลูก (ไร่)	(ไร่)	(ตัน)	(กก./ไร่)
1	โคกมน	768	16,559	17,687	10,730	607
2	หลักด่าน	987	26,524	26,379	15,820	600
3	วังขาว	1,732	35,446	34,210	18,190	532
4	น้ำหนาว	1,319	24,018	22,952	12,657	551
	รวม	4,806	102,547	101,227	57,398	567

ตารางแสดงจำนวนครีวเรือนการทำเกษตรประเภท ข้าว พืชไร่ พืชผัก

ของอำเภอน้ำหนาว จังหวัดเพชรบูรณ์ (10 มิถุนายน 2554)

ที่มา:ระบบฐานข้อมูลทะเบียนเกษตรกร กรมส่งเสริมการเกษตร สำนักงานเกษตรอำเภอน้ำหนาว

ข้าวไร่ เป็นข้าวที่ปลูกในสภาพอาศัยน้ำฝนตามธรรมชาติในพื้นที่ไร่ หรือที่ดอนซึ่งมีไม่มีการทำคันนาเพื่อกักเก็บน้ำ พื้นที่ที่ปลูกข้าวไร่จึงอยู่ในสภาพที่ไม่มีน้ำขังบนผิวดิน และพื้นดินจะแห้งและขาดน้ำทันทีเมื่อสิ้นฤดูฝน ดังนั้น การปลูกข้าวไร่จะต้องใช้พันธุ์ที่มีอายุเบา โดยปลูกในต้นฤดูฝนและแก่เก็บเกี่ยวได้ในปลายฤดูฝน พื้นที่ปลูกข้าวไร่ในประเทศไทยมีอยู่ประมาณ 670,000 ไร่ แหล่งปลูกส่วนใหญ่อยู่ในพื้นที่สูงกว่าระดับน้ำทะเลตั้งแต่ 300 เมตร ขึ้นไป ได้แก่ จังหวัดแม่ฮ่องสอน น่าน เชียงใหม่ เชียงราย ตาก อุตรดิตถ์ ลำปาง เพชรบูรณ์ หนองคาย ชัยภูมิ เลย และกาญจนบุรี สำหรับภาคใต้มีพื้นที่ปลูกเพียงเล็กน้อยโดยนิยมปลูกเป็นข้าวไร่แซมยางพารา ในประเทศไทยผลผลิตข้าวไร่ค่อนข้างต่ำเฉลี่ย 270 กิโลกรัมต่อไร่ ส่วนใหญ่เป็นการผลิตเพื่อการบริโภคในครัวเรือนซึ่งส่วนใหญ่ยังไม่เพียงพอ ประกอบกับเกษตรกรหันมาปลูกอ้อยและมันสำปะหลังเพื่อใช้เป็นพืชพลังงาน รวมทั้งการปลูกยางพาราตามนโยบายของรัฐ ทำให้พื้นที่ปลูกข้าวลดลง เกษตรกรบางส่วนมีข้าวบริโภคไม่พอเพียง จึงได้ปลูกข้าวในสภาพไร่ก่อนการปลูกอ้อยและมันสำปะหลัง รวมทั้งปลูกข้าวระหว่างแถวยางพารา อย่างไรก็ตามถึงแม้ว่าพันธุ์ข้าวไร่ที่เกษตรกรใช้ปลูกจะมีหลากหลายพันธุ์ในท้องถิ่น แต่ส่วนใหญ่ยังไม่เหมาะสมสำหรับสภาพในเขตนี้อย่างแท้จริง เกษตรกรบางรายยังใช้พันธุ์ข้าวกลุ่มมาปลูกสภาพไร่ทำให้การเจริญเติบโตไม่ดี และบางครั้งเสียหายเนื่องจากความแห้งแล้งหรือฝนทิ้งช่วง

ข้าวไร่พื้นเมืองพันธุ์พญาลิ้มแกง เป็นข้าวไร่ข้าวเหนียว นับเป็นหนึ่งในพันธุ์ที่เกษตรกรนิยมปลูกกระจายในหลายพื้นที่ บริเวณเทือกเขาเพชรบูรณ์ จังหวัดเลย และจังหวัดชัยภูมิ พญาลิ้มแกง ทรงกอตั้ง

ปล้องสี่เหลี่ยม ใบสีเขียวอ่อน ยาวรียาว ออกดอกประมาณวันที่ 28 กันยายน ลำต้นค่อนข้างแข็งจำนวน รวงต่อกอ 10 รวงต่อกอ ผลผลิตประมาณ 343 กิโลกรัมต่อไร่ เปลือกเมล็ดสีฟาง รูปร่างเมล็ดใหญ่ ลักษณะเด่นของข้าวพันธุ์นี้คือ ข้าวนี้สุกมีลักษณะอ่อนนุ่มและมีกลิ่นหอม ความมีรสชาติดีนับเป็น คุณสมบัติที่โดดเด่นเหนือกว่าข้าวไร้พันธุ์อื่นๆ ชื่อ “พญาลิ้มแกง” มาจากประวัติที่เล่าต่อกันมาว่า สมัยก่อนมีพญา (เจ้าเมือง) ไปเที่ยวป่า เกิดหิวข้าว ผู้ติดตามจึงนำข้าวให้กิน ปรากฏว่ารสชาติข้าวนุ่ม อร่อยและมีกลิ่นหอมมาก พญา จึงกินแต่ข้าวไม่สนใจกับข้าว ดังนั้นข้าวพันธุ์นี้จึงได้ชื่อว่าข้าวพญาลิ้ม แกง ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

ข้อมูลจากการสำรวจพื้นที่ในการผลิตข้าวในอำเภอน้ำหนาว จังหวัดเพชรบูรณ์ได้รับการบอก เล่าว่าด้วยอำเภอน้ำหนาวเป็นพื้นที่ภูเขา ไม่มีที่ราบลุ่มสำหรับทำข้าวนาสวน เกษตรกรจึงต้องปลูกข้าว ไร่เพื่อบริโภค ซึ่งสะท้อนภาพของวิธีการผลิตข้าวเพื่อความมั่นคงด้านอาหารของครัวเรือน และการคง อยู่ในพื้นที่จากการลงพื้นที่ จากการศึกษพบว่าสถานการณ์การผลิตในฤดูที่ผ่านมา (ตุลาคม 2555) พบว่าข้าวที่ปลูกในพื้นที่อำเภอน้ำหนาวล้วนเป็นข้าวไร่พื้นเมือง ซึ่งมีหลากหลายพันธุ์และเป็นข้าว เหนียว (เนื่องด้วยเกษตรกรในพื้นที่บริโภคข้าวเหนียว) และในจำนวนนั้นข้าวไร้พันธุ์พญาลิ้มแกงเป็น พันธุ์ข้าวที่ได้รับความนิยมปลูก และมีอายุเบา ให้ผลผลิตที่ดี และที่สำคัญที่สุดคือมีรสชาติของข้าวสุก ที่ดีมาก การประเมินคุณภาพเมล็ดทางเคมีและคุณภาพการหุงต้มและรับประทาน พบว่าพันธุ์พญาลิ้ม แกง มีความเลื่อมมัน

พบว่าเกษตรกรได้นำข้าวพญาลิ้มแกง มาแปรรูปทำเป็นข้าวหลาม ซึ่งมีรสชาติอร่อยมาก เป็นที่ นิยม และมีชื่อเสียงว่า ข้าวหลามอำเภอน้ำหนาวมีรสชาติที่อร่อยมาก ซึ่งนอกจากจะจำหน่ายที่ทางแยก อำเภอน้ำหนาวแล้ว ยังมีการนำมาจำหน่ายในงานประเพณีประจำปีของจังหวัดเพชรบูรณ์ เช่น งานกาชาด มะขามหวาน งานอุ้มพระดำน้ำ เป็นต้น จะเห็นว่าเกษตรกรได้มีการนำข้าวพญาลิ้มแกงมาแปรรูปเป็นข้าว หลามเท่านั้น ซึ่งมีข้อจำกัดในการบริโภค ดังนั้นจึงควรมีการค้นคว้าวิจัยการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากข้าวพญา ลิ้มแกงให้มีความหลากหลายรูปแบบ เพื่อสะดวกต่อการบริโภค และสอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนยุคใหม่ รวมทั้งเรื่องการออกแบบบรรจุภัณฑ์ที่ทันสมัย สะอาด สะดวก ปลอดภัย สามารถเก็บไว้ได้นาน และการ ออกแบบตราผลิตภัณฑ์ การพัฒนากระบวนการผลิตให้มีคุณภาพ สะอาด ปลอดภัย ได้มาตรฐาน โดยเฉพาะการนำข้าวพญาลิ้มแกงมาทำเป็นข้าวฮางก่อนที่จะแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์อื่น ๆ เพื่อเพิ่มมูลค่าให้สูงขึ้น อีก

ปัญหาที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือเกษตรกรไม่มีความรู้ทางด้านการบริหารจัดการ ในเรื่องการวางแผน การจัดองค์การ การจัดการทรัพยากรมนุษย์ การอำนวยการ การประสานงาน การควบคุมงบประมาณการดำเนินงาน จึงนำไปสู่การเสียโอกาสในการสร้างรายได้ คณะผู้วิจัยจึงร่วมกันพัฒนาข้อเสนอโครงการวิจัย เรื่อง การพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวพญาลิมาแกตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ในเขตอำเภอน้ำหนาว จังหวัดเพชรบูรณ์ ซึ่งเป็นการวิจัยที่กลุ่มเกษตรกรมีส่วนสำคัญในทุกกระบวนการ ทำให้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง ให้เกิดความร่วมมือช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เป็นการสร้างศักยภาพให้แก่เกษตรกรอย่างครบวงจร ซึ่งเป็นการขับเคลื่อนเศรษฐกิจบนพื้นฐานของการใช้องค์ความรู้ การศึกษา การสร้างสรรค์ และการใช้ทรัพย์สินทางปัญญาที่เชื่อมโยงกับพื้นฐานทางวัฒนธรรม การส่งสมความรู้ของสังคม เทคโนโลยี และนวัตกรรม เป็นหนทางใหม่ ของการพัฒนาที่ทำให้เกิดการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ(เฉลิมพล แจ่มจันทร์,สวรัย บุญยมานนท์.2556:111) และย่อมส่งผลถึงศักยภาพการแข่งขันของประเทศในการเผชิญต่อความเปลี่ยนแปลงในประชาคมของโลกต่อไป ทำให้กลุ่มเกษตรกรมีความสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน อันเป็นเป้าหมายสูงสุดของโครงการวิจัยนี้

1.2 วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

- 1.2.1 เพื่อศึกษาบริบทกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวพญาลิมาแกในเขตอำเภอน้ำหนาว จังหวัดเพชรบูรณ์
- 1.2.2 เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารจัดการตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง
- 1.2.3 เพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านการบริหารจัดการแก่กลุ่มเกษตรกร ในเขตอำเภอน้ำหนาว จังหวัดเพชรบูรณ์

1.3 ขอบเขตของโครงการวิจัย

1.3.1 ขอบเขตเนื้อหา

การพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวพญาลิมาแกตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ในเขตอำเภอน้ำหนาว จังหวัดเพชรบูรณ์

1.3.2 ขอบเขตพื้นที่

อำเภอน้ำหนาว จังหวัดเพชรบูรณ์

1.3.3 ขอบเขตเวลา

ระยะเวลาในการดำเนินโครงการวิจัย 1 ปี ตั้งแต่ 1 ตุลาคม 2557 – 30 กันยายน 2558

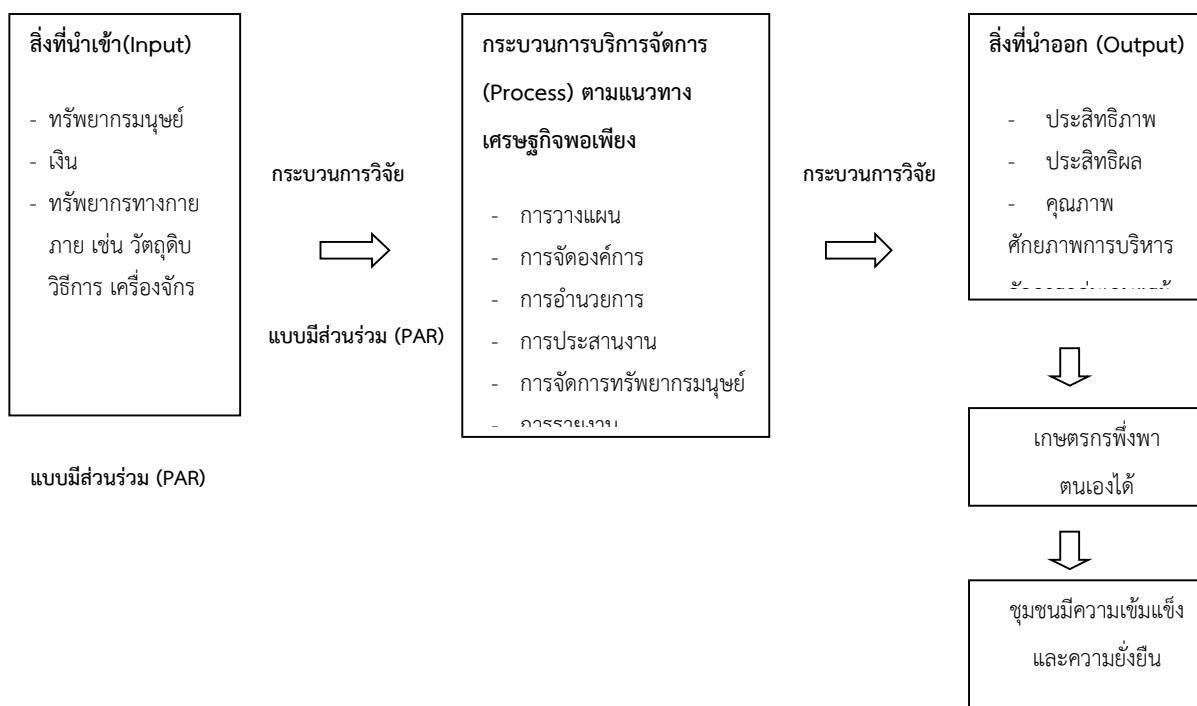
1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.4.1 ทราบถึงบริบทกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวพญาสีมแกงในเขตอำเภอน้ำหนาว จังหวัดเพชรบูรณ์

1.4.2 ทราบถึงแนวทางการบริหารจัดการตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวพญาสีมแกงในเขตอำเภอน้ำหนาว จังหวัดเพชรบูรณ์

1.4.3 เกิดเป็นองค์ความรู้ด้านการบริหารจัดการแก่กลุ่มเกษตรกร ในเขตอำเภอน้ำหนาว จังหวัดเพชรบูรณ์

1.5 กรอบแนวความคิดของโครงการวิจัย

1.6 คำนิยามศัพท์เฉพาะ

เพื่อให้เข้าใจความหมายของคำที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ตรงกัน ผู้วิจัยจึงได้นิยามความหมายของคำต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยไว้ดังนี้

การพัฒนา หมายถึง การทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจากสภาพหนึ่งไปสู่อีกสภาพหนึ่งที่ดีกว่าเดิมอย่างเป็นระบบ หรือการทำให้ดีขึ้นกว่าสภาพเดิมที่เป็นอยู่อย่างเป็นระบบ

ศักยภาพการ หมายถึง อำนาจหรือคุณสมบัติที่มีแฝงอยู่ในสิ่งต่าง ๆ อาจทำให้พัฒนาหรือให้ปรากฏเป็นสิ่งที่ประจักษ์ได้ เช่น เขามีศักยภาพในการทำงานสูง น้ำตกขนาดใหญ่มีศักยภาพในการให้พลังงานได้มาก

การบริหารจัดการ หมายถึง การดำเนินงาน หรือการปฏิบัติงานใด ๆ ของหน่วยงานของรัฐ และ/หรือ เจ้าหน้าที่ของรัฐ (ถ้าเป็นหน่วยงานภาคเอกชน หมายถึงของหน่วยงาน และหรือ บุคคล) ที่เกี่ยวข้องกับคน สิ่งของและหน่วยงาน โดยครอบคลุมเรื่องต่าง ๆ เช่น (1) การบริหารนโยบาย (Policy) (2) การบริหารอำนาจหน้าที่ (Authority) (3) การบริหารคุณธรรม (Morality) (4) การบริหารที่เกี่ยวข้องกับสังคม (Society) (5) การวางแผน (Planning) (6) การจัดองค์การ (Organizing) (7) การบริหารทรัพยากรมนุษย์ (Staffing) (8) การอำนวยการ (Directing) (9) การประสานงาน (Coordinating) (10) การรายงาน (Reporting) และ (11) การงบประมาณ (Budgeting)

กลุ่มเกษตรกร หมายถึง บุคคลผู้ประกอบอาชีพแต่ละประเภทเกษตรกรรม เช่น ทำนา ทำสวน ทำไร่ เลี้ยงสัตว์ ประมง อื่นๆ จำนวนไม่น้อยกว่าสามสิบคน มีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ในการประกอบอาชีพเกษตรกรรม อาจร่วมกันจัดตั้งเป็นกลุ่มเกษตรกรตามพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยกลุ่มเกษตรกร พ.ศ. 2547

ข้าวพญาลิ้มแกง หมายถึง ข้าวเหนียวเป็นพันธุ์ข้าวไร่ ปลูกบนพื้นที่สูงในบริเวณจังหวัดเพชรบูรณ์ ลักษณะเป็นข้าวเหนียว เหมาะสำหรับการปลูก(นิ่ง)เพื่อบริโภคกับอาหารตามปกติ นอกจากนั้นจากลักษณะที่มีกลิ่นหอมอยู่ในตัวจึงนิยมนำไปแปรรูปหรือทำเป็นข้าวต้ม ข้าวเฝ้าหรือข้าวหลาม มีเรื่องเล่าว่าในการมาตรวจราชการของเสนาบดีชั้นผู้ใหญ่ ระหว่างรับประทานข้าวพญาลิ้มแกงอยู่นั้น ท่านเสนาบดีดังกล่าวรับประทานแต่เพียงข้าวอย่างเดียวเนื่องจากความอร่อยในรสชาติของข้าว จนไม่ได้รับประทานอาหารชนิดอื่น ทำให้เป็นที่มาในการเรียกข้าวชนิดนี้ว่า “ข้าวพญาลิ้มแกง” มีลักษณะทรงกอตั้ง ปล้องสีเหลือง ใบสีเขียวอ่อน ยาวเรียว ออกดอกประมาณวันที่ 20 กันยายน ลำ

ต้นค่อนข้างแข็ง จำนวนรวงต่อกอ 8-10 รวงต่อกอ ผลผลิตประมาณ 310 กิโลกรัม/ไร่ เปลือกเมล็ด
สีฟาง รูปร่างเมล็ดใหญ่

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวพญาลิ้มแกตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ในเขตอำเภอน้ำหนาว จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยผู้วิจัยได้ทบทวนทฤษฎีเอกสารและการวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อต่อไปนี้

1. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนา
2. แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการ
3. แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนา

ความหมายเกี่ยวกับการพัฒนา

คำว่า “การพัฒนา (development) เป็นคติที่มีความหมายแตกต่างกันหลายประการ เพราะขึ้นอยู่กับผู้ที่จะให้ความหมายอะไรต่อคำนี้ การทำความเข้าใจความหมายการพัฒนาได้นั้นนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายไว้ดังนี้

อมร รักษาสัตย์ (2541 : 924) ได้ให้ความหมายของการพัฒนาไว้ว่า การพัฒนานี้สามารถแยกพิจารณาออกได้สองความหมายคือ อย่างแคบกับอย่างกว้าง ดังนี้

ความหมายอย่างแคบ หมายถึง การเปลี่ยนแปลงในตัวระบบกระทำการเท่านั้น การเปลี่ยนแปลงตามความหมายนี้เป็นการเปลี่ยนแปลงคุณภาพ

ความหมายอย่างกว้าง หมายถึง กระบวนการของการเปลี่ยนแปลง ซึ่งเป็นความหมายที่รวมเอาการเปลี่ยนแปลงในด้านปริมาณ และการเปลี่ยนแปลงด้านสิ่งแวดล้อมเข้าด้วยกัน

นอกจากนี้ยังมีนักวิชาการอีกหลายท่านให้ความหมายของการพัฒนาดังนี้ ดิเรก ฤกษ์หรรษา (2522 : 1-2) ได้สรุปสาระสำคัญของการพัฒนาเป็นกระบวนการ ซึ่งต้องมี 1) การปรับปรุงคุณภาพชีวิต (quality of life) 2) ความเสมอภาพทั้งทางเศรษฐกิจ และสังคม และ 3) การกระจายอย่าง

ทั่วถึงให้เกิดขึ้นใหม่ (redistribution) ซึ่งสอดคล้องกับ โฆเซต ปันเปียมรัฐ (2533 : 5) ที่ได้ให้ความหมายของการพัฒนาว่า การพัฒนาคือ กระบวนการเพื่อเพิ่มความสามารถของคนส่วนใหญ่ ในอันที่จะปรับปรุงคุณภาพชีวิตของตน โดยต่อเนื่อง กระบวนการพัฒนาเป็นกระบวนการระยะยาว และจะต้องส่งผลต่อคนส่วนใหญ่ 3 ลักษณะ คือ 1) ความก้าวหน้า 2) ความมั่นคง และ 3) ความเป็นธรรม เช่นเดียวกันกับ พัฒน์ สุจำนง (2531 : 1) ได้สรุปคำจำกัดความของการพัฒนาไว้ว่า การพัฒนาหมายถึง การปรับปรุงสภาพชีวิต ความเป็นอยู่ของประชาชน รวมทั้งสภาพแวดล้อมรอบตัวเรา ให้ดีขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ เป็นการกระทำให้เกิดขึ้นต่อเนื่อง โดยเน้นความเสมอภาพและการกระจายสิทธิประโยชน์อย่างเป็นธรรมและทั่วถึง ทั้งด้านการศึกษา สังคม อาชีพ และการปกครอง

นอกจากนี้ Goulet ในนัชชัย ทนุผล (2529 : 23) ได้ให้คำจำกัดความที่กว้างว่า การพัฒนาเป็นการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีโดยระบบของสังคมซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีเป็นความปรารถนาของแต่ละบุคคลในองค์ประกอบของสังคมนั้น การเปลี่ยนแปลงนี้เป็นการเปลี่ยนแปลงจากสภาพที่บุคคลไม่พึงพอใจไปสู่สภาพที่ดีกว่า ซึ่งสอดคล้องกับการให้ความหมายกว้าง ๆ ของ streeten ในสุวิทย์ ยิ่งวรพันธุ์ (2512 : 71) ได้ให้ความหมายของการพัฒนาว่า การพัฒนาเป็นทั้งเป้าหมาย และกระบวนการที่ครอบคลุมถึงการเปลี่ยนแปลงทัศนคติต่อชีวิตการทำงาน การเปลี่ยนแปลงสถาบันต่างๆ ทางสังคม วัฒนธรรม และการเมือง เช่นเดียวกันกับของ Bryant และ White ใน สุวิทย์ ยิ่งวรพันธุ์ (2512 : 71) ได้สรุปความหมายของการพัฒนาว่า การพัฒนาคือ การเพิ่มความสามารถของคน การสร้างความเป็นธรรมในสังคมการสร้างพลังอำนาจและการสร้างเสถียรภาพ และอีกคนหนึ่งคือ สุนทร โคมิน ในสัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2540 : 2) ให้ความหมายของการพัฒนาว่า การพัฒนาในทุกด้านของความเป็นอยู่ที่ดีของคนนั้นคือ ทางเศรษฐกิจ ทางการเมือง และทางสังคม-วัฒนธรรม

นอกจากนี้ในสัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2540 : 3) ยังให้ความหมายของการพัฒนาจากความคิดของนักพัฒนาหลายท่อนดังนี้ ประการหนึ่ง การพัฒนาคือการเปลี่ยนแปลงตามแผนหรือการเปลี่ยนแปลงที่มีการกำหนดทิศทาง ประการที่สอง เป้าหมายสุดยอดของการพัฒนาอยู่ที่คน คนเป็นทั้งผู้ถูกพัฒนาและผู้รับการพัฒนา ประการที่สาม เป้าหมายของการพัฒนาคน กลุ่มคน หรือสังคม คือการกินดีอยู่ดีด้านต่างๆ หรือสภาพสังคมที่ดี ซึ่งรวมถึง สภาพทางเศรษฐกิจและการเมืองด้วย ในขณะที่ Gustavo Esteva ใน Wolfgang Sachs (1992 : 7-23) ได้ให้ความหมายของการพัฒนาคือการหันไปสู่การแสวงหาทางเลือกใหม่ คือ วิถีส่วนร่วมใหม่ ซึ่งเน้นเรื่องการจัดความสัมพันธ์ทางสังคมเพื่อเอื้อ

ให้เกิดสายใยระหว่างคนในสังคมและเพื่อเสริมความสามารถในการควบคุมสภาพความเป็นอยู่ที่หลากหลาย ตั้งแต่การศึกษา สาธารณสุข การผลิต และการบริโภค โดยเน้นการผสมผสานทางวัฒนธรรมที่เป็นรากฐานเดิมของชุมชน และการจัดการสมัยใหม่ที่จำเป็น เช่นเดียวกับ ไชยรัตน์ เจริญสิน โอบาร (2542 : 33-34) ได้ให้ความเห็นว่า การพัฒนาในฐานะที่เป็นวาทะกรรมแสดงให้เห็นว่าการพัฒนามีใช่เรื่องของความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ หรือการพัฒนาอุตสาหกรรมเพียงอย่างเดียวแต่เต็มไปด้วยเรื่องราวของการควบคุม การจัดระเบียบ การใช้อำนาจ และความรุนแรงในรูปแบบ

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการ

ความหมายของการจัดการกับการบริหาร

เมื่อกล่าวถึงคำว่าการบริหารส่วนใหญ่มักจะนึกถึงการบริหารราชการ คำศัพท์ที่ใช้มี 2 คำ คือ การบริหาร (Administration) นิยมใช้กับการบริหารราชการหรือการจัดการเกี่ยวกับนโยบาย ศัพท์อีกคำหนึ่ง คือ การจัดการ (Management) นิยมใช้กับการบริหารธุรกิจเอกชนหรือการดำเนินการตามนโยบายที่กำหนดไว้ อย่างไรก็ตามคำว่า การบริหารกับคำว่า การจัดการใช้แทนกันได้มีความหมายเหมือนกัน ในเอกสารคำสอนเล่มนี้จะใช้สองคำนี้ปะปนกันตลอดไปตามความเหมาะสม

นักบริหารและนักวิชาการให้คำจำกัดความของคำว่า การบริหารหรือการจัดการไว้ต่าง ๆ กัน ตามทัศนะของแต่ละบุคคลที่สำคัญได้แก่

ไซมอน (“Simon” 1965) ให้ความหมายไว้ว่า การบริหาร หมายถึง การทำงานของบุคคล ตั้งแต่สองคนขึ้นไปร่วมกันปฏิบัติงานเพื่อให้บรรลุจุดประสงค์ร่วมกัน

ดริคเกอร์ (Drucker : 1954) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การจัดการ หมายถึง ศิลปะในการทำงานให้บรรลุเป้าหมายร่วมกับผู้อื่น

คุนตซ์ และไซริล (Koontz and Cyril. 1972) ให้ความหมายว่า การจัดการ หมายถึง การดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้โดยอาศัยปัจจัยทั้งหลาย ได้แก่ คน เงิน วัสดุสิ่งของซึ่งนับว่าเป็นอุปกรณ์ของการจัดการนั้น ๆ

เดล (Dale. 1968) ได้กล่าวไว้ว่า การจัดการ คือกระบวนการจัดหน่วยงานและการใช้ทรัพยากรต่าง ๆ ให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ล่วงหน้า

สมคิด บางโม (2538) มีความเห็นว่า การจัดการเป็นศิลปะในการใช้คน เงิน วัสดุอุปกรณ์ของหน่วยงานและนอกหน่วยงาน เพื่อให้หน่วยงานบรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ

ฉะนั้นจากความหมายดังกล่าวจึงสรุปไว้ว่าการจัดการมีคุณลักษณะที่สำคัญดังนี้

1. การจัดการเป็นศิลปะการใช้บุคลากรปฏิบัติงานในหน่วยงาน
2. การจัดการต้องอาศัยปัจจัยพื้นฐาน คือ คน เงิน และวัสดุอุปกรณ์
3. การจัดการเป็นการดำเนินงานของกลุ่มบุคคล

ในงานบริหารจัดการสำหรับบางคนอาจมีความสามารถพิเศษหรืออาจมีพรสวรรค์สามารถจัดการได้ดีโดยไม่จำเป็นต้องได้รับการศึกษาอบรมทางด้านการจัดการมาก่อนแต่ถ้าบุคคลนั้นได้รับการศึกษาอบรมมาด้วยย่อมจะทำให้การจัดการมีประสิทธิภาพสูงยิ่งขึ้น ในทางตรงกันข้ามผู้บริหารที่ขาดศิลปะไม่มีความสามารถพิเศษมาแต่กำเนิดหากได้รับการศึกษาอบรมทางการจัดการย่อมจะช่วยให้การจัดการดำเนินงานไปด้วยดีตามสมควร ปัจจุบันเป็นที่ยอมรับกันทั่วไปว่าบุคคลที่จะเป็นผู้บริหารหน่วยงานใดจำเป็นต้องได้รับการศึกษาอบรมก่อนเข้าปฏิบัติงาน (Pre – Service – Training) และมีการฝึกอบรมระหว่างทำหน้าที่ในตำแหน่งนั้นเพื่อเพิ่มพูนความรู้ความสามารถในการจัดการเรียกว่า การฝึกอบรมระหว่างประจำการ (In – Service Training)

ผู้บริหารจัดการที่ดีควรยึดถือว่าการจัดการเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์กล่าวคือควรหมั่นศึกษาหาความรู้ในด้านการจัดการเพิ่มเติมอยู่เสมอ ติดตามผลงานวิจัย ทฤษฎีและหลักวิชาการใหม่ ๆ ตลอดจนพยายามใช้ความสามารถของตนเอง ปรับปรุงบุคลิกภาพของตนให้เหมาะสมที่จะเป็นผู้นำเป็นต้น

การบริหารจัดการเพื่อให้กิจกรรมต่าง ๆ ดำเนินการได้ต้องคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้คือ

1. เป้าหมายของหน่วยงาน (Goals) หมายถึง สิ่งที่หน่วยงานปรารถนาให้บรรลุความมุ่งหวังที่ตั้งไว้ไม่ว่าเป็นหน่วยงานธุรกิจหรือหน่วยงานของรัฐก็สามารถตั้งความปรารถนาได้หลายประการ

2. วัตถุประสงค์ของหน่วยงาน (Objectives) หมายถึง จุดสุดยอดแห่งความต้องการในหน่วยงานขนาดกลางและเล็ก คำว่า Goals และ Objectives มีความหมายเป็นสิ่งเดียวกันแต่ในหน่วยงานขนาดใหญ่ เช่น หน่วยงานที่เรียกว่าประเทศชาติซึ่งถูกบริหารโดยกลุ่มชนที่เรียกว่าคณะรัฐบาลนั้นเป็นหน่วยงานขนาดใหญ่จะกำหนด Goals ไว้เป็นเป้าหมายสูงสุด และเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้จำเป็นต้องมีวัตถุประสงค์ย่อยขึ้นมากมาย

3. นโยบายของหน่วยงาน (Policies) หมายถึง แนวทางปฏิบัติงานเพื่อให้งานนั้นบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ วัตถุประสงค์เดียวกันอาจมีวิธีปฏิบัติงานได้หลายแบบซึ่งแต่ละแบบก็จะช่วยให้บรรลุวัตถุประสงค์แทบทั้งสิ้น

4. การวางแผนหน่วยงาน (Planning) หมายถึง การเตรียมการเพื่อการปฏิบัติงานหากแผนงานใดที่กระทำไปแล้วสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ได้แผนงานนั้นก็อาจถูกกำหนดเป็นนโยบายและใช้เป็นหลักเกณฑ์ในการปฏิบัติต่อไป

แนวคิดพื้นฐานการบริหารจัดการ

ฟาโยล (Fayol, 1964 : 43) ได้เสนอแนวคิดในการบริหารจัดการสำหรับหน่วยงานซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการบริหารจัดการในศูนย์สื่อการศึกษาได้เป็นอย่างดีโดยมีแนวปฏิบัติ 5 ประการ และนิยมเรียกย่อ ๆ ว่า OSCAR (อ่านว่า ออสการ์) ได้สรุปไว้ดังนี้

1. ต้องกำหนดวัตถุประสงค์ (Objective) หน่วยงานจะต้องกำหนดวัตถุประสงค์ไว้ให้ชัดเจนตลอดจนกำหนดตำแหน่งงานต่าง ๆ โดยแต่ละตำแหน่งจะต้องกำหนดเป้าหมายภาระงานที่รับผิดชอบและพันธกิจให้สัมพันธ์กับวัตถุประสงค์ที่มีหน่วยงานนั้นขึ้นมา ดังนั้นจึงเห็นได้ว่าเมื่อบุคลากรในหน่วยงานแต่ละคนได้ปฏิบัติด้วยความรับผิดชอบกระตือรือร้นจนบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้แล้ววัตถุประสงค์และเป้าหมายของหน่วยงานก็จะสำเร็จได้

2. ต้องแบ่งงานตามความเชี่ยวชาญเฉพาะอย่าง (Specialization) ภารกิจของงานในแต่ละตำแหน่งควรจัดขอบเขตให้ปฏิบัติบุคคลและตำแหน่งอย่าให้ต้องปฏิบัติงานหลายอย่างเกินไปซึ่งจะเป็นการส่งเสริมให้เกิดความชำนาญเฉพาะอย่าง นอกจากนั้นกิจกรรมหรือภารกิจที่เกี่ยวข้องกันก็ต้องจัดไว้ในกลุ่มเดียวกันซึ่งถือว่าเป็นหลักการแบ่งตามความเชี่ยวชาญเฉพาะอย่าง การแบ่งภารกิจออกเป็นฝ่ายจึงมีความจำเป็น

3. ต้องให้เกิดการประสานงาน (Coordination) เมื่อแบ่งงานกันรับผิดชอบเป็นฝ่ายจะส่งผลให้มีบุคลากรจำนวนมากในหน่วยงาน การประสานงานกันในแต่ละฝ่ายย่อมมีความจำเป็นเพื่อให้บุคลากรในหน่วยงานปฏิบัติงานที่ตนรับผิดชอบได้อย่างราบรื่น โดยไม่ซ้ำซ้อนขัดแย้งกับฝ่ายอื่นทำให้กิจกรรมการดำเนินงานของหน่วยงานไปสู่เป้าหมายที่พึงประสงค์ได้ง่ายหากไม่มีการประสานงานที่ดีแล้วการดำเนินงานอาจไม่ราบรื่นเกิดอุปสรรคต่อหน้าที่การงานที่รับผิดชอบได้ง่าย

4. ต้องให้มีอำนาจหน้าที่ (Authority) ในการปฏิบัติของหน่วยงานใดก็ตามจำเป็นต้องมีบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่ทำหน้าที่เป็นผู้นำหรือเป็นหัวหน้ารับผิดชอบสูงสุดในหน่วยงานโดยรับภาระในการกำหนดนโยบายและสามารถตัดสินใจสั่งการได้โดยใช้การจัดสายบังคับบัญชาดังนั้นในหน่วยงานต้องมีสายบังคับบัญชาให้เหมาะสม

5. ต้องให้เกิดความรับผิดชอบ (Responsibility) อำนาจหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้กับบุคคลในหน่วยงานจะต้องสัมพันธ์กับความรับผิดชอบบุคคลใดที่ได้รับมอบหมายงานใดให้รับผิดชอบเพื่อความสำเร็จของหน่วยงานในระดับใดก็ควรจะได้รับมอบอำนาจหน้าที่ให้เพียงพอที่จะปฏิบัติที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จด้วยความรับผิดชอบ

สิ่งที่ต้องบริหารจัดการ

การบริหารงานจำเป็นต้องมีทรัพยากรอันเป็นปัจจัยพื้นฐานทางการจัดการโดยทั่วไปถือว่าทรัพยากรที่เป็นปัจจัยสำคัญของการจัดการมีอยู่ 4 ประการซึ่งรู้จักในนามของ 4M ได้แก่

1. บุคลากรหรือคน (Man) เป็นผู้ที่ปฏิบัติการกิจและกิจกรรมต่าง ๆ ภายในหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับสื่อและเทคโนโลยีทางการศึกษา
2. เงินหรืองบประมาณ (Money) เป็นงบประมาณที่นำมาใช้ในการดำเนินการและค่าใช้จ่ายต่าง ๆ
3. วัสดุ อุปกรณ์หรือสิ่งของ (Materials) หมายถึง วัสดุอุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้หรือสิ่งของที่นำมาใช้ผลิตและบริการรวมถึงอาคารสถานที่
4. การจัดการ (Management) หมายถึง ความรู้เกี่ยวกับการจัดการ เช่น การบังคับบัญชา การกำหนดขอบข่ายงาน (Job Description) อำนาจหน้าที่ ขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน การกำหนดเวลาที่จะทำงานให้บรรลุเป้าหมาย เป็นต้น

วิจิตร คริสต์อาน ได้เสนอหลักการของงานบริหารเป็น 2 แนวคิดคือ

1. แนวคิด 3 มิติ โดยทั่วไปผู้บริหารมีภารกิจในการบริหาร ประกอบไปด้วย งาน คน บรรยากาศขององค์การ
 - หน้าที่เกี่ยวกับคน คือ การสรรหาคนดีมาปฏิบัติ
 - งาน คือ การมีหน้าที่และรับผิดชอบในงานทั้งหมดขององค์การ
 - บรรยากาศ คือ การสร้างบรรยากาศและสัญลักษณ์ให้แก่องค์การ
2. แนวคิดทักษะการจัดการ เป็นทักษะทางการบริหารซึ่งประกอบด้วยทักษะที่สำคัญ 3 ประการ คือ
 - 2.1 ทักษะด้านความคิด (Conceptual skill) เป็นทักษะที่จำเป็นที่สุดสำหรับผู้บริหาร เห็นภาพรวม ตระหนักและเข้าใจอย่างดียิ่งถึงภารกิจและหน้าที่ขององค์การ ตลอดจนแนวทางปฏิบัติ แก้ไขปรับปรุง “เก่งคิด”
 - 2.2 ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ (Human Relation Skill) รู้จักคน เข้าใจคน ครองคน ได้ “เก่งคน”
 - 2.3 ทักษะด้านเทคนิค (Technical Skill) มักเป็นผู้บริหารระดับกลางและระดับต้นที่ต้องใช้ทักษะด้านนี้มาก “เก่งงาน”

ลูเธอร์ กุลลิค และไลนอล อูริค Luther Gulick & Lyanal Urwick ได้พัฒนาแนวคิดของ Taylor และ Fayol โดยเพิ่มหลักการบริหารหรือกระบวนการบริหารที่ Fayol ให้ไว้อีกรวม 7 ประการ และได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายจนถึงปัจจุบันเป็นที่รู้จักกันตามอักษรย่อว่า “POSDCORB” (อ่านว่า พอสด์คอร์บ) กระบวนการบริหารจัดการ “POSDCORB” นี้เป็นที่ยอมรับ

กันอย่างกว้างขวางในการนำประยุกต์ใช้ในกระบวนการบริหารจัดการหน่วยงาน และมักจะถูกกล่าวถึงอ้างอิงบ่อย ๆ ในวงการต่าง ๆ คือ

1. การวางแผน (Planning : P) หมายถึง การจัดวางโครงการแผนการปฏิบัติงานและวิธีการปฏิบัติงานไว้ล่วงหน้าว่าจะต้องทำอะไรบ้างและทำอย่างไรเพื่อให้งานบรรลุเป้าหมายที่วางไว้
2. การจัดหน่วยงาน (Organizing : O) หมายถึง การกำหนดโครงสร้างของหน่วยงาน การแบ่งส่วนงาน การจัดสรรงานตำแหน่งต่าง ๆ และกำหนดอำนาจหน้าที่ให้ชัดเจน
3. การจัดตัวบุคคล (Staffing : S) หมายถึง การบริหารงานด้านบุคลากร ได้แก่ การจัดอัตรากำลัง การสรรหา การเลื่อนขั้น การพัฒนาบุคลากร เลื่อนตำแหน่ง การส่งเสริมขวัญและกำลังใจ สวัสดิการ การเสริมสร้างบรรยากาศในการทำงาน การประเมินผลการปฏิบัติงาน เป็นต้น
4. การอำนวยการ (Direction : D) หมายถึง การวินิจฉัยสั่งการ ควบคุม บังคับบัญชา การควบคุมการปฏิบัติงาน และควบคุมดูแลการปฏิบัติของผู้บริหารในฐานะหัวหน้าหน่วยงาน
5. การประสานงาน (Coordination : Co) หมายถึง การประสานกิจการด้านต่าง ๆ ของหน่วยงาน เพื่อให้เกิดความร่วมมือที่ดีและนำไปสู่เป้าหมายเดียวกัน
6. การรายงาน (Reporting : R) หมายถึง การรายงานผลการปฏิบัติงานของบุคลากรระดับต่าง ๆ ในหน่วยงานเพื่อให้ผู้บริหารและสมาชิกของหน่วยงานได้ทราบความเคลื่อนไหวและความคืบหน้าของภารกิจอย่างสม่ำเสมอ
7. การงบประมาณ (Budgeting : B) หมายถึง การจัดทำงบประมาณการจัดทำบัญชีการใช้จ่ายเงินและการควบคุมตรวจสอบทางการเงินและทรัพย์สิน

องค์ประกอบพื้นฐานของกระบวนการบริหารจัดการ

การดำเนินงานในหน่วยงานใดก็ตามให้ประสบความสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ต้องอาศัยองค์ประกอบพื้นฐานเชิงระบบ 3 องค์ประกอบดังนี้

1. การวางแผน (Planning) บางทีเรียกว่าการวางแผนระบบ (System Planning) ประกอบด้วย การกำหนดจุดมุ่งหมาย วัตถุประสงค์ เป้าหมาย กลวิธีเป็นการทำความเข้าใจในทรัพยากรที่ต้องบริหารจัดการ ผลที่คาดว่าจะได้จากการดำเนินการและกำหนดปัจจัยที่จะช่วยเสริมให้บรรลุผลสำเร็จ
2. การดำเนินงาน (Implementation or System Programming) หมายถึง การจัดดำเนินงานบริการจัดการหน่วยงานให้มีประสิทธิภาพ (Efficiency) ประสิทธิภาพ (Effectiveness) และประหยัด (Economy) ทุกด้านโดยให้ผลออกมา (Output) ดีที่สุด ได้แก่ การจัดองค์กรหรือบางทีเรียกว่าการจัดหน่วยงานการจัดสรรทรัพยากร การจัดดำเนินการและจัดการกิจหรือกิจกรรม

3. การกำกับติดตามและประเมินผล (Monitoring and Evaluation) เป็นการวัดและประเมินผลกิจกรรมในการดำเนินงานของศูนย์สื่อการศึกษาด้วยการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้และเสนอแนวทางการปรับปรุงแก้ไขถ้าพบข้อบกพร่อง

ในอดีตที่ผ่านมากระบวนการจัดการของการผลิต และกิจกรรมต่างๆ ก็ดี ทางเศรษฐกิจ ทางการตลาดก็ได้มีความสลับซับซ้อนมากขึ้น และไม่ต้องอาศัยระบบของการจัดการเช่นในปัจจุบัน กระทั่งเมื่อมีการปฏิวัติอุตสาหกรรมเกิดขึ้นในโลก (ประมาณ ปี ค.ศ. 1880 เป็นต้นมา) ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงอย่างมาก อันมีผลทำให้เศรษฐกิจ สังคม การเมือง มีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมาก ตลอดจนมีการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว และแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเริ่มเป็นที่ยอมรับและขยายตัวมากขึ้น มีการพัฒนามากขึ้นเป็นลำดับ สรรค์กดี ปริญารัตน์ชัย (2544 :11) กล่าวว่าถึงปัจจุบันเมื่อกล่าวถึงปัจจัยพื้นฐานอันเป็นทรัพยากรในการบริหาร องค์ประกอบที่สำคัญในการบริหารงานประกอบด้วย 4 ปัจจัยหรือที่เรียกว่า ทฤษฎี 4 M's ได้แก่ คน(Man) เงิน(Money) วัสดุสิ่งของ(Material) และวิธีจัดการ(Management) อย่างไรก็ตามก็ได้มีนักวิชาการบางท่าน อาทิเช่น ศาสตราจารย์ วิลเลียม ที กรีนวูด(William T. Greenwood, 1965 : 74-75) ให้ความเห็นว่า ทรัพยากรการบริหารควรมีปัจจัยในการบริหารอย่างน้อย 7 ประการ ได้แก่ คน(Man) เงิน(Money) วัสดุสิ่งของ(Material) อำนาจ(Authority) เวลา(Time) กำลังใจในการทำงาน(Will) และความสะอาดต่างๆ(Facility) หรือในทางบริหารธุรกิจเอกชน การจัดการเชิงธุรกิจ กล่าวถึงปัจจัยการบริหารว่า ควรเป็น 6 M's ซึ่งประกอบไปด้วย คน(Man) เงิน(Money) วัสดุสิ่งของ(Material) วิธีการ(Method) ตลาด(Market) และเครื่องจักร(Machine) เป็นต้น ซึ่งปัจจัยเหล่านี้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องเพื่อให้การดำเนินงานขององค์กรบรรลุวัตถุประสงค์ตามที่ตั้งไว้สูงส่งนั่นเอง

การบริหารจัดการทุกประเภทจำเป็นต้องอาศัยทรัพยากรการบริหารที่สำคัญ ได้แก่ คน(Man) เงิน(Money) วัสดุสิ่งของ(Material) และการจัดการ(Management) หรือที่เรียกย่อๆ ว่า 4 M's ศิริวรรณ เสรีรัตน์; และคณะ. 2545 : 18) 4 M's ถือเป็นปัจจัยพื้นฐานที่ใช้ในการบริหาร เพราะการบริหารจะ ประสบผลสำเร็จตามเป้าหมาย ต้องอาศัยบุคลากรที่มีคุณภาพมีปริมาณเพียงพอ ต้องได้รับงบประมาณ สนับสนุน การดำเนินการเพียงพอ ต้องมีวัสดุอุปกรณ์ที่เหมาะสมกับความต้องการของแผนงานและ โครงการ และต้องมีระบบการจัดการที่ดีมีประสิทธิภาพ เพื่อใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดให้เกิดประโยชน์ สูงสุด (วินัย สมมิตร. 2527 : 17-18)

ในด้านการศึกษาก็ต้องใช้ทรัพยากรการบริหาร (4 M's) เช่นเดียวกับงานหรือธุรกิจด้านอื่นๆ แต่มีขอบเขตกว้างกว่า และซับซ้อนมากที่สุดในบรรดาธุรกิจทั้งหลาย กล่าวคือ (นพพงษ์ บุญจิตราดุลย์. 2534 : 40-41)

1. Management ระบบบริหารที่มีความซับซ้อนมากกว่าระบบบริหารใดๆ
2. Man Power ใช้กำลังคนมากกว่าหน่วยงานประเภทอื่น ถ้าเอาครูของทุกระดับการศึกษา มารวมเข้าด้วยกัน จะมีบุคลากรมากกว่าหน่วยงานใดๆ หรือในเชิงวุฒิ ความต้องการบุคคลที่มีส่วนในการดำเนินการศึกษาก็เห็นว่าเป็นบุคลากรที่มีวุฒิโดยเฉลี่ยสูงสุด
3. Money ในด้านงบประมาณ เมื่อเอางบประมาณการศึกษาของทุกระดับมารวมกันเข้าแล้ว ก็จะเป็นหน่วยงานที่ใช้งบประมาณสูงสุด (โดยถ้าหากให้คิดรวมถึงค่าใช้จ่ายในการศึกษาที่ผู้ปกครอง หรือนักศึกษาต้องเสีย)
4. Material วัสดุ อุปกรณ์ และเครื่องอำนวยความสะดวกที่ใช้ในการดำเนินการศึกษา ก็เช่นเดียวกัน ถ้าจะคิดเพียงค่าปลูกสร้างอาคาร สถานศึกษาของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา มารวมกันก็จะเห็นได้ว่าเป็นเงินค่าก่อสร้างที่สูงที่สุดในบรรดาค่าก่อสร้างของรัฐที่ได้ลงทุนในรอบปี

เมื่อนำ 4 M's มาบวกเข้าด้วยกันก็จะเห็นว่า การจัดการศึกษานั้นเป็นธุรกิจที่มีขอบข่าย กว้างขวาง ต้องการระบบบริหารที่ดีที่สุด กำลังคนมากที่สุด กำลังเงินและวัสดุมากที่สุด ดังนั้น ในทุกองค์การ รวมถึงองค์การทางการศึกษาจึงต้องบริหารจัดการทรัพยากรการบริหาร (4 M's) ให้เกิดประโยชน์ตามจุดมุ่งหมายขององค์การ มีการพัฒนาการบริหารจัดการอยู่เสมอและต่อเนื่อง เพื่อให้้องค์การสามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพตามศักยภาพของ้องค์การ

การจัดการและทรัพยากรของ้องค์การ (Management and Organizational Resources)

การจัดการต้องระมัดระวังในเรื่องของสถานะและการใช้ทรัพยากรของ้องค์การ ซึ่งก็คือทรัพยากรที่มีอยู่เพื่อการปฏิบัติการในช่วงเวลาของกระบวนการผลิต ซึ่งทรัพยากรที่ว่านี้ได้แก่ (ชัยเสถียร พรหมศรี, 2551 : 8-9)

1. มนุษย์ คือ บุคคลที่ทำงานให้แก่้องค์การ ทักษะและความรู้ที่เขามีต่อระบบงาน มีคุณค่าต่อผู้บริหาร

2. เงินทุน คือ จำนวนเงินที่ผู้จัดการใช้ในการซื้อสินค้าและบริการสำหรับองค์การ
3. วัตถุดิบ คือ ส่วนประกอบที่ได้รับเพื่อนำไปใช้โดยตรงในกระบวนการผลิตสินค้า
4. ทุนทางทรัพยากร คือ เครื่องจักรที่องค์การใช้ในระหว่างกระบวนการผลิต เครื่องจักร

ที่ทันสมัยเป็นปัจจัยหลักต่อการคงสภาพหรือรักษาระดับการผลิตที่พึงปรารถนาไว้ได้ เพราะถ้าองค์การปราศจากเครื่องจักรที่มีประสิทธิภาพระยะห่างระหว่างองค์การและคู่แข่งก็จะมีมากยิ่งขึ้น

ความมีประสิทธิภาพทางการจัดการ (Managerial Effectiveness) การใช้ทรัพยากรของผู้บริหารต้องคำนึงถึงประสิทธิภาพและประสิทธิผล ความมีประสิทธิภาพทางการจัดการ คือ การใช้ทรัพยากรขององค์การเพื่อตอบสนองต่อเป้าหมายขององค์การอย่างมีประสิทธิภาพ ระดับของความมีประสิทธิภาพในการจัดการขององค์กร หมายถึงความมีประสิทธิภาพในการจัดการของผู้บริหาร

ความมีประสิทธิภาพทางการจัดการ (Managerial Efficiency) หมายถึงสัดส่วนของทรัพยากรทั้งหมดขององค์การที่สนับสนุนผลผลิตระหว่างกระบวนการผลิต ถ้ามีสัดส่วนสูงหมายความว่าประสิทธิภาพของผู้จัดการในการใช้ทรัพยากรมีมาก ทรัพยากรขององค์การไม่ได้หมายถึงเพียงแต่วัตถุดิบที่ใช้ในกระบวนการผลิตสินค้าหรือบริการเท่านั้น แต่รวมถึงความพยายามของบุคคล ในองค์การด้วย

แนวคิดเรื่องความมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลทางการจัดการมีความสัมพันธ์กัน การพิจารณาว่าผู้บริหารมีประสิทธิภาพมากน้อยเพียงใดให้ดูว่าองค์การสามารถบรรลุเป้าหมายได้ในระดับใด ถ้าองค์การสามารถบรรลุเป้าหมายได้ต่ำแสดงว่าผู้บริหารมีประสิทธิภาพในการจัดการต่ำ ซึ่งอาจเป็นเพราะว่ามีการใช้ทรัพยากรในกระบวนการผลิตอย่างไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ การที่จะเพิ่มความสำเร็จขององค์การได้นั้น ความมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลเป็นสิ่งที่จำเป็น

ทรัพยากรที่ใช้	มีประสิทธิภาพ	ไม่บรรลุเป้าหมาย แต่ก็ไม่	บรรลุเป้าหมาย และไม่ สูญเสียทรัพยากร
	ไม่มีประสิทธิภาพ	ไม่บรรลุเป้าหมาย และ	บรรลุเป้าหมาย แต่ สูญเสียทรัพยากร
		ไม่มีประสิทธิผล	มีประสิทธิภาพ
การบรรลุเป้าหมายขององค์การ			

ภาพที่ 2.1 การประสมประสานของความสามารถมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการจัดการ

ทักษะทางการจัดการ (Management Skills)

คาร์ซ กล่าว่าความสำเร็จของการจัดการขึ้นอยู่กับการทำงานมากกว่าคุณลักษณะทางบุคลิกภาพ ความสามารถของผู้บริหารในการปฏิบัติงานคือผลลัพธ์ที่มาจากทักษะทางการจัดการ ผู้บริหารมีทักษะทางการจัดการที่สำคัญจะปฏิบัติงานได้เป็นอย่างดี และมีโอกาสประสบความสำเร็จ ได้สูง

ทักษะ 3 ประการที่สำคัญต่อการจัดการที่ประสบความสำเร็จ (คาร์ซ อ้างถึงใน ชัยเสฏฐ์พรหมศรี, 2551 : 10-11) ได้แก่

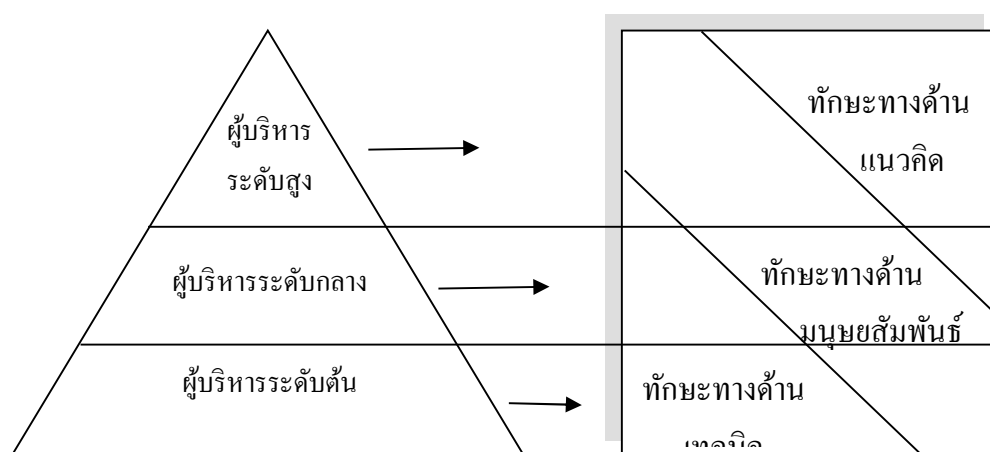
1. ทักษะทางด้านเทคนิค (Technical skills) เป็นทักษะที่จำเป็นอันดับสุดท้ายสำหรับผู้บริหารในองค์การทุกระดับ แต่มีความสำคัญแตกต่างกัน เกี่ยวข้องกับความรู้และความชำนาญเฉพาะทางในการทำงานที่เกี่ยวข้องกับเทคนิคและกระบวนการ บุคคลที่ต้องใช้ทักษะในด้านนี้มาก ก็เช่น วิศวกร นักคอมพิวเตอร์ นักบัญชี เป็นต้น ทักษะนี้มีความสัมพันธ์เป็นอย่างมากกับการทำงานที่เกี่ยวข้องกับกลไก

2. ทักษะทางด้านมนุษย (Human skills) เป็นทักษะที่สร้างความร่วมมือกับทีม ทักษะด้านนี้ เป็นทักษะในการรู้จักคน เข้าใจคน ทำงานร่วมกับคน และครองคนได้ ที่เรียกว่า “เก่งคน” ผู้บริหารจะต้องมีทักษะในการจูงใจบุคลากรในองค์การให้ร่วมมือร่วมใจกันทำงาน เพื่อให้บรรลุถึงเป้าหมายขององค์การ มีทักษะในการแก้ไขปัญหาอันเนื่องมาจากบุคลากร ซึ่งปัญหาดังกล่าวจะมีผลกระทบต่อการปฏิบัติงานโดยส่วนรวมขององค์การ เช่น บุคลากรมีความผิดหวังในเรื่องส่วนตัว รู้สึกเซ็ง กังวลกับเรื่องครอบครัว กังวลกับเรื่องการเลื่อนตำแหน่ง กลุ่มใจเรื่องหนี้สินและขัดแย้งกับเพื่อนร่วมงาน เป็นต้น ผู้บริหารจำเป็นต้องมีทักษะในการเข้าสังคม เข้ากับบุคคลได้ทุกระดับ มีทักษะในการแก้ปัญหาต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับบุคคลได้

3. ทักษะทางด้านแนวคิด (Conceptual skills) เป็นทักษะที่จำเป็นสูงสุดสำหรับผู้บริหารในองค์การทุกระดับ ผู้บริหารควรจะต้องมองเห็นภาพรวม ตระหนักและเข้าใจเป็นอย่างดีถึงภาระและหน้าที่ขององค์การ ตลอดจนมองเห็นแนวทางในการแก้ไขปรับปรุงและพัฒนาองค์การได้ เกี่ยวข้องกับความเข้าใจความสัมพันธ์ของ ส่วนต่างๆ ของธุรกิจในแต่ละด้านมีความเกี่ยวเนื่องกันอย่างไร และมองเห็นภาพรวมขององค์การได้ กิจกรรมที่ต้องใช้ทักษะทางด้านนี้ ได้แก่ การตัดสินใจ การวางแผน และการจัดองค์กร

นอกเหนือจากทักษะทั้ง 3 ด้านนี้ ในปัจจุบัน ทักษะทางการวินิจฉัย (Diagnostic skills) ได้เข้ามามีความสำคัญต่อผู้บริหาร เพราะผู้บริหารประสบความสำเร็จจำนวนมากได้นำเอาทักษะทางด้านนี้มาใช้ในองค์กร ทักษะทางด้านการวินิจฉัยช่วยให้ผู้บริหารเข้าใจความสัมพันธ์ของสาเหตุและผลกระทบ(cause-and-effect) ได้ดีมากยิ่งขึ้นและจดจำได้ถึงแนวทางในการแก้ปัญหาที่ดีที่สุด

ความต้องการทักษะในแต่ละด้านของผู้บริหารควรมีน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับระดับของการจัดการหรือการบริหารเป็นสำคัญ

ภาพที่ 2.2 ความต้องการทักษะทางการจัดการและระดับของการจัดการ

บทบาทของการจัดการ (Management Roles)

เฮนรี มินต์ซเบิร์ก (Henry Mintzberg, อ้างอิงจาก ชัยเสฏฐ์, 2551 : 12-13) ได้นำเสนอบทบาทการจัดการ 10 ประเภท ซึ่งสามารถนำมาจัดกลุ่มได้เป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ บทบาทระหว่างบุคคล บทบาทการให้ข้อมูลข่าวสาร และบทบาทการตัดสินใจ ซึ่งมีลักษณะดังต่อไปนี้

บทบาทระหว่างบุคคล (Interpersonal roles) สามารถแบ่งได้เป็น 3 บทบาทย่อย ได้แก่

1. **บทบาทของการเป็นตัวแทนในทุกสถานการณ์ (Figurehead)** ผู้จัดการที่มีตำแหน่งในระดับสูงขององค์กรและเป็นตัวแทนในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ขององค์กร
2. **บทบาทของการเป็นผู้ประสานงาน (Liaison)** การมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงานและบุคคลอื่นภายนอกองค์กรเพื่อที่จะได้รับข้อมูลข่าวสารและความพอใจ

3. บทบาทของการเป็นผู้นำ (Leader) จัดการให้คำแนะนำและการจูงใจต่อกลุ่มงาน และสร้างบรรยากาศในการทำงาน

บทบาทการให้ข้อมูลข่าวสาร (Informational roles) สามารถแบ่งได้เป็น 3 บทบาทย่อย ได้แก่

1. บทบาทของการเป็นผู้ตรวจสอบ (Monitor) ผู้จัดการทำหน้าที่อย่างผู้รับและรวบรวมข้อมูลข่าวสาร
2. บทบาทของการเป็นผู้ให้ข้อมูลข่าวสาร (Disseminator) ผู้จัดการสื่อสารข้อมูลพิเศษหรือข้อมูลเฉพาะแก่องค์กร
3. บทบาทของการเป็นโฆษก (Spokesperson) ผู้จัดการตอบคำถามและรายงานข้อมูลขององค์กรแก่บุคคลภายในและภายนอกองค์กร

บทบาทการตัดสินใจ (Decision roles) สามารถแบ่งได้เป็น 4 บทบาทย่อย ได้แก่

1. บทบาทของการเป็นผู้ประกอบการ (Entrepreneur) ผู้จัดการริเริ่มการเปลี่ยนแปลง
2. บทบาทของการเป็นผู้รับมือกับความไม่สงบ (Disturbance Handler) ผู้จัดการต้องตระหนักถึงบทบาทนี้เมื่อองค์กรถูกคุกคาม เช่น การเกิดความขัดแย้งระหว่างผู้ได้บังคับบัญชาหรือการสูญเสียลูกค้าเป็นจำนวนมาก
3. บทบาทของการเป็นแบ่งสรรทรัพยากร (Resource allocator) ผู้จัดการตัดสินใจว่าที่ไหนในองค์กรที่จะใช้ทรัพยากร
4. บทบาทของการเป็นนักเจรจาต่อรอง (Negotiator) ผู้จัดการต้องตระหนักถึงบทบาทนี้เมื่อเผชิญหน้ากับการเจรจาต่อรองที่สำคัญกับองค์กรอื่น

การบริหารจัดการ

1.1 ความหมายและความสำคัญของการบริหารจัดการ

การบริหารและการจัดการ มีความหมายใกล้เคียงกัน แต่ใช้ในบริบทต่างกัน กล่าวคือ การบริหาร(Administration) ใช้ในแวดวงของภาครัฐ หมายถึง กิจกรรมต่างๆ ที่บุคคลตั้งแต่สองคน

ขึ้นไปร่วมมือกันดำเนินการ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างหนึ่งอย่างใดหรือหลายอย่างที่บุคคลร่วมกันกำหนด โดยใช้กระบวนการอย่างมีระบบและใช้ทรัพยากรตลอดจนเทคนิคต่างๆ อย่างเหมาะสม (นพพงษ์ บุญจิตราดุลย์. 2534 : 3) ส่วนการจัดการ(Management) ใช้ในแวดวงของภาคเอกชน หมายถึง กระบวนการที่ผู้บริหารปฏิบัติเพื่อนำไปสู่การบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายขององค์การ โดยอาศัย บุคลากรและทรัพยากรทางการบริหาร (เนตร์พัฒนา ยาวีราข. 2546 : 2)

การบริหารจัดการเกี่ยวข้องกับหลักการกว้างๆ 6 ประการ คือ 1) มีบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไป 2) กลุ่มบุคคลดังกล่าวร่วมมือกัน 3) ทำกิจกรรมอย่างใด อย่างหนึ่งหรือหลายอย่างด้วยความประสานสัมพันธ์และมีระบบ ระเบียบ กฎเกณฑ์ 4) ด้วยการรู้จักใช้ทรัพยากรตลอดจนเทคนิคต่างๆ อย่าง เหมาะสม 5) ให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างหนึ่งหรือหลายอย่างที่กำหนดไว้ล่วงหน้าอย่างชัดเจน 6) วัตถุประสงค์ดังกล่าวได้ช่วยกันกำหนดขึ้นโดยทุกคนรับรู้และเห็นด้วยตรงกัน (นพพงษ์ บุญจิตราดุลย์. 2534 : 3)

การบริหารจัดการเป็นกระบวนการทางสังคมที่ประกอบด้วยการกระทำต่างๆ ที่นำไปสู่ความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ ที่เป็นกระบวนการทางสังคมก็เพราะการกระทำเหล่านี้ส่วนใหญ่แล้วเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ เป็นกระบวนการของการวางแผน การจัดองค์การการนำ และการควบคุม การใช้ทรัพยากรต่างๆ ขององค์การ (ศิริวรรณ เสรีรัตน์; และคณะ. 2545 : 18; อ้างอิงจาก Schermerhorn. 1999 : G-6) ทรัพยากรประกอบด้วย มนุษย์ สภาพแวดล้อมทางกายภาพ การเงิน วัสดุอุปกรณ์ ตลอดจนทรัพยากรข้อมูลขององค์การ(ศิริวรรณ เสรีรัตน์; และคณะ. 2545 : 18) เพื่อกำหนดและทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ในสภาพแวดล้อมที่ผันแปรตลอดเวลา การบริหารจัดการจึงเป็นกระบวนการของการรวบรวมทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดเพื่อไปสู่ความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดโดยผู้บริหารเป็นผู้ชี้นำทรัพยากรมนุษย์ไปสู่การใช้ประโยชน์สูงสุดจากทรัพยากรอื่นที่ไม่ใช่มนุษย์อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นการนำทรัพยากรมนุษย์และทรัพยากรอื่นๆ ไปสู่จุดมุ่งหมายร่วมกันขององค์การ

การบริหารจัดการเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ เป็นศาสตร์ (Science) เพราะเป็นองค์ความรู้ที่เกิดจากการสืบค้น หาความรู้ใหม่ๆ ด้วยวิธีการเชิงวิทยาศาสตร์ มีการรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์และประมวลผลข้อมูล มีการตั้งสมมุติฐาน และทดสอบสมมุติฐาน เป็นศิลป์ (Art) เพราะบุคคลต้องใช้ทักษะและความรู้ทางการบริหารที่ได้รับการพัฒนามาเป็นอย่างดี จากการฝึกฝนจากการทำงานร่วมกันกับบุคคลอื่นเพื่อให้บรรลุจุดหมายที่ตั้งไว้ (วิโรจน์ สารรัตน์. 2545 : 3-4) การบริหารจึงเกี่ยวพันกับทฤษฎี หลักการ กระบวนการ และปัจจัยที่ช่วยให้มนุษย์สามารถดำเนินงานของหน่วยงาน องค์การ

สังคมและประเทศชาติอย่างมีระบบระเบียบเพื่อให้พัฒนาไปตามแนวทางที่กลุ่มชนนั้นมีความประสงค์ผ่านทางกิจกรรมที่กระทำร่วมกัน เพื่อความอยู่รอดและความเจริญก้าวหน้าของสังคม (นพพงษ์ บุญจิตราดุลย์. 2534 : 3)

ความมีประสิทธิภาพทางการบริหารจัดการ หมายถึง การที่ผู้บริหารใช้ความสามารถในการกระทำสิ่งต่างๆ ในองค์การให้บังเกิดผลตามเป้าหมายที่กำหนด โดยใช้ทรัพยากรทางการบริหารในจำนวนที่น้อยกว่าผลผลิตที่ได้ เป็นการตัดสินใจอย่างถูกต้องและการดำเนินงานโดยใช้ทรัพยากรให้เหมาะสมกับผลผลิตได้ตามเป้าหมายที่ต้องการหรือสำเร็จตามแผนที่กำหนดไว้ ดังนั้นผลสำเร็จของการบริหารจัดการจึงต้องมีทั้งประสิทธิภาพและประสิทธิผลควบคู่กัน (ศิริวรรณ เสรีรัตน์; และคณะ. 2545 : 18; อ้างอิงจาก Griffin. 1997 : 4)

การมีประสิทธิภาพ จึงวัดจากทรัพยากรที่ใช้ (Input) กับผลผลิต (Output) ที่ได้ ถ้าได้ผลผลิตมาโดยใช้ทรัพยากรที่น้อย หรือประหยัดสุดก็ถือว่ามีประสิทธิภาพ ส่วนประสิทธิผลวัดจากความสามารถในการบรรลุเป้าหมายขององค์การซึ่งมักเป็นในระยะยาว บางครั้งการปฏิบัติงานอาจมีประสิทธิภาพแต่ไม่มีประสิทธิผล หากองค์การใดสามารถบรรลุทั้งประสิทธิภาพและประสิทธิผลแสดงว่าองค์การนั้นมีผลิตภาพสูง (High Productivity) (รอบบิ้นส์, สตีเฟน พี. 2546 : 2) ประสิทธิภาพและประสิทธิผลจึงเป็นดัชนีที่ใช้วัดความสำเร็จขององค์การว่าเลือกเป้าหมายที่เหมาะสมและบรรลุเป้าหมายนั้นได้ด้วยการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าหรือไม่ ดังนั้นผู้บริหารจึงต้องคำนึงถึงความพยายามทั้งสองสิ่งเพื่อจะบรรลุเป้าหมายอย่างมีคุณภาพ ซึ่งบ่อยครั้งจะพบว่าองค์การบางแห่งจะคำนึงถึงการใช้ทรัพยากรโดยมีการวางแผน และกำหนดวิธีการนำไปใช้อย่างมีประสิทธิภาพ

สรุปความหมายโดยรวมของการบริหารจัดการ คือ การใช้ความรู้ที่เป็นศาสตร์และทักษะที่เป็นศิลป์ในการนำเอาทรัพยากรการบริหาร คือ บุคลากร งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์และการจัดการมาใช้อย่างเป็นกระบวนการ มีระบบระเบียบแบบแผน เพื่อสามารถดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

1.2 กระบวนการบริหารจัดการ

กระบวนการบริหารจัดการประกอบด้วย 4 ขั้นตอนดังต่อไปนี้

1.2.1 การวางแผน (Planning) เป็นขั้นตอนในการกำหนดวัตถุประสงค์และพิจารณา

ถึงวิธีการที่ควรปฏิบัติเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์นั้น (Schermerhorn. 1999 : G-7) ดังนั้นผู้บริหารจึงต้องตัดสินใจว่าบริษัทมีวัตถุประสงค์อะไรในอนาคตและจะต้องดำเนินการอย่างไรเพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์นั้น การวางแผนประกอบด้วย

- 1.2.1.1 การดำเนินการตรวจสอบตัวเอง เพื่อกำหนดสถานภาพในปัจจุบัน ขององค์กร
- 1.2.1.2 การสำรวจสภาพแวดล้อม
- 1.2.1.3 การกำหนดวัตถุประสงค์
- 1.2.1.4 การพยากรณ์สถานการณ์ในอนาคต
- 1.2.1.5 การกำหนดแนวทางปฏิบัติงานและความจำเป็นในการใช้ทรัพยากร
- 1.2.1.6 การประเมินแนวทางปฏิบัติงานที่วางไว้
- 1.2.1.7 การทบทวนและปรับเปลี่ยนเมื่อสถานการณ์เปลี่ยนแปลง

และผลลัพธ์ของ การควบคุมไม่เป็นไปตามที่กำหนด

- 1.2.1.8 การติดต่อสื่อสารในกระบวนการของการวางแผนเป็นไปอย่างทั่วถึง

1.2.2 การจัดองค์การ (Organizing) เป็นขั้นตอนในการจัดบุคคลและทรัพยากรที่ใช้ในการทำงาน เพื่อให้บรรลุจุดหมายในการทำงานนั้น (Schermerhorn. 1999 : G-7) หรือเป็นการจัดแบ่งงานและจัดสรรทรัพยากรสำหรับงาน เพื่อให้งานเหล่านั้นสำเร็จ (Schermerhorn, Hunt ;& Osborn. 2000 : G-8) การจัดองค์การประกอบด้วย

- 1.2.2.1 การระบุและอธิบายงานที่จะถูกนำไปดำเนินการ
- 1.2.2.2 การกระจายงานออกเป็นหน้าที่ (Duties)
- 1.2.2.3 การรวมหน้าที่ต่างๆ เข้าเป็นตำแหน่งงาน
- 1.2.2.4 การอธิบายสิ่งจำเป็นหรือความต้องการของตำแหน่งงาน
- 1.2.2.5 การรวมตำแหน่งงานต่างๆ เป็นหน่วยงานที่มีความสัมพันธ์กัน

อย่างเหมาะสม และสามารถบริหารจัดการได้

- 1.2.2.6 การมอบหมายงาน ความรับผิดชอบและอำนาจหน้าที่
- 1.2.2.7 การทบทวนและปรับโครงสร้างขององค์การเมื่อสถานการณ์

เปลี่ยนแปลงและผลลัพธ์ของการควบคุมไม่เป็นไปตามที่กำหนด

1.2.2.8 การติดต่อสื่อสารในกระบวนการของการจัดการองค์การ
เป็นไปอย่างทั่วถึง

1.2.2.9 การกำหนดความจำเป็นของทรัพยากรมนุษย์

1.2.2.10 การสรรหาผู้ปฏิบัติงานที่มีศักยภาพ

1.2.2.11 การคัดเลือกจากบุคคลที่สรรหามา

1.2.2.12 การฝึกอบรมและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ต่างๆ

1.2.2.13 การทบทวนและปรับปรุงภาพและปริมาณของทรัพยากรมนุษย์
เมื่อสถานการณ์เปลี่ยนแปลง และผลลัพธ์ของการควบคุมไม่เป็นไปตามที่กำหนด

1.2.2.14 การติดต่อสื่อสารในกระบวนการของการจัดคนเข้าทำงาน
เป็นไปอย่างทั่วถึง

1.2.3 การชักนำ (Leading) เป็นขั้นตอนในการกระตุ้นให้เกิดความกระตือรือร้น
และชักนำ ความพยายามของพนักงานให้บรรลุเป้าหมายขององค์การ (Schermehorn. 1999 : G-5)
ซึ่งจะเกี่ยวข้อง กับการให้ความพยายามของผู้จัดการที่กระตุ้นให้พนักงานมีศักยภาพในการทำงานสูง

ดังนั้นการชักนำ (Leading) จะช่วยให้บรรลุผลสำเร็จ เสริมสร้างขวัญและกำลังใจ
ผู้ใต้บังคับบัญชา การชักนำ ประกอบด้วย

1.2.3.1 การติดต่อสื่อสารและอธิบายวัตถุประสงค์ให้แก่
ผู้ใต้บังคับบัญชาได้ทราบ

1.2.3.2 การมอบหมายมาตรฐานการปฏิบัติงานต่างๆ

1.2.3.3 การให้คำแนะนำและคำปรึกษาแก่ผู้ใต้บังคับบัญชา
ให้สอดคล้องกับมาตรฐาน ของการปฏิบัติงาน

1.2.3.4 การให้รางวัลแก่ผู้ใต้บังคับบัญชาบนพื้นฐานของผลการปฏิบัติงาน

1.2.3.5 การยกย่องสรรเสริญ และการตำหนิติเตียนอย่าง
ยุติธรรมและถูกต้องเหมาะสม

1.2.3.6 การจัดหาสภาพแวดล้อมมากระตุ้นการจูงใจ โดยการติดต่อสื่อสาร
เพื่อสำรวจ ความต้องการและสถานการณ์เปลี่ยนแปลง

1.2.3.7 การทบทวนและการปรับวิธีการของภาวะความเป็นผู้นำ
เมื่อสถานการณ์ เปลี่ยนแปลง และผลลัพธ์ของการควบคุมไม่เป็นไปตามที่กำหนด

1.2.3.8 การติดต่อสื่อสารโดยทั่วทุกแห่งในกระบวนการของภาวะความเป็นผู้นำ

1.2.4 การควบคุม (Controlling) เป็นการติดตามผลการทำงาน และแก้ไขปรับปรุงในสิ่งที่จำเป็น (Schermerhorn, Hunt ;& Osborn. 2000 : G-3) หรือเป็นขั้นตอนของการวัดผลการทำงาน และดำเนินการแก้ไขเพื่อให้บรรลุผลที่ต้องการ (Schermerhorn. 1999 : G-2) การควบคุมประกอบด้วย

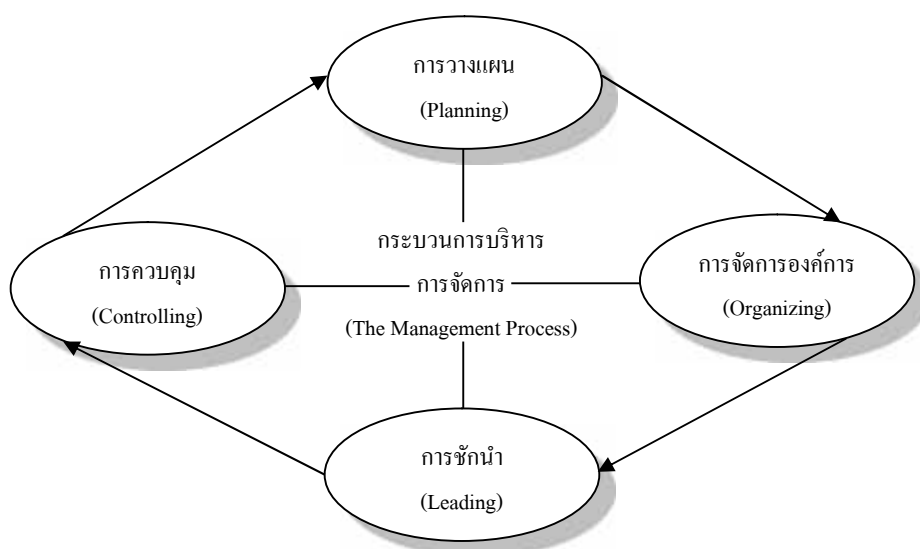
1.2.4.1 การกำหนดมาตรฐาน

1.2.4.2 การเปรียบเทียบและติดตามผลการปฏิบัติงานกับมาตรฐาน

1.2.4.3 การแก้ไขความบกพร่อง

1.2.4.4 การทบทวนและปรับวิธีการควบคุม เมื่อสถานการณ์เปลี่ยนแปลง และผลลัพธ์ ของการควบคุมไม่เป็นไปตามที่กำหนด

1.2.4.5 การติดต่อสื่อสารในกระบวนการของการควบคุมเป็นไปอย่างทั่วถึง

ภาพที่ 2.3 แสดงกระบวนการบริหารการจัดการภายในองค์กร

การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการ

2.1 ความหมายของการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการ

การพัฒนา (Development) หมายถึง การทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง การกระทำ หรือการดำเนินการ อย่างใดอย่างหนึ่งดีขึ้น มีคุณภาพมากขึ้น โดยผ่านกระบวนการ วิธีการและเทคนิคที่เป็นระบบและต่อเนื่อง อันมีผลทำให้ การกระทำหรือ การดำเนินงานมีประสิทธิภาพ(Efficiently) ประสิทธิภาพ (Effectively) ทำให้ผลงานหรือผลผลิตมีคุณภาพ เป็นที่น่าพึงพอใจมากขึ้น การพัฒนารูปแบบ การบริหารจัดการ จึงหมายถึงการ ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงรูปแบบการบริหารจัดการให้ดีขึ้น เหมาะสมกับช่วงเวลา สถานการณ์ บุคคล และเป้าหมายในการดำเนินงาน อันมีผลทำให้การปฏิบัติงานของ องค์กรมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ทำให้ผลผลิตขององค์กรมีคุณภาพเป็นที่น่าสนใจ

บุคคลสำคัญในการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการคือ ผู้บริหาร เพื่อให้ผู้บริหาร มีความสามารถในการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการ จะต้องมีการพัฒนาคุณภาพของผู้บริหาร เป็นประการสำคัญ นั่นคือ จะต้องมีการพัฒนาการจัดการ หมายถึงกระบวนการซึ่งจะช่วยให้ผู้บริหาร ได้มีโอกาสรับประสบการณ์ ความชำนาญ ตลอดจนทัศนคติใหม่ๆ ที่ถูกต้อง ที่จะเป็นผู้นำที่สมบูรณ์ แบบและสามารถประสบความสำเร็จในฐานะของหัวหน้างานที่ดี (ธงชัย สันติวงษ์. 2539 : 202) เป็นกิจกรรมประเภทหนึ่งซึ่งกำหนดขึ้นมาเพื่อปรับปรุงการปฏิบัติงานและขยายความเข้าใจเกี่ยวกับ กิจกรรมการบริหารให้แก่ผู้บริหารที่อยู่ในองค์กรปัจจุบัน และเพื่อเตรียมผู้บริหารสำหรับอนาคต (สมชัย ศรีสุทธิยากร. 2544 : 180) เป็นกระบวนการดำเนินกิจกรรมอย่างมีระบบ โดยมีจุดมุ่งหมาย เพื่อเป็นประกันว่าองค์กรจะมีผู้บริหารงานที่สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพโดยสนอง ต่อความต้องการขององค์กรทั้งในปัจจุบันและอนาคต (Armstrong. 1982 : 148)

วัตถุประสงค์ของการพัฒนาการจัดการ มีดังนี้ (ธงชัย สันติวงษ์. 2539 : 205)

1. เพื่อหาทางช่วยให้มีการเพิ่มประสิทธิภาพในตัวผู้บริหาร
2. เพื่อช่วยสร้างความพอใจแก่พนักงาน
3. เพื่อให้ถูกต้องกับบรรทัดฐานของประเพณีปฏิบัติที่ต้องการมีการดูแล และให้ความ เจริญเติบโตแก่พนักงาน
4. เพื่อให้เป็นเครื่องมือช่วยลดหรือป้องกันการล้าสมัยในทางการบริหาร

กระบวนการพัฒนาคุณภาพรูปแบบการบริหารจัดการ (PDCA)

รูปแบบการบริหารจัดการที่เป็นทฤษฎีตามแนวคิดของบรรดานักคิด นักบริหาร และ นักการศึกษาอยู่มากมาย แต่ไม่สามารถบอกได้ว่ารูปแบบใดที่ดีและสมบูรณ์ครบถ้วน เพราะการ

บริหารจัดการที่ดี มิได้ขึ้นกับการใช้ทฤษฎีหรือแนวความคิดของใคร แต่อยู่ที่การนำรูปแบบการบริหารจัดการมาใช้ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ เวลา และโอกาส เพื่อให้การดำเนินงานมุ่งสู่จุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ ในปัจจุบันการทำให้การบริหารจัดการเป็นรูปแบบการปฏิบัติที่ดีและเหมาะสมที่สุดสำหรับการดำเนินงานต้องมีการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการและการพัฒนาที่ดีที่สุดก็คือการพัฒนาในเรื่องคุณภาพของการบริหารจัดการ

สำหรับวงการการศึกษา ผู้บริหารจำเป็นต้องเรียนรู้ในการบริหารคุณภาพ เพื่อสร้างความมั่นใจและเป็นหลักประกันต่อผู้ปกครอง ชุมชน และสังคม ว่าสถานศึกษาสามารถจัดการศึกษาได้ตามมาตรฐาน ผู้สำเร็จการศึกษามีความรู้ ความสามารถ และคุณลักษณะต่างๆ ตามที่หลักสูตรกำหนดและสังคมต้องการ เมื่อกล่าวถึงการบริหารงานคุณภาพ คนส่วนใหญ่จะรู้จักวงจรคุณภาพเดมมิง (Deming Cycle) กันเป็นอย่างดี คือ วงจร Plan – Do – Check – Act หรือ PDCA ซึ่งเรานำมาใช้ในการบริหารงานและในการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาในการบริหาร หากนำวงจร PDCA มาใช้ จะทำให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยดี เพราะจะมีการปฏิบัติเป็นไปตามขั้นตอน เพื่อให้ทำงานเสร็จสมบูรณ์อย่างถูกต้อง มีประสิทธิภาพเชื่อถือได้ และไวใจได้ (ไพโรจน์ กลั่นกุหลาบ. 2545 : 12)

บังอร มธุรสสุวรรณ (2542 : 23-24) ได้เสนอขั้นตอนการบริหารงานวงจรคุณภาพเดมมิง (Deming Cycle) ไว้ 4 ขั้นตอน คือ

1. การจัดทำและวางแผน (Plan)

- 1.1 ทำความเข้าใจวัตถุประสงค์ให้ชัดเจนแล้วกำหนดหัวข้อควบคุม (Control Items) ซึ่งตามปกติได้แก่ Q-C-D-S-M-E (Quality Cost Delivery Safety Morale Environment)

- 1.2 กำหนดค่าเป้าหมายที่ต้องการบรรลุให้แก่หัวข้อควบคุมแต่ละข้อ

- 1.3 กำหนดวิธีดำเนินการเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย

2. การปฏิบัติตามแผน (Do)

- 2.1 หาความรู้เกี่ยวกับวิธีดำเนินการนั้นด้วยวิธีการฝึกอบรมหรือศึกษาด้วยตนเอง

- 2.2 ดำเนินการตามวิธีการที่กำหนด

- 2.3 เก็บรวบรวมบันทึกข้อมูลที่เกี่ยวข้องและผลลัพธ์ของหัวข้อควบคุม

3. การติดตามประเมินผล (Check)

- 3.1 ตรวจสอบว่าการปฏิบัติงานเป็นไปตามวิธีการทำงานมาตรฐานหรือไม่

3.2 ตรวจสอบว่าค่าที่วัดได้ (ของตัวแปรที่เกี่ยวข้อง) อยู่ในเกณฑ์มาตรฐานหรือไม่

3.3 ตรวจสอบว่า (ของหัวข้อควบคุม) ได้ตามเป้าหมายที่วางไว้หรือไม่

4. การกำหนดมาตรการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคที่ทำให้ไม่เป็นไปตามแผน (Act)

4.1 ถ้าการปฏิบัติงานไม่เป็นไปตามวิธีการทำงานมาตรฐาน ก็หามาตรการแก้ไข

4.2 ถ้าผลลัพธ์ได้ไม่เป็นไปตามที่คาดหวัง ก็ค้นหาสาเหตุและแก้ไขที่ต้นตอ

เพื่อมิให้เกิดปัญหาซ้ำขึ้นอีก

4.3 ปรับปรุงระบบการทำงานและเอกสารวิธีการทำงานมาตรฐาน

วงจรคุณภาพ ตามแนวคิดของ เอดเวิร์ด เดมมิง (Edward Deming) หรือวงจร PDCA ประกอบด้วยกระบวนการ 4 ขั้นตอน ดังนี้ (ณัฐภรณ์ เชจรณ์นันทน์; และคณะ. 2546 : 77-80)

1. การวางแผน (Plan) เป็นจุดเริ่มต้นของวงจรการบริหารคุณภาพ เพราะแผนจะกำหนด เป้าหมายและทิศทางในการแก้ปัญหาหรือพัฒนาคุณภาพ โดยแผนจะอธิบายความจำเป็นและการสร้างความเข้าใจในการแก้ปัญหา ซึ่งต้องอาศัยการร่วมแรงร่วมใจจากทุกหน่วยงานในการปรับปรุง แก้ไขอุปสรรคและข้อบกพร่องต่างๆ ขององค์การให้หมดไปอย่าง เป็นขั้นตอน เพื่อให้องค์การ สามารถดำเนินงานบรรลุ ความสำเร็จตามที่ต้องการ การวางแผนการสร้าง คุณภาพมี 4 ขั้นตอน คือ

1.1 ตระหนักและกำหนดปัญหาที่ต้องการแก้ไขหรือปรับปรุง โดยสมาชิกทุกคน จะร่วมมือกันในการระบุปัญหาที่เกิดขึ้นในการดำเนินงาน เพื่อที่จะร่วมกันทำการศึกษาและวิเคราะห์หาแนวทางแก้ไขต่อไป

1.2 เก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับวิเคราะห์และตรวจสอบการดำเนินงาน หรือหาสาเหตุ ของปัญหา เพื่อใช้ในการปรับปรุง

1.3 อธิบายปัญหาและกำหนดทางเลือก วิเคราะห์ปัญหา เพื่อใช้กำหนดสาเหตุของความบกพร่องและสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น เพื่อให้สมาชิกทุกคนในที่ทีมงานคุณภาพเกิดความเข้าใจในสาเหตุและปัญหาอย่างชัดเจนแล้วร่วมกันระดมความคิด สร้างทางเลือกที่เป็นไปได้ในการตัดสินใจแก้ปัญหา เพื่อมาทำการวิเคราะห์และตัดสินใจเลือกทางเลือกที่เหมาะสมที่สุดมาดำเนินงาน

1.4 เลือกวิธีการแก้ปัญหา หรือปรับปรุงการดำเนินงาน โดยร่วมกันวิเคราะห์และพิจารณาทางเลือกต่างๆ ผ่านการระดมความคิด และการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นของสมาชิกเพื่อตัดสินใจ

เลือกวิธีการแก้ปัญหาที่เหมาะสมที่สุด ในการดำเนินงานให้สามารถบรรลุตามเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งอาจจะต้องทำวิจัยและหาข้อมูลเพิ่มเติม หรือกำหนดทางเลือกใหม่ที่มีความ น่าจะเป็น ในการแก้ปัญหาได้มากกว่าเดิม

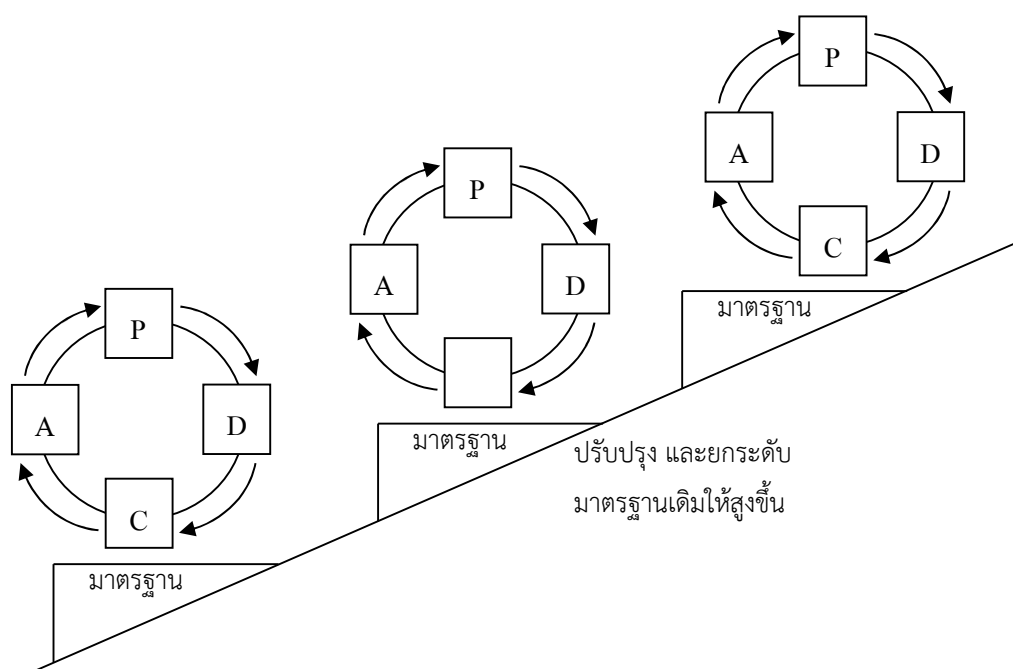
2. การดำเนินงานหรือการปฏิบัติ (Do) เป็นการนำทางเลือกที่ตัดสินใจไปวางแผนปฏิบัติงาน และลงมือปฏิบัติ เพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้อย่างมีประสิทธิภาพ ถ้าปัญหานั้นเป็นงาน ที่สามารถดำเนินการแก้ไขได้ภายในกลุ่มก็สามารถปฏิบัติได้ทันที หากปัญหา มีความซับซ้อนเกี่ยวข้อง กับหน่วยงานหรือกลุ่มอื่น ก็ต้องแจ้งให้ผู้บริหาร ส่งการให้หน่วยงานอื่นประสานงานและร่วมมือแก้ไข ปัญหาให้สำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ

3. การตรวจสอบ (Check) เป็นการติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลงาน ที่ปฏิบัติโดยการ เปรียบเทียบผลการทำงานก่อนการปฏิบัติงาน และหลังปฏิบัติงานว่ามีความแตกต่าง กันมากน้อยเพียงใด ถ้าผลลัพธ์ออกมาตามเป้าหมายก็จะนำไปจัดทำเป็นมาตรฐาน สำหรับการปฏิบัติงานในครั้งต่อไป แต่ถ้าผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นไม่เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนด ทีมงานคุณภาพต้องทำการศึกษาและวิเคราะห์ หาสาเหตุ เพื่อทำให้การแก้ไขปรับปรุงให้มีประสิทธิภาพขึ้น

4. การปรับปรุง (Act) เป็นการกำหนดมาตรฐานจากผลการดำเนินงานใหม่ เพื่อใช้เป็น แนวทางปฏิบัติในอนาคต หรือทำการแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดจากความไม่สอดคล้องกับความ ต้องการ ปัญหาที่ไม่ได้คาดหวังและปัญหาเฉพาะหน้าในการดำเนินงาน จนได้ผลลัพธ์ที่พอใจ และได้รับการยอมรับจากทุกฝ่ายแล้ว จึงจัดทำเป็นมาตรฐานการปฏิบัติงานในอนาคต และจัดทำ รายงานเสนอต่อผู้บริหาร และกลุ่มอื่นได้ทราบต่อไป

5.

ธรรมชาติของวงจรคุณภาพเดมมิง จะไม่หยุดหรือจบลงเมื่อหมุนครบรอบ แต่จะหมุน ไปข้างหน้าเรื่อยๆ โดยจะทำงานในการแก้ไขปัญหาในระดับที่สูงขึ้น ซับซ้อนขึ้น และยากขึ้น หรือเป็นการเรียนรู้ที่ไม่มีสิ้นสุด ซึ่งสอดคล้องกับปรัชญาของการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง (Continuous Improvement) อย่างไรก็ดี หัวใจของวงจรคุณภาพเดมมิง ไม่ได้อยู่ที่ PDCA เท่านั้น แต่อยู่ที่คนที่ มีคุณภาพ และเข้าใจคุณภาพอย่างแท้จริง หรือที่เรียกว่าคุณภาพอยู่ที่ใจ (Quality at Heart) ที่พร้อมจะเปิดใจเรียนรู้ และพัฒนาตนเองอยู่ตลอดเวลา อย่างมุ่งมั่น และไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค ดังภาพประกอบต่อไปนี้ (ศุภชัย อาชีวะระงับโรค. 2546 : 12)

ภาพที่ 2.4 วงจร PDCA กับการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2545 ข : 17-18) อธิบายกระบวนการพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการโดยใช้วงจรคุณภาพ ตามแนวคิดของเอ็ดวาร์ด เดมมิง ดังนี้ คือ

1. การวางแผน (Plan) เป็นการคิดเตรียมการไว้ล่วงหน้าเพื่อจะทำงานให้สำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ ในการวางแผน จะต้องมีการกำหนดเป้าหมาย แนวทางการดำเนินงาน ผู้รับผิดชอบ ระยะเวลา และทรัพยากรที่จะต้องใช้ เพื่อทำงานให้บรรลุเป้าหมายที่ต้องการ

1.1 การกำหนดเป้าหมาย เป็นการแสดงถึงคุณลักษณะหรือคุณภาพที่ต้องการให้เกิดขึ้นในสถานศึกษา ซึ่งควรระบุให้ชัดเจน และใช้เป็นหลักหรือทิศทางในการดำเนินงาน

1.2 การจัดอันดับความสำคัญของเป้าหมาย จะช่วยให้การวางแผนมีประสิทธิภาพมากขึ้น เพราะจะทำให้ทราบว่าเป้าหมายใดสำคัญมากน้อยกว่ากันเพียงใด เพื่อกำหนดกิจกรรม บุคลากร ทรัพยากร และช่วงเวลาที่ จะดำเนินการในการพัฒนาเป้าหมายนั้นๆ ให้เหมาะสม

1.3 กำหนดแนวทางดำเนินงานหรือวิธีปฏิบัติงาน โดยคิดโครงการหรือกิจกรรมที่จะทำให้บรรลุเป้าหมายที่ต้องการรวมทั้งกำหนดตัวชี้วัดความสำเร็จหรือตัวบ่งชี้ให้มีความชัดเจนด้วย

1.4 การกำหนดระยะเวลา จะช่วยให้การทำงานมีประสิทธิภาพ เพราะผู้ปฏิบัติจะได้ทราบว่างานใดควรดำเนินการให้เสร็จเมื่อไร ต้องเร่งดำเนินการก่อนหรือหลัง และยังเป็น ประโยชน์ต่อผู้บริหาร หรือผู้ที่มีหน้าที่กำกับดูแล จะได้ติดตามงานได้ว่ามีความก้าวหน้าตามแผน เพียงใด

1.5 การกำหนดงบประมาณ ควรคิดงบประมาณที่จะต้องใช้ในการจัดซื้อวัสดุ อุปกรณ์ รวมทั้งค่าตอบแทนและค่าใช้จ่ายอื่นๆ ที่จำเป็นในการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมตามแผนอย่างรอบคอบ เพื่อให้สามารถดำเนินงานได้บรรลุตามเป้าหมายโดยมีการใช้งบประมาณอย่างคุ้มค่า

1.6 การกำหนดผู้รับผิดชอบ เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้แผนดังกล่าวสามารถดำเนินการ ให้บรรลุเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงควรกำหนดไว้ให้ชัดเจนว่าใครรับผิดชอบในเรื่องใด

2. การปฏิบัติตามแผน (Do) เมื่อวางแผนการปฏิบัติงาน และบุคลากรร่วมกันดำเนินการ ตามแผนที่จัดทำไว้แล้ว สิ่งที่จะดำเนินการต่อไปคือ

2.1 ส่งเสริมและสนับสนุนให้บุคลากรทุกคนทำงานอย่างมีความสุข

2.2 จัดสิ่งอำนวยความสะดวก สนับสนุนทรัพยากรเพื่อให้การปฏิบัติงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

2.3 กำกับ ติดตาม (Monitoring) ทั้งระดับรายบุคคล รายกลุ่ม รายหมวด รายฝ่าย เพื่อกระตุ้นและส่งเสริมให้มีการดำเนินงานตามแผน

2.4 ให้การนิเทศ

ในระหว่างการปฏิบัติงาน ผู้บริหารต้องกำกับและติดตามว่าเป็นไปตามเป้าหมาย หรือแผนที่กำหนดไว้หรือมีปัญหาหรือไม่ หากไม่เป็นไปตามแผนหรือมีปัญหาจะได้ให้การนิเทศเพื่อปรับปรุง แก้ไขการกำกับและติดตามการปฏิบัติงานผู้บริหารอาจทำได้โดยสอบถามผู้ปฏิบัติงานหรือให้รายงาน

ความก้าวหน้าของการทำงานเป็นระยะๆ อาจารย์งานปากเปล่าหรือจัดทำรายงานเสนอ เพื่อเป็นข้อเสนอแนะในการปรับปรุงการปฏิบัติงานของแต่ละบุคคล/กลุ่ม/หมวด/ฝ่าย

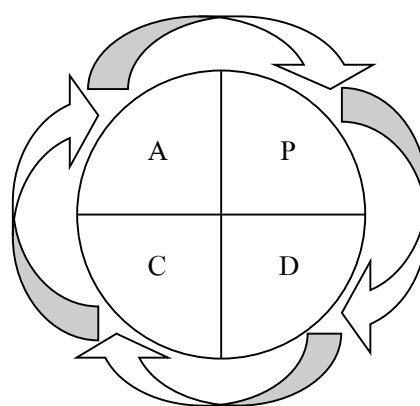
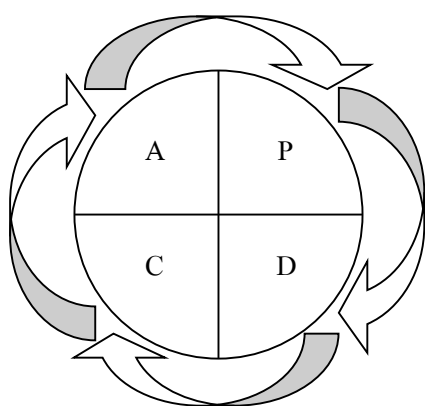
3. การตรวจสอบประเมินผล (Check) เป็นกลไกสำคัญที่กระตุ้นให้เกิดการพัฒนาเพราะจะทำให้ได้ข้อมูลย้อนกลับที่จะสะท้อนให้เห็นถึงการดำเนินงานที่ผ่านมาว่าบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ เพียงใด ต้องปรับปรุงแก้ไขในเรื่องใดบ้าง ควรมีการตรวจสอบประเมินผลเป็นระยะๆ เพื่อพิจารณาว่าการดำเนินการเป็นไปในทิศทางที่จะนำไปสู่ความสำเร็จตามมาตรฐาน และตัวบ่งชี้ที่กำหนดไว้หรือไม่ เพียงใด มีจุดอ่อนจุดแข็งประการใด มีส่วนใดที่จะต้องปรับปรุงเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย หรือมาตรฐาน และตัวบ่งชี้ที่กำหนดมากที่สุด

4. การพัฒนาปรับปรุง (Act) เมื่อบุคลากรแต่ละคน แต่ละฝ่ายมีการประเมินผลสำเร็จเรียบร้อยแล้วก็ให้รวบรวมผลการประเมินมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ แปลผลในภาพรวม แล้วนำเสนอผลการประเมินต่อผู้เกี่ยวข้อง เพื่อนำผลไปใช้ในการพัฒนางานของตนเองต่อไป

4.1 ในระหว่างการทำงานและมีการตรวจสอบประเมินผล ผู้บริหารและบุคลากรสามารถนำผลการประเมินไปใช้ปรับปรุงการทำงานของตนเอง และปรับปรุงแผนการดำเนินงานได้เลย เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปตามแผนและเป้าหมายที่กำหนดไว้

4.2 การวางแผนในระยะต่อไป ควรมีการวิเคราะห์จุดเด่นและจุดที่ต้องปรับปรุง หาสาเหตุของปัญหาและแนวทางแก้ไข โดยให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วม เพื่อนำไปพัฒนาปรับปรุงการจัดการศึกษาของสถานศึกษาต่อไป

4.3 การดำเนินงานประเมินผลของสถานศึกษา ไม่ได้สิ้นสุดเพียงแค่ทำการประเมินตนเองเพียงครั้งเดียวแล้วหยุดเลย แต่ตั้งทำตลอดเวลา ผลการประเมินที่จัดทำเสร็จแล้วถือเป็นข้อมูล que แสดงถึงสภาพการดำเนินงานในขณะนั้น ซึ่งต้องมีการตรวจใหม่ว่าการดำเนินงานในช่วงต่อไป สอดคล้องกับเป้าหมายและแนวทางการพัฒนาของสถานศึกษาอย่างไร การพัฒนาปรับปรุงตนเอง จึงต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องไม่มีที่สิ้นสุด

P = กำหนดแผน

D = ทำตามแผนที่กำหนด

C = ตรวจสอบผลกับแผน

A = หากไม่บรรลุแผนให้หาสาเหตุ

และวางแผนแก้ไขใหม่

A = หากบรรลุแผนให้รักษามาตรฐานไว้

P = วางแผนใหม่ ตั้งเป้าหมายให้สูงขึ้น

D = ทำตามแผนที่กำหนด

C = ตรวจสอบผลกับแผน

A = หากไม่บรรลุแผน ให้วางแผนแก้ไขใหม่

ภาพที่ 2.5 วงจรคุณภาพ ตามแนวคิดของ เอ็ดเวิร์ด เดมมิง

2.3 แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

การพัฒนาอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลางและความไม่ประมาท คำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดี ตลอดจนใช้ความรู้ ความรอบคอบและคุณธรรม ประกอบการวางแผนการตัดสินใจ และการดำเนินการ ปรัชญา ยึดหลักพิจารณา 5 ประการ คือ

1. กรอบความคิด เป็นปรัชญาที่แนะแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็นมีพื้นฐานจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลา และเป็นการมองโลกเชิงระบบที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มุ่งเน้นการรอดพ้นจากภัยและวิกฤตเพื่อความมั่นคงและยั่งยืนของการพัฒนา

2. คุณลักษณะ สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติตนได้ทุกระดับ โดยเน้นการปฏิบัติบนทางสายกลางและการพัฒนาแบบยั่งยืน

3. คำนียาม ประกอบด้วย 3 ลักษณะพร้อม ๆ กัน

3.1 ความพอประมาณ ความพอดีไม่น้อยไม่มากเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น

3.2 ความมีเหตุผล การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับความพอเพียง ต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นอย่างรอบคอบ

3.3 การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว การเตรียมให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลง
ใด ๆ ที่เกิดขึ้น โดยคำนึงถึงสถานการณ์ที่จะเกิดในปัจจุบันและอนาคต

4. เจื่อนไข การตัดสินใจและการดำเนินการกิจกรรมต่างๆ ให้อยู่ในระดับความพอเพียงต้อง
อาศัยทั้งความรู้และคุณธรรมเป็นพื้นฐาน

4.1 ความรู้ ประกอบด้วย ความรู้สาขาวิชาต่างๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน ความ
รอบคอบที่จะนำความรู้มาใช้ พิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อการวางแผนและระมัดระวังในการปฏิบัติ
ดำเนินการตามแผน

4.2 คุณธรรม ต้องเสริมสร้าง ให้มีความตระหนักในคุณธรรม คือ ความซื่อสัตย์สุจริต
ขยัน ความอดทน ความเพียร การใช้สติปัญญา ในการดำเนินชีวิต ไม่โลภ ไม่ตระหนี่

5. แนวทางปฏิบัติ/ผลที่คาดว่าจะได้รับ นำไปใช้ประยุกต์ เพื่อการพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน
พร้อมรับผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน ทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ความรู้และ
เทคโนโลยี

ผลลัพธ์จากการปฏิบัติตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง

ระบบเศรษฐกิจพอเพียง เป็นระบบเศรษฐกิจทางเลือกที่เหมาะสมกับประเทศกำลังพัฒนาและ
ประเทศที่พัฒนาตามกระแสวัฒนธรรมตะวันออก (เอเชีย) และแอฟริกาซึ่งเน้นเรื่องความร่ำรวยทางจิตใจ
การสร้างความสุขทางใจ มีจิตวิญญาณที่เห็นอกเห็นใจ เอื้อเฟื้อ การให้ เสียสละ การแบ่งปัน มากกว่าการ
สร้างความสุขจากการเอา / การกอบโกย / การบริโภคนิยม ซึ่งตรงข้ามกับระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมของ
กระแสวัฒนธรรมตะวันตก ของกลุ่มประเทศที่พัฒนาแล้ว ดังนั้น จากการติดตามศึกษาวิเคราะห์แนวคิด
เศรษฐกิจแบบพอเพียงตามแนวพระราชดำริของในหลวงของเรา ในช่วง 15 ปีผ่านมามีพอจะสรุปอัต
ลักษณ์และผลกระทบจากผลลัพธ์ที่ได้จากการที่บุคคล กลุ่มบุคคล องค์กรที่ได้นำแนวคิดนี้ไปปฏิบัติแล้ว
พบว่า

1. แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง จะเน้นการเสียสละ การแบ่งปันซึ่งกันและกัน จะยุติการแข่งขัน กดดัน และการเบียดเบียนซึ่งกันและกัน
2. ระบบเศรษฐกิจพอเพียงจะเน้นการสร้างความสุขทางใจ การสร้างความร่ำรวยทางใจ มากกว่าการสร้างความสุขจากการเสพวัตถุ จะยึดใจเป็นนายและให้กายเป็นบ่าว เน้นการให้และการรักอย่างสมดุลและเป็นธรรมชาติ
3. ระบบเศรษฐกิจแบบนี้ ผู้ปฏิบัติจะแสวงหาความสุขทางกายและใจได้ง่าย หรือทุกข์กายและทุกข์ใจได้ยาก
4. ช่วยลดความเสี่ยงของความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ได้ คือทำให้ผู้ปฏิบัติมีสติ รอบคอบ สุขุม เยือกเย็น ใจสงบ ลดละเลิกกิเลส (โลภ-โกรธ-หลง) ตัณหาทุกด้านได้ รู้จักพอ ยุติการกอบโกย คดโกง รู้จักการเห็นอกเห็นใจ รู้จักการให้อภัยผู้อื่นเสมอ
5. ช่วยสร้างสังคมแห่งสันติภาพให้เกิดขึ้นได้ ผู้ปฏิบัติจะเกิดความเอื้ออาทร เห็นอกเห็นใจผู้อื่น โดยเฉพาะผู้อ่อนแอกว่า ช่วยลดความขัดแย้ง ความกดดันซึ่งกันและกัน ซึ่งจะช่วยสร้างความสมานฉันท์ ความกลมเกลียว ความสามัคคีในสังคมโลกได้
6. ช่วยสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่ระบบสิ่งแวดล้อม ทำให้ระบบนิเวศเข้าสู่ความสมดุลตามธรรมชาติ ผู้ปฏิบัติตามระบบเศรษฐกิจแบบพอเพียง จะรู้จักเกรงใจ และเคารพธรรมชาติ จะไม่ทำร้ายข่มขืน ธรรมชาติ แต่เรียนรู้ธรรมชาติมากขึ้น ซึ่งจะช่วยให้ธรรมชาติมีความหลากหลาย มีความมั่งคั่งอุดมสมบูรณ์อย่างยั่งยืน
7. เป็นระบบเศรษฐกิจที่สร้างผู้ชนะตลอดการ ไม่มีผู้แพ้ เพราะผู้ปฏิบัติจะได้รับประโยชน์ร่วมกัน ไม่มีการทำร้ายซึ่งกันและกัน มีแต่การแบ่งปัน การอยู่ร่วมกันอย่างสันติ
8. เป็นระบบเศรษฐกิจที่ช่วยสร้างมิตร ลดความเป็นปรปักษ์ศัตรูต่อกัน เพราะผู้ปฏิบัติต่างเห็นอกเห็นใจกัน เอื้อเฟื้อ เอื้ออาทรต่อกัน ให้อภัย แบ่งปัน และลดความขัดแย้ง ลดแรงกดดันต่อกัน
9. เป็นระบบเศรษฐกิจที่ช่วยลดช่องว่างระหว่างคนจนและคนร่ำรวย สร้างความเสมอภาคของฐานะความเป็นมนุษย์ให้เท่าเทียมกัน คนร่ำรวยมีฐานะดี จะเห็นอกเห็นใจ และช่วยเหลือแบ่งปัน คนจนคนเข้มแข็ง คนแข็งแรงจะช่วยเหลือคนอ่อนแอและอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข อาจไม่มีคนจน (ทางใจ) โดยจะลดความเป็นหนี้ทางใจลง
10. เป็นระบบเศรษฐกิจที่ช่วยสร้างความมั่นคง ความสงบสุขให้แก่โลกอย่างยั่งยืน เพราะผู้ปฏิบัติตามระบบเศรษฐกิจแบบพอเพียงทุกคน จะสร้างความสุขทางกายและจิตใจ จากการให้ การ

แบ่งปัน การเสียสละ เป็นผู้ที่มีสติปัญญา มีเหตุผล รู้จักควบคุมความชั่วร้ายได้ รู้จักยับยั้งความโลภ ความโกรธ ความหลง กิเลส ตัณหาของตนเอง ไม่ให้เป็นพิษเป็นภัยต่อตนเอง และผู้อื่นได้

ดังนั้น จะเห็นว่าระบบเศรษฐกิจพอเพียง จะเป็นระบบเศรษฐกิจแบบธรรมชาติ เป็นระบบเศรษฐกิจสายกลาง ไม่ตึง ไม่หย่อนยานเกินไป ไม่กดดัน ไม่ฝ่าฝืนธรรมชาติ เป็นระบบเศรษฐกิจที่ไม่เอาเปรียบ ช่มชืดธรรมชาติ เป็นระบบเศรษฐกิจที่ไม่ได้ทำร้ายใครทั้งตนเองและผู้อื่น ผู้ปฏิบัติตามระบบเศรษฐกิจนี้ จะกลายร่างเป็นนักบุญที่ยิ่งใหญ่ ดังเช่น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และพระบรมวงศานุวงศ์ของในหลวงของเรา เป็นต้น ซึ่งไม่เป็นพิษเป็นภัยต่อ ใคร ๆ แล้ว ยังเป็นผู้สร้างประโยชน์ ให้ความเอื้อเฟื้อ เกื้อกูล ช่วยเหลือทุกชีวิต ไม่มีข้อจำกัด เรื่องเชื้อชาติ ฐานะ ศาสนา ภาษา สภาพภูมิประเทศ หรือสภาพภูมิอากาศ และกาลเวลาทิวาราตรีอีกด้วย

แนวพระราชดำริในการดำเนินชีวิตแบบพอเพียง

1. ยึดความประหยัด ตัดทอนค่าใช้จ่ายในทุกด้าน ลดละความฟุ่มเฟือยในการใช้ชีวิต
2. ยึดถือการประกอบอาชีพด้วยความถูกต้อง ซื่อสัตย์สุจริต
3. ละเลิกการแก่งแย่งผลประโยชน์และแข่งขันกันในทางการค้าแบบสู้นอย่างรุนแรง
4. ไม่หยุดนิ่งที่จะหาทางให้ชีวิตหลุดพ้นจากความทุกข์ยาก ด้วยการขวนขวายหาความรู้ให้มี

รายได้เพิ่มพูนขึ้น จนถึงขั้นพอเพียงเป็นเป้าหมายสำคัญ

5. ปฏิบัติตนในแนวทางที่ดี ลดละสิ่งชั่ว ประพฤติตนตามหลักศาสนา

ผู้ปฏิบัติตามระบบเศรษฐกิจพอเพียง จะช่วยสร้างลักษณะมนุษย์ที่สมบูรณ์ คือมนุษย์ที่มีลักษณะดังนี้

1. รู้จักตนเอง ค้นหาความเหมาะสม ความสามารถพิเศษ สร้างเสริมคุณค่า ของตน
2. สร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลอย่างจริงใจ เปิดเผย เห็นคุณค่าผู้อื่น
3. มีความกล้าที่จะทำความดี
4. มีความพยายามที่จะทำงานให้สำเร็จอย่างสุจริต
5. เปิดรับประสบการณ์ใหม่ๆ อย่างเต็มใจ
6. มีชีวิตอย่างอิสระ สามารถรับเหตุการณ์ในชีวิตทุกสถานการณ์ได้
7. มีความคิดสร้างสรรค์ มีพัฒนาการชีวิต ประสบความสำเร็จสูงขึ้นตามวัย
8. รู้หลักการมีเหตุผล

9. ควบคุมตนเองให้พัฒนาดีขึ้น และสร้างความสุขได้ โดยไม่มีผู้อื่นเดือดร้อน
10. รู้จักกาลเทศะ
11. รู้จักประมาณตน ใช้ชีวิตอย่างพอเพียง พอ ดี
12. รู้จักประมาณตน ใช้ชีวิตอย่างพอเพียง พอดี
13. ใจเป็นสุข อารมณ์แจ่มใส มองโลกในแง่ดี ไม่หวาดระแวง ไม่จับผิดผู้อื่น รู้จักให้อภัย ไม่ผูกใจพยาบาท มีความเอื้ออาทร อยากร่วมมือเกื้อกูลผู้อื่น
14. มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี เป็นมิตรทุกคน มีอารมณ์ขันทุกโอกาส มีอารมณ์สุนทรีย์ เรียนรู้ความซาบซึ้งในความงาม ความจริงตามธรรมชาติ มีความเชื่อมั่นในตน
15. รู้จักปล่อยวาง ไม่ยึดติด ยอมรับโลกธรรม 8 (ลาภ ยศ สรรเสริญ สุข และทางเสื่อมทั้ง 4) รู้วิธีจัดทุกข์ อาทิ ความเครียด กลัก โกรธ โลภ ความท้อแท้ ความหลงผิด ความวุ่นวาย รู้จักสร้างพลังใจให้เข้มแข็ง หักเหิม มีพลังทำความดีอย่างต่อเนื่อง

หากสมาชิกในครอบครัวร่วมปฏิบัติตามแนวทางเศรษฐกิจแบบพอเพียงนี้ จะช่วยสร้างสังคมครอบครัวที่มีความสุข สงบ มั่งคั่งอย่างยั่งยืน จะช่วยให้ครอบครัวมีลักษณะ ดังต่อไปนี้

1. ทุกคนรักใคร่ ห่วงใย สามัคคี ผูกพันต่อกัน
2. ยอมรับ เคารพในบทบาทหน้าที่ซึ่งกันและกัน
3. ศรัทธา ภูมิใจ ซื่อสัตย์ จงรักภักดีต่อกัน ให้เกียรติกัน
4. อดทน อดกลั้น หนักแน่น ต่อปัญหาร่วมกัน
5. ใช้หลักประชาธิปไตย ประนีประนอม ร่วมมือ ร่วมใจแก้ปัญหา
6. จัดสรรรายได้-รายจ่าย อย่างมีประโยชน์คุ้มค่า ไม่มีหนี้สิน
7. ใช้หลักธรรม สร้างความสงบทางใจ ยึดมั่นในกรรมดี ลด-ละ-เลิกกรรมชั่ว

หากสมาชิกของสังคม (ของประเทศหรือของโลก) ปฏิบัติตามแนวทางระบบเศรษฐกิจแบบพอเพียงแล้ว จะทำให้สังคมเป็นสังคมแห่งสติปัญญา เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ร่วมกัน เป็นสังคมที่เห็นอกเห็นใจ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แบ่งปันกัน เป็นสังคมที่มีวัฒนธรรมที่ดี เป็นบ่อเกิดแห่งอารยธรรม เป็นสังคมแห่งสันติสุข เป็นสังคมที่มีพลังแห่งความดีงาม จะช่วยสร้างสังคมในลักษณะพิเศษอย่างธรรมชาติ ดังต่อไปนี้

1. เป็นสังคมที่พึ่งพาอาศัยอย่างเกื้อกูลกัน เอื้ออาทร ห่วงใยกัน

2. เสียสละ รู้จักการให้ มีน้ำใจ สร้างสุขจากการให้- การแบ่งปัน
3. ยึดคุณงามความดี ยกย่องคนดี มากกว่าความร่ำรวยทางวัตถุ
4. มีความสามัคคี มีพลัง ไม่แตกแยก ไม่ขัดแย้ง
5. มีความเสมอภาค เท่าเทียม ไม่มีอภิสิทธิ์ชน
6. มีระเบียบวินัย ทุกคนจะเคารพกติกา กฎหมาย
7. ยึดประชาธิปไตย เคารพสิทธิกันและกัน
8. มีความพอดี พอเพียง ตามกำลังฐานะและพึ่งตนเองได้

ดังนั้น เพื่อเป็นการสนองแนวพระราชดำริเกี่ยวกับ “เศรษฐกิจพอเพียง” และน้อมนำแนวพระราชดำริไปปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม กระทรวงมหาดไทยจึงได้กำหนดยุทธศาสตร์ “เศรษฐกิจแบบพอเพียง” ขึ้น ประกอบด้วยหลักการสำคัญ 7 ประการ คือ (อ้างถึงใน วรณช อุษณกร 2544 : 46-47)

1. ควรยึดครอบครัวและชุมชนในชนบทเป็นหลัก ด้วยการสร้างความสามัคคี ร่วมมือช่วยเหลือซึ่งกันและกัน
2. ยึดการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจของประเทศในการสร้างพลังและความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน
3. สร้างเครือข่ายของกลุ่มต่างๆ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ และการสะสมความร่วมมือช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เพื่อลดการพึ่งพาและป้องกันมิให้ผลประโยชน์ออกไปสู่ระบบให้มากที่สุด
4. ส่งเสริมการตลาด การพัฒนาธุรกิจเศรษฐกิจชุมชน เพื่อเพิ่มขีดความสามารถขยายผลการพึ่งตนเองได้อย่างต่อเนื่อง
5. ส่งเสริมให้มีเวทีประชาชนทุกระดับ เพื่อฝึกกำลังของทุกฝ่ายให้เข้ามาแก้ปัญหาของชุมชนในลักษณะคิดเอง ทำเอง
6. ส่งเสริมให้พึ่งตนเองได้ โดยยึดหลักการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม
7. ส่งเสริมให้ยึดท้องถิ่นเป็นฐานชุมชน

จากยุทธศาสตร์ 7 ประการข้างต้น สามารถนำไปกำหนดเป็นแนวปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม ในอันที่จะเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน เพื่อให้สามารถพึ่งตนเองได้ 13 ประการ ประกอบด้วย

1. การทำการเกษตรแบบผสมผสาน หรือเกษตรทฤษฎีใหม่
2. การพัฒนาแหล่งน้ำขนาดเล็ก โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วม
3. การจัดกิจกรรมกลุ่มออมทรัพย์ และการจัดทุนหมุนเวียนในชุมชน

4. การพัฒนากลุ่มอาชีพ เช่น พืชสมุนไพร แพทย์แผนไทย ส่งเสริมการท่องเที่ยวในเชิงอนุรักษ์ การแปรรูปผลิตผลทางการเกษตร และการพัฒนาแหล่งชุมชนโบราณ

5. การทำผังเครือข่ายขององค์การชุมชน

6. การจัดลานคุ่มชุมชน หรือตลาดนัดชุมชน

7. การสร้างเครือข่ายร้านค้าชุมชน

8. การสร้างเวทีประชาคมอำเภอ

9. การจัดตั้งศูนย์บริการเบ็ดเสร็จด้านการเกษตร

10. สนับสนุนการปรับเปลี่ยนวิถีคิด วิถีทำงานของภาครัฐ

11. สนับสนุนการปรับเปลี่ยนวิธีการพัฒนาตามแนวทางแผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง

12. สนับสนุนการขยายบทบาทขององค์กรปกครองท้องถิ่นในการพัฒนาเศรษฐกิจ

13. สนับสนุนกิจกรรมเศรษฐกิจแบบพอเพียงอื่นๆ ที่กลุ่มหรือชุมชนต้องการ การดำเนินการตามยุทธศาสตร์ดังกล่าว ได้รับพระบรมราชานุญาตให้ใช้ชื่อว่า “โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริเศรษฐกิจแบบพอเพียงเฉลิมพระเกียรติ” ซึ่งการดำเนินงานเท่าที่ผ่านมาปรากฏว่าได้รับผลที่น่าพึงพอใจ ช่วยให้สังคมไทยเข้มแข็ง พึ่งตนเองได้

หลักแนวคิดของเศรษฐกิจพอเพียง

การพัฒนาตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง คือ การพัฒนาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลางและความไม่ประมาท โดยคำนึงถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ตลอดจนใช้ความรู้ความรอบคอบ และคุณธรรม ประกอบการวางแผน การตัดสินใจและการกระทำ

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

มีหลักพิจารณาดังนี้

1. **กรอบแนวคิด** เป็นปรัชญาที่ชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนในทางที่ ควรจะเป็น โดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลา และเป็น การมองโลกเชิงระบบที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มุ่งเน้นการรอดพ้นจากภัย และวิกฤต เพื่อ ความมั่นคง และ ความยั่งยืน ของการพัฒนา

2. **คุณลักษณะ** เศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติตนได้ในทุกระดับ โดยเน้นการปฏิบัติบนทางสายกลาง และการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอน

3. **ค่านิยม** ความพอเพียงจะต้องประกอบด้วย คุณลักษณะ พร้อม ๆ กัน ดังนี้

3.1 ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไปโดยไม่เบียดเบียน ตนเองและผู้อื่น เช่นการผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ

3.2 ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้น จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผลโดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ

3.3 การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นโดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล

เงื่อนไข การตัดสินใจและการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียงนั้นต้องอาศัยทั้งความรู้และคุณธรรมเป็นพื้นฐาน กล่าวคือ

1. **เงื่อนไขความรู้** ประกอบด้วย ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผน และความระมัดระวังในขั้นปฏิบัติ

2. **เงื่อนไขคุณธรรม** ที่จะต้องเสริมสร้างประกอบด้วย มีความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริตและมีความอดทน มีความเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต

แนวทางปฏิบัติ/ผลที่คาดว่าจะได้รับ จากการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ คือการพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน พร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ความรู้และเทคโนโลยี

2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

กนกวรรณ เวชกามา (2554) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาการจัดการกลุ่มเลี้ยงจิ้งหรีดแบบการมีส่วนร่วม บ้านหนองหลาย ตำบลเกาะคา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง เพื่อการพัฒนาการ

จัดการกลุ่มเลี้ยงจิ้งหรีดแบบการมีส่วนร่วม บ้านหนองหลาย ตำบลเกาะคา อำเภอกะคา จังหวัดลำปาง โดยมีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินงานและการบริหารจัดการกลุ่มเลี้ยงจิ้งหรีด บ้านหนองหลาย ตำบลเกาะคา อำเภอกะคา จังหวัดลำปาง 2. เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรค ในการบริหารจัดการกลุ่มเลี้ยงจิ้งหรีด บ้านหนองหลาย ตำบลเกาะคา จังหวัดลำปาง 3. เพื่อสร้างรูปแบบการบริหารจัดการกลุ่มในรูปแบบชุมชนมีส่วนร่วม การปฏิบัติการวิจัยแบ่งเป็น 4 ระยะ ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือสมาชิกกลุ่มอาชีพ(กลุ่มจิ้งหรีด)บ้านหนองหลาย ตำบลเกาะคา อำเภอกะคา จังหวัดลำปาง จำนวน 30 ครอบครัว กลุ่มตัวอย่าง (ที่เข้าร่วมจัดตั้งกลุ่มและสมัครเป็นสมาชิก) 26 ราย (ครัวเรือน) วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลใช้แบบสอบถามด้วยวิธีการสัมภาษณ์ เป็นเครื่องมือในการวิจัยซึ่งแบบสอบถามหลักๆ มี 2 ชุด คือแบบสอบถามบริบทของชุมชน และสอบถามความพึงพอใจต่อการบริหารจัดการที่ดีของสมาชิกกองทุน นอกจากนั้นยังมีการใช้ข้อมูลมือสองจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและจากสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอกะคา จังหวัดลำปาง และเทศบาลตำบลเกาะคาแม่ยาว เทคนิควิธีการที่ใช้ คือการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในชุมชน การสนทนากลุ่ม การสัมภาษณ์ผู้รู้เชิงลึก การสังเกต การศึกษารายกรณี รวมทั้งการใช้ เทคนิคต่างๆ ที่เอื้ออำนวยต่อกระบวนการแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็น เพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างสมาชิกกลุ่มอาชีพร่วมกับทีมวิจัย

ผลการวิจัยได้ค้นพบโครงสร้างการจัดการที่เป็นผลจากการพัฒนาการจัดการกลุ่มอาชีพแบบมีส่วนร่วม เป็นรูปแบบแบบ (SGLOCPI) วางเป้าหมาย Setting goal, จัดตั้งกลุ่ม Grouping, เลือกผู้นำ Leading, จัดองค์กร Organizing, ควบคุมโดยกฎกติากลุ่ม Controlling, การวางแผน Planning และ การนำไปปฏิบัติ Implement และค้นพบปัจจัยที่จะส่งผลให้ประสบผลสำเร็จในการบริหารจัดการกลุ่มอาชีพคือ การวิเคราะห์คู่แข่ง การสร้างจุดแข็งการบริหารงาน การผสมผสานสร้างพันธมิตรทางการค้า การเสาะหาโอกาสทางการตลาด การปฏิบัติและทบทวนแผน ซึ่งเป็นผลจากการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอกในรูปแบบการวิเคราะห์ SWOT โดยแบบสัมภาษณ์ และ เวทีชาวบ้าน ซึ่งการพัฒนาการจัดการกลุ่มเลี้ยงจิ้งหรีดได้มีความก้าวหน้าจากการไม่มีกลุ่ม จนกระทั่งจัดตั้งร้านค้าเพื่อจำหน่ายวัตถุดิบในการเลี้ยงจิ้งหรีดให้กับกลุ่มสมาชิกและผู้ไม่ใช่สมาชิกกลุ่มเลี้ยงจิ้งหรีดบ้านหนองหลายในรูปแบบกลุ่มอาชีพภายใต้คำจำกัดความของสหกรณ์ ภายใต้การบริหารแบบใช้โครงสร้าง SGLOCPI

ขจรศักดิ์ วงศ์วิราช (2552, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษารูปแบบการบริหารจัดการกลุ่ม อาชีพเกษตรกรปลูกปลอดสารพิษบ้านจำ หมู่ที่ 6 ตำบลปงยางคก อำเภอดำรงวิทยารัษฎา จังหวัดน่าน มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัญหาของการดำเนินงานของกลุ่มและรูปแบบการบริหารจัดการกลุ่ม อาชีพเกษตรกรปลูกปลอดสารพิษบ้านจำ หมู่ที่ 6 ตำบลปงยางคก อำเภอดำรงวิทยารัษฎา จังหวัดน่าน 2) เพื่อศึกษาความเชื่อมโยงของปัจจัยที่อำนวยความสะดวกต่อการบริหารจัดการภายในกลุ่ม 3) เพื่อศึกษาทิศทางการพัฒนาของกลุ่มอาชีพเกษตรกรปลูกปลอดสารพิษบ้านจำ ในอนาคตโดยมีโจทย์ในการวิจัยคือ 1) รูปแบบการบริหารจัดการกลุ่มอาชีพปลอดสารพิษเพื่อนำไปสู่การกำหนดทิศทางการดำเนินงานกลุ่มให้ยั่งยืน ในอนาคตควรเป็นอย่างไร 2) ผู้นำกลุ่มรวมถึงสมาชิกกลุ่มควรมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการภายในกลุ่ม อย่างไรบ้าง ประชากร คือกลุ่มอาชีพเกษตรกรปลูกปลอดสารพิษบ้านจำ หมู่ที่ 6 ตำบลปงยางคก อำเภอดำรงวิทยารัษฎา จังหวัดน่าน เป็นการศึกษาวิจัยแบบมีส่วนร่วม เครื่องมือคือการจัดเวทีเสวนา การสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตการณ์และการทดลองการรวมกลุ่มด้วยการจัดการองค์การ POLC และเทคนิค SWOT เพื่อค้นหาศักยภาพกลุ่มด้วยกระบวนการอย่างมีส่วนร่วม และทีมวิจัยและกลุ่มอาชีพเกษตรกร ปลูกปลอดสารพิษบ้านจำ หมู่ที่ 6 มีสมาชิกกลุ่มที่ร่วมในการดำเนินการวิจัย 30 คน

ผลการวิจัยการศึกษารูปแบบการบริหารจัดการกลุ่มอาชีพเกษตรกรปลูกปลอดสารพิษบ้านจำ หมู่ที่ 6 พบว่าสมาชิกภายในกลุ่มยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการรวมกลุ่ม รวมถึงยังไม่เข้าใจถึง วัตถุประสงค์ที่แท้จริงในการรวมกลุ่มอาชีพ ผู้นำกลุ่มเป็นผู้นำเพียงนามธรรมที่ไม่มีอำนาจหรือ เครื่องมือที่ใช้ในการบังคับหรือสั่งการโครงสร้างการรวมกลุ่มยังในลักษณะที่ไม่เป็นรูปธรรมที่ชัดเจน คือ ไม่มีผังโครงสร้างกลุ่ม ไม่มีกฎระเบียบข้อบังคับ ไม่มีกิจกรรมในการดำเนินงานกลุ่ม เช่น การ ประชุมสมาชิกอย่างต่อเนื่อง และกลุ่มยังไม่ได้รับการยอมรับในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการ สนับสนุน ผลักดันให้เกิดความเข้มแข็งและงบประมาณในการพัฒนา

จักรพันธ์ โสมะเกษตริน (2555 , บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนาศักยภาพการบริหาร การการผลิต กลุ่มวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดศรีสะเกษ เป็นการศึกษาเพื่อศึกษารูปแบบการบริหาร จัดการการผลิตกลุ่มวิสาหกิจชุมชน เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาศักยภาพการบริหาร การผลิตกลุ่มวิสาหกิจชุมชน เพื่อศึกษาแนวทางการเพิ่มศักยภาพการบริหารการผลิตกลุ่มวิสาหกิจชุมชน และเพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนจังหวัดศรีสะเกษ โดยมีกลุ่มประชากร คือ กลุ่ม ผู้ผลิต/ผู้ประกอบการ OTOP ซึ่งเป็นกลุ่มผู้ผลิตที่เข้าร่วมโครงการโครงการฝึกอบรมการพัฒนา ศักยภาพการบริหารและการจัดการผลิตภัณฑ์ โดยความร่วมมือระหว่างสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัด

ศรีสะเกษ และมหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ จำนวน 149 กลุ่ม มีจำนวนสมาชิกที่เข้าร่วมโครงการ 200 คน

จากการวิจัยพบว่า

1. จากการศึกษารูปแบบการบริหารจัดการการผลิตกลุ่มวิสาหกิจชุมชน โดยรวมพบว่า มีรูปแบบการบริหารจัดการการผลิตกลุ่มวิสาหกิจชุมชน อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า มีด้านรูปแบบการบริหารจัดการการผลิตการเงินการบัญชี มากที่สุด รองลงมาคือ ด้านการผลิต และ ด้านการประสานงาน เป็นลำดับสุดท้าย และมีผลการพิจารณาการบริหารจัดการการผลิตกลุ่มวิสาหกิจชุมชน เป็นรายด้านดังนี้

2. จากการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาศักยภาพการบริหารการผลิตกลุ่มวิสาหกิจชุมชน พบว่า ศักยภาพการบริหารการผลิตของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดศรีสะเกษ โดยภาพรวมพบว่า อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า มีด้านทุนดำเนินการ และด้านการพัฒนาการเรียนรู้ มากที่สุด รองลงมาคือ ด้านความรู้ของสมาชิก และด้านการจัดหาเงินทุนและทรัพยากรเป็นลำดับสุดท้าย

3. จากการศึกษาแนวทางการเพิ่มศักยภาพการบริหารการผลิตกลุ่มวิสาหกิจชุมชน พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาศักยภาพการบริหารการผลิตกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดศรีสะเกษ เมื่อเรียงตามลำดับพบว่า ปัจจัยด้านการควบคุม ด้านการวางแผน ด้านการประสานงาน ด้านการตลาด ด้านการผลิต ด้านการบังคับบัญชา ด้านการเงินการบัญชี ด้านการจัดองค์การ ส่งผลต่อการพัฒนาศักยภาพการบริหารการผลิตกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดศรีสะเกษ กล่าวคือ เมื่อปัจจัยการบริหารจัดการทั้ง 8 ด้านเพิ่มขึ้น จะทำให้ศักยภาพการบริหารการผลิตกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดศรีสะเกษ เพิ่มขึ้นด้วยตามลำดับ โดยมีประสิทธิภาพการพยากรณ์ศักยภาพการบริหารการผลิตกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดศรีสะเกษ ถึงร้อยละ 97.60

4. ผู้วิจัยดำเนินการจัดกิจกรรมสนทนากลุ่ม (Focus Group) ในประเด็นปัญหาของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน โดยเริ่มดำเนินการวิเคราะห์ SWOT หรือ SWOT Analysis ซึ่งเป็นเครื่องมือในการประเมินสถานการณ์ขององค์กร ซึ่งจะช่วยกลุ่มวิสาหกิจกำหนดจุดแข็งและจุดอ่อนจากสภาพแวดล้อมภายใน โอกาส และอุปสรรคจากสภาพแวดล้อมภายนอก ตลอดจนผลกระทบที่มีศักยภาพจากปัจจัยเหล่านี้ต่อการทำงานขององค์กร และสามารถกำหนดวางแผนพัฒนาวิสาหกิจชุมชน กลุ่มต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ ดังนี้

แนวทางการพัฒนากลุ่มต้นน้ำ

จัดทำโครงการอบรมการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ บรรจุภัณฑ์ โครงการสนับสนุนสินเชื่อ เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน โครงการอบรม/ศึกษาดูงานด้านการบริหารจัดการ การเงิน/การบัญชี การตลาด และการผลิต มีการพัฒนาคุณภาพและยกระดับมาตรฐานผลิตภัณฑ์วิสาหกิจชุมชน และการพัฒนาเอกลักษณ์ผลิตภัณฑ์วิสาหกิจชุมชน จังหวัดศรีสะเกษ

แนวทางการพัฒนากลุ่มน้ำ

ส่งเสริมการขายและขยายช่องทางการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์วิสาหกิจชุมชน สนับสนุนการจัดหาเครื่องจักรทันสมัยเพื่อประสิทธิภาพการผลิต จัดตั้งศูนย์ทดสอบและรับรองมาตรฐานคุณภาพผลิตภัณฑ์วิสาหกิจชุมชน พัฒนาการรวมกลุ่มเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนสู่ความยั่งยืน และการเสริมสร้างผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนรายใหม่

แนวทางการพัฒนาปลายน้ำ

จัดงานแสดงสินค้าผลิตภัณฑ์วิสาหกิจชุมชนจังหวัดศรีสะเกษ สื่อสารประชาสัมพันธ์ และเผยแพร่การดำเนินงานการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนผ่านช่องทางต่าง ๆ ส่งเสริมการเข้าร่วมงานแสดงสินค้าทั้งในและต่างประเทศ โครงการพัฒนาตราสินค้าผลิตภัณฑ์วิสาหกิจชุมชน จังหวัดศรีสะเกษ และพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศวิสาหกิจชุมชน จังหวัดศรีสะเกษ

รัชฎาพร เลิศโกคานันท์ และคณะ (2555) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาศักยภาพชุมชนบ้านเหมืองกุงให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) ศักยภาพของชุมชนบ้านเหมืองกุง (2) การมีส่วนร่วมในด้านการพัฒนาชุมชน (3) ศักยภาพในด้านสภาพแวดล้อมของชุมชน (4) ปัญหา อุปสรรค และแนวทางแก้ไข

นงนุช อิ่มเรือง (2554) ได้ศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนาศักยภาพวิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้าไหมบ้านห้วยหลิม มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาจุดกำเนิดการบริหารจัดการ ปัจจัยแห่งความสำเร็จและพัฒนาศักยภาพวิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้าไหมบ้านห้วยหลิม โดยการวิเคราะห์เอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่ม ผู้ให้ข้อมูลหลักทั้งผู้นำกลุ่มที่เป็นทางการ และไม่เป็นทางการ รวมทั้งตัวแทนกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ผลการศึกษาพบว่า วิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้าไหมบ้านห้วยหลิม เกิดขึ้นจากการรวมตัวของสตรีที่มีฝีมือในการทอผ้าไหมเพื่อหารายได้เสริมจากฤดูทำนา ประกอบกับ

ชุมชนมีสภาพพื้นที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการทำเกษตรกรรมเท่าที่ควรส่งผลให้ประชาชนหันมาทอผ้าไหม เป็นอาชีพเสริมเพิ่มมากขึ้น การบริหารจัดการกลุ่ม ไม่ว่าจะเป็นด้านการดำเนินงาน ด้านการผลิต ด้านการตลาด และด้านเงินทุน เป็นไปอย่างมีระบบ แต่ด้านเงินทุนมีข้อจำกัดของแหล่งเงินทุนที่มีผลต่อ ปัจจัยการผลิต ปัจจัยแห่งความสำเร็จของกลุ่มจะมาจากการบริหารจัดการกลุ่มที่มีประสิทธิภาพในทุก ขั้นตอน โดยเฉพาะขั้นตอนการผลิตที่กลุ่มมีสมาชิกที่มีทักษะฝีมือการผลิตที่ได้มาตรฐาน ผลิตภัณฑ์ที่ ออกมาจึงมีคุณภาพ พร้อมกันนั้นกลุ่มก็มีกระบวนการเรียนรู้ด้านต่าง ๆ อยู่ตลอดเวลา มีการเชื่อมโยง เครือข่ายในด้านต่างๆ ตลอดจนได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ และแนวทางในการพัฒนา ศักยภาพของกลุ่ม ควรมีการส่งเสริมและสนับสนุนการบันทึกผลผลิตผ้าไหมมัดหมี่ลายต่าง ๆ ลงใน สื่อ เพื่อเป็นหลักฐาน ถ่ายทอดให้ลูกหลานได้ศึกษาเรียนรู้ถึงภูมิปัญญาอันล้ำค่าของบรรพบุรุษ ประกอบกับมีการพัฒนาความรู้ของคณะกรรมการกลุ่มและสมาชิกกลุ่ม ในด้านการผลิต การตลาด ให้ เพิ่มขึ้น เพื่อที่จะพัฒนาและสามารถแข่งขันกับวิสาหกิจกลุ่มอื่นได้อย่างยั่งยืน

วลัยพร ชมพูพิทักษ์, เบญจมิน ดอแสงและคณะ (2546, บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาโครงการ การบริหารจัดการกลุ่มการผลิตฝัก P: การวางแผน กำหนดเป้าหมายและวิธีการ เพื่อให้บรรลุ เป้าหมายที่วางไว้ O: การจัดองค์กร การจัดสรรทรัพยากรต่าง ๆ ในองค์กรให้เหมาะสมกับ แผนงาน C: การควบคุม ควบคุมการดำเนินงาน ต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุ เป้าหมายที่วางไว้ L: การชี้แนะ ภาวะผู้นำ และการจูงใจ พนักงานให้ปฏิบัติตามแผนงาน ปลอดภัย พิษ ตำบลแม่กรณ์ อำเภอเมือง จังหวัด เชียงราย เพื่อมุ่ง ศึกษาข้อมูลศักยภาพในด้านการผลิต การตลาด การรวมกลุ่ม และ เรียนรู้การปลูก ฝักปลอดภัย ทั้งด้านการผลิต การตลาด การระดม ทุน และการบริหารจัดการกลุ่มปลูกฝักปลอดภัย พิษ รวมทั้งศึกษา กระบวนการและวิธีการเสริมทักษะด้านการผลิตฝักปลอดภัย พิษ การผลิตสาร จุลินทรีย์เพื่อควบคุมและป้องกันศัตรูพืชโดยไม่ใช้สารเคมี การทำปุ๋ยชีวภาพ การจัดการตลาดรูปแบบ ต่าง ๆ โดยผลการวิจัย โครงการการบริหารจัดการกลุ่มปลูกฝักปลอดภัย พิษบ้านหนองเขียว ผลการวิจัยพบว่า 1. ศักยภาพของกลุ่มปลูกฝักปลอดภัย พิษบ้านหนองเขียว 1.1) ด้านกลุ่ม กลุ่ม เข้าใจการทำงานเป็นทีม รู้จักยอมรับฟัง ความคิดเห็นของเพื่อนร่วมงาน ร่วมกันรับผิดชอบต่อ กิจกรรมโครงการ และให้ความร่วมมือในการศึกษาบริบทชุมชนและข้อมูลพื้นฐานด้าน การผลิต การตลาด การระดมทุน การบริหารจัดการกลุ่มและทุนของ กลุ่ม กลุ่มมีอำนาจในการต่อรองราคา สินค้าทางการตลาดกับพ่อค้าคน กลางและสามารถสร้างความเชื่อถือจากหน่วยงาน องค์กร และ

แหล่ง ทุนที่สนับสนุนโครงการ กลุ่มมีความรู้ความสามารถในการผลิตผัก ปลอดภัย 1.2) ด้านการผลิต กลุ่มมีที่ดินทำกินโดยไม่ต้องเสียเงินค่าเช่าที่É ปลุกผักปลอดภัยและมีทุนแรงงานเป็นของตนเองโดยไม่ต้องจ้าง แรงงานผู้อื่น ส่วนพื้นที่ทำการเพาะปลูกบนพื้นที่ราบลุ่ม สภาพดินมี ความสมบูรณ์ ปริมาณน้ำใช้ในพื้นที่มีไม่เพียงพอ ปัจจัยเอื้ออำนวยต่อ การเพาะปลูกกลุ่มมีความรู้ความสามารถในการเพาะปลูกผัก (ภูมิ ปัญญา) เพราะสมาชิกกลุ่มส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมอยู่ก่อน แล้ว 2. การบริหารจัดการการผลิตผักปลอดภัยของบ้านหนองเขียว 2.1) การวางแผนการผลิตผักปลอดภัยบ้านหนองเขียว โดย กลุ่มได้ไปศึกษาดูงานด้านการบริหารจัดการ การระดมทุน การผลิตและ การตลาด กลุ่มมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ความคิดเห็นจากกลุ่มที่É ประสบความสำเร็จ และนำกระบวนการและทักษะที่Éเรียนรู้มาฝึกปฏิบัติจัดทำ แผนการผลิต การตลาด และการจัดทำแผนการบริหารจัดการกลุ่มและ ทุนของกลุ่ม และสามารถดำเนินการตามแผนที่ได้กำหนดไว้ 2.2) การเตรียมความพร้อมของกลุ่ม โดยให้ความรู้ ความเข้าใจ กับสมาชิกกลุ่ม ด้าน การดำเนินการผลิต เตรียมแรงงานกลุ่มโดยให้ สมาชิกประเมินสุขภาพและความพร้อมด้านสถานะทางเศรษฐกิจของ ตนเอง ก่อนตัดสินใจ และเลือกทำการผลิตตามความถนัดและตามความสนใจของตนเอง 3. การเรียนรู้ของกลุ่ม 3.1) กระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มปลูกผักปลอดภัยบ้านหนองเขียว โดยกลุ่มได้ไปศึกษาดูงานจากกลุ่มที่Éประสบความสำเร็จ รวมทั้งการฝึกอบรม ฝึกปฏิบัติ ทดลองลงมือปฏิบัติกิจกรรมจาก สถานการณ์จริงทั้งด้านการบริหารจัดการกลุ่ม การระดมทุน การผลิต ผักปลอดภัย การทำปุ๋ยชีวภาพ การทำสารจุลินทรีย์ และ การจัดการด้านการตลาด 3.2) การแลกเปลี่ยน เรียนรู้ของกลุ่มปลูกผักปลอดภัยบ้าน หนองเขียว กลุ่มได้มีการแลกเปลี่ยนความรู้ เรื่องการจัดการกลุ่ม การตลาด การรวมกลุ่ม การระดมทุนกลุ่มและการบริหารจัดการกลุ่ม รวมทั้ง การวางแผนการผลิตและการตลาด การวางแผนการบริหาร จัดการกลุ่มและทุนของกลุ่ม ตลอดจน การเสริมทักษะกลุ่ม การจัดการ ด้านการตลาดรูปแบบต่าง ๆ 4. การเปลี่ยนแปลงของกลุ่ม 4.1) กลุ่มปลูกผักปลอดภัยบ้านหนองเขียว ได้เปลี่ยนแปลง พฤติกรรมด้านการเพาะปลูก เดิมทีนั้นชาวบ้านหนองเขียวปลูกผักโดย อาศัยดินฟ้าอากาศ ปล่อยปละละเลย ไม่มีการจัดการที่ดี ไม่มีการคิดวิเคราะห์สถานการณ์ภายในภายนอกที่เปลี่ยนแปลงไป แต่ปัจจุบันกลุ่ม มีความรู้ มีความคิดและได้แนวคิดใหม่จากการทำการวิจัยการปลูกผัก ปลอดภัย กลุ่มจึงรู้จักการนำองค์ความรู้ใหม่ไปใช้ในการปลูกผัก นอกจากนั้นกลุ่มยังสามารถวางแผนการผลิตมีการเตรียมพร้อมก่อน การปลูก และรู้จักการจัดการดูแลรักษาพืชที่ปลูกได้อย่างถูกต้องโดยไม่ เป็นอันตรายแก่ผู้บริโภค 4.2) สมาชิกกลุ่มปลูกผัก

ปลอดสารพิษบ้านหนองเขียวเปิด การเรียนรู้ คือกลุ่มได้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของตนเอง เริ่มคิดเป็น ทำเป็น เริ่มมีการยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นและวิเคราะห์ปัญหาที่É เกิดขึ้นภายในกลุ่มโดยรู้จัก ทำความเข้าใจและใช้การคิดกลั่นกรอง แยกแยะ วิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลข้อเท็จจริงต่าง ๆ มากขึ้น 4.3) กลุ่มสามารถคิดเป็น ทำเป็น และรู้จักการพัฒนาอาชีพของ ตนเองนำความรู้ที่ได้จากการวิจัยไป ประยุกต์ใช้ในการประกอบอาชีพ เกษตรกรรม

สุพัฒนา บุรีรัตน์ และคณะ (2557) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ข้าวไร่พญาสีมแก่งที่น้ำหนาว งานวิจัยนี้ เป็นการสำรวจ เพื่อหาข้อมูลมือ 1 โดยการวิเคราะห์ชนบทแบบเร่งด่วนเพื่อประเมินสภาวะทาง ภูมิศาสตร์ สังคม และเศรษฐกิจของอำเภอ้ำหนาว จังหวัดเพชรบูรณ์ ที่เกี่ยวข้องกับข้าวไร่พันธุ์พญา สีมแก่ง เทียบเคียงกับข้อมูลมือ 2 ที่ได้จากสำนักงานเกษตรอำเภอ้ำหนาว สำหรับหาแนวทางในการ พัฒนาการผลิตข้าวไร่พญาสีมแก่งในพื้นที่ ดำเนินการระหว่างเดือนธันวาคม 2556 ถึง กุมภาพันธ์ 2557 ผลการศึกษา พบว่า สภาพทางภูมิศาสตร์ อำเภอ้ำหนาว จังหวัดเพชรบูรณ์ ตั้งอยู่ในเขต อุทยานแห่งชาติน้ำหนาว สภาพภูมิอากาศโดยทั่วไปมีอากาศหนาวเย็นตลอดปี เป็นเขตพื้นที่ต้นน้ำชั้น 1A ลักษณะพื้นที่เป็นภูเขาสูงชัน สูงจากระดับน้ำทะเลปานกลาง (650-1,200 เมตร) มีพื้นที่ทั้งหมด 378,500 ไร่ เป็นพื้นที่ป่าเสื่อมโทรมจากการบุกรุก 120,000 ไร่ เป็นพื้นที่ทำการเกษตร 97,271 ไร่ สภาพสังคม พบว่าชาวน้ำหนาวอพยพมาจากอำเภอภูกระดึง จังหวัดเลย อำเภอภูผาม่าน จังหวัด ขอนแก่น อำเภอหล่มสัก และหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์ ซึ่งมีหลักฐานการตั้งรกรากใน พ.ศ.2400 แต่ เดิมหาของป่าเป็นอาชีพหลัก และมีการปลูกข้าวไร่ในลักษณะการทำไร่เลื่อนลอย ต่อมาได้ปลูกพืชอื่น เพื่อขายเป็นรายได้หลักและอาชีพเสริมอื่นๆ โดยจะเห็นได้จากการจัดตั้งกลุ่ม ซึ่งมีทั้งกลุ่มที่จัดตั้ง กันเองและกลุ่มที่จัดทะเบียนเป็นวิสาหกิจชุมชน ได้แก่ วิสาหกิจชุมชนข้าวหลามน้ำหนาว วิสาหกิจ ชุมชนข้าวพญาสีมแก่ง ตำบลน้ำหนาว (ผลิตข้าวสารพญาสีมแก่ง และไม้กวาดดอกหญ้า) เป็นต้น เกษตรกรทำการเกษตรโดยอาศัยน้ำฝนเพียงอย่างเดียว เนื่องจากไม่มีแหล่งน้ำชลประทาน ด้าน เศรษฐกิจ พบว่า รายได้หลักส่วนใหญ่ในปัจจุบันมาจากการขายผลผลิตพืชเศรษฐกิจที่ปลูก ได้แก่ ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ยางพารา และมันสำปะหลัง นอกจากนั้นยังมีพืชอื่นๆ ที่ขายเป็นรายได้รอง เช่น พืชผัก ลิ้นจี่ มะขามหวาน และพืชไร่อื่นๆ ส่วนข้าวปลูกเป็นอาหารหลักในครัวเรือน พื้นที่ปลูกข้าว ทั้งหมดมีจำนวน 10,244 ไร่ มีเกษตรกรผู้ปลูกข้าวจำนวน 1,517 ราย แบ่งเป็นข้าวไร่จำนวน 1,484 ราย พื้นที่ปลูก 10,052 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 98 และข้าวนาสวน 33 ราย พื้นที่ 172 ไร่ คิดเป็นเพียงร้อยละ 2 เท่านั้น เนื่องจากลักษณะพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่สูงและลาดชันเหมาะสมในการปลูกข้าวไร่มากกว่า เกือบทุกครัวเรือนผลผลิตข้าวที่ได้จะเก็บไว้บริโภค จากการที่เกษตรกรส่วนใหญ่บริโภคข้าวเหนียว โดยเฉพาะข้าวไร่เป็นหลัก จึงมีพื้นที่ปลูกมากถึง 3-7 ไร่ต่อครัวเรือน ข้าวเหนียวที่นิยมบริโภคมี ลักษณะเป็นข้าวนุ่มได้แก่ พญาสีมแก่ง หมิ่นล้าน อีแป๊ะ เล้าแตก และหางปลาไหล (แมว) นอกจากนี้ยัง

มีพันธุ์เขยหล้าซึ่งเป็นข้าวเก่าไร่นิยมปลูกเพื่อแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ข้าวหลาม ซึ่งเป็นภูมิปัญญาที่สืบทอดกันมายาวนานจนมีการจัดเป็นประเพณีประจำปีของอำเภอน้ำหนาว สำหรับชาวเจ้ามีการปลูกเพียงบางส่วนเท่านั้น ซึ่งเป็นพันธุ์ข้าวเจ้านาสวนแต่นำมาปลูกในสภาพไร่ เช่น ขาวดอกมะลิ 105 หอมนิล และข้าวญี่ปุ่น เป็นต้น

ในการปลูกข้าวไร่ส่วนใหญ่จะใช้แรงงานคนเป็นหลัก เนื่องจากปัจจัยในด้านสภาพพื้นที่ทำการเกษตรเป็นที่สูงและลาดชัน ไม่สามารถใช้เครื่องจักรกลในการจัดการในแปลงได้ การปลูกข้าวไร่จะปลูกในช่วงเดือนมิถุนายนถึงกรกฎาคม และเก็บเกี่ยวในช่วงเดือนพฤศจิกายนถึงเดือนธันวาคม การปลูกใช้วิธีการหยอดพร้อมกับการใส่ปุ๋ย โดยการนำเมล็ดพันธุ์ข้าวไร่ผสมกับปุ๋ยเคมีสูตร 16-20-0 ในอัตราส่วนเมล็ดพันธุ์ข้าว 30 กิโลกรัมต่อปุ๋ย 4-5 กิโลกรัมต่อพื้นที่ 1 ไร่ จากนั้นนำไปหยอดในแปลง แม้วิธีการนี้มีข้อเสียคือทำให้ข้าวที่งอกในแปลงไม่มีความสม่ำเสมอแต่เกษตรกรนิยมเพราะขาดแคลนแรงงาน หลังจากนั้นจะหว่านปุ๋ยอีกครั้งในช่วงข้าวตั้งท้อง การใส่ปุ๋ยจะใส่พร้อมการกำจัดวัชพืชโดยใช้แรงงานคน ซึ่งก็มักจะพบปัญหาโดนฝนชะล้างทำให้ข้าวไม่ได้รับปุ๋ยที่หว่าน ปัญหาศัตรูข้าวส่วนใหญ่คือวัชพืช เกษตรกรจัดการโดยใช้สารเคมีป้องกันกำจัดวัชพืชชนิดก่อนงอก ส่วนโรค แมลง และสัตว์ศัตรูข้าวอื่นๆ ไม่พบว่าเป็นปัญหามากนักจึงไม่มีการใช้สารเคมีป้องกันกำจัด ผลผลิตข้าวที่ได้แตกต่างกันมากตามแต่ละพันธุ์ ตั้งแต่ 150-300 กิโลกรัมต่อไร่ นอกจากนี้ยังพบปัญหาข้าวปนเนื่องจากการจัดการในแปลง และมีวิธีการเก็บเมล็ดไว้ทำเมล็ดพันธุ์ที่ไม่เหมาะสม แต่กับพบเกษตรกรบางรายมีการคัดเลือกรวงข้าวไว้สำหรับเป็นเมล็ดพันธุ์ข้าวในฤดูถัดไปด้วย

พญาลิ้มแกง เป็นพันธุ์ข้าวไร่พื้นเมืองที่มีมาแต่โบราณของอำเภอน้ำหนาว มีลักษณะประจำพันธุ์ที่โดดเด่น คือ นุ่ม มีกลิ่นหอมมาก และรับประทานอร่อย โดยเฉพาะข้าวใหม่ หลังเก็บเกี่ยวไม่เกิน 3-4 เดือน จากความโดดเด่นดังกล่าว เมื่อมีพระราชกฤษฎีกาตั้งกิ่งอำเภอน้ำหนาวขึ้นเป็นอำเภอเมื่อ 19 กรกฎาคม 2524 จึงมีการนำมาเป็นส่วนหนึ่งของคำขวัญประจำอำเภอ ต่อมาในปี พ.ศ.2548 กลุ่มสตรีเกษตรกรไม้กวาดดอกหญ้าบ้านทรัพย์สว่าง ตั้งอยู่ที่ หมู่ 3 ตำบลน้ำหนาว ซึ่งเป็นกลุ่มทำไม้กวาดดอกหญ้าจำหน่ายในช่วงพักจากการทำการเกษตร ได้มีการนำข้าวเหนียวพันธุ์พญาลิ้มแกงไปบรรจุถุงขนาด 1 กิโลกรัมจำหน่าย พร้อมจัดข้าวให้ชิมในงานประเพณีเผาข้าวหลามประจำปีของอำเภอน้ำหนาว จึงทำให้ข้าวพันธุ์นี้เป็นที่รู้จักแพร่หลาย ปัจจุบันกลุ่มได้จดทะเบียนเป็นวิสาหกิจชุมชนข้าวพญาลิ้มแกง ตำบลน้ำหนาว มีสมาชิก 15 ราย โดยกิจกรรมของกลุ่ม คือ จำหน่ายข้าวสารพญาลิ้มแกงบรรจุถุงขนาด 1 กิโลกรัม และไม้กวาดดอกหญ้าและยังมีกลุ่มผู้ผลิตข้าวพญาลิ้มแกงกลุ่มอื่นอีกที่จัดตั้งกันเองโดยไม่มีการจดทะเบียน ได้แก่ กลุ่มเกษตรกรตำบลน้ำหนาว มีสมาชิก 10 ราย และ กลุ่มเกษตรกรตำบลโคกมน มีสมาชิก 11 ราย นอกจากนี้ยังมีเกษตรกรทั่วไปที่ปลูกข้าวพญาลิ้มแกงอีกประมาณ 50-70 ราย จนในฤดูนาปี 2556 อำเภอน้ำหนาวสามารถผลิตข้าวพญาลิ้มแกงได้จำนวน

93.75 ตัน จากพื้นที่ปลูก 375 ไร่ คิดเป็นต้นทุนการผลิตประมาณ 1,400 บาทต่อไร่ เมื่อหักต้นทุนโดยไม่คิดค่าแรงเจ้าของนาแล้วได้ผลตอบแทนประมาณ 3,600 บาทต่อไร่

ถึงแม้ข้าวพญาลิมแกงจะเป็นข้าวที่มีความหอม อร่อย เป็นที่ถูกใจแก่ผู้รับประทานมากกว่าข้าวพันธุ์อื่นๆ แต่จากการสัมภาษณ์เกษตรกรพบจุดด้อยของพันธุ์คือ ผลผลิตค่อนข้างต่ำ เมื่อเปรียบเทียบกับข้าวไร่นาพันธุ์อื่นเมื่อสุกแก่เมล็ดจะร่วง และรวงจะหักง่ายทำให้เก็บเกี่ยวได้ไม่ทัน ส่วนหนึ่งจึงเลือกปลูกพันธุ์อื่น คือหางปลาไหลหรือพันธุ์แม่ ซึ่งรวงเหนียวหลังจากสุกแก่แล้วสามารถปล่อยทิ้งไว้ในแปลงได้นานโดยปัญหาเมล็ดร่วง และคอรวงหักมีน้อยกว่า ดังนั้นพื้นที่ปลูกข้าวพญาลิมแกงต่อครัวเรือนจึงขึ้นอยู่กับความสามารถในการจัดการของแต่ละครัวเรือน ปัจจุบันผลผลิตทั้งหมดที่ได้จะขายให้กับผู้มารับซื้อซึ่งเป็นคนในชุมชน การนำข้าวพญาลิมแกงไปใช้ประโยชน์ส่วนใหญ่จะนำไปนึ่งรับประทาน นำไปทำข้าวหลาม และแปรรูปเป็นข้าวสารบรรจุถุงละ 1 กิโลกรัม จำหน่ายในราคา กิโลกรัมละ 50 บาท ซึ่งผลิตและจำหน่ายโดยวิสาหกิจชุมชนข้าวพญาลิมแกง ตำบลน้ำหนาว นอกจากนี้กลุ่มฯ ได้มีการประสานงานด้านการตลาดกับวิสาหกิจชุมชนข้าวหลามน้ำหนาว เพื่อนำข้าวพันธุ์พญาลิมแกงไปแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ข้าวหลามซึ่งเป็นสินค้า OTOP ของอำเภอน้ำหนาว เป็นอีกหนึ่งแนวทางที่จะทำให้ข้าวพันธุ์พญาลิมแกงเป็นที่รู้จักมากยิ่งขึ้น

จากข้อมูลที่สามารถได้สรุปว่า ในพื้นที่อำเภอน้ำหนาวนอกจากพืชไร่เศรษฐกิจแล้วยังมีความเหมาะสมในการปลูกข้าวไร่เพื่อความมั่นคงทางอาหารของเกษตรกร และข้าวไร่นาพันธุ์พญาลิมแกงเป็นพันธุ์ที่มีความพิเศษในด้านคุณภาพการหุงต้มรับประทาน จึงได้รับความนิยมจากผู้บริโภคในท้องถิ่น และเป็นแหล่งรายได้ที่สำคัญอีกทางหนึ่งของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน อย่างไรก็ตามข้าวพันธุ์นี้ยังมีข้อด้อยบางประการที่ควรได้รับการพัฒนาได้แก่ ผลผลิตต่อไร่ต่ำ และลักษณะการร่วงง่ายของเมล็ดเมื่อถึงระยะเก็บเกี่ยว และการปฏิบัติดูแลแปลงของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวไร่ในอำเภอน้ำหนาวควรได้รับการส่งเสริมให้องค์ความรู้ด้านการปฏิบัติดูแลแปลงที่เหมาะสม ตลอดจนวิธีการปลูกข้าวไร่ทำเมล็ดพันธุ์ และควรมีการศึกษาวจัยเพิ่มเติมเกี่ยวกับการปฏิบัติดูแลแปลงที่เหมาะสมและศักยภาพการให้ผลผลิตของข้าวพันธุ์พญาลิมแกง เพื่อนำไปสู่การพัฒนาวิธีการผลิตข้าวพญาลิมแกงให้ได้ผลดีมีประสิทธิภาพ และกระบวนการผลิตที่ช่วยเพิ่มมูลค่าให้ผลิตภัณฑ์ข้าว ทำให้เกิดความเข้มแข็งในกลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตข้าวพญาลิมแกง ผลักดันไปสู่ตลาดเฉพาะ (Niche Market) และการจดทะเบียนเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (Geographical Indications : GI) ต่อไป

เสาวดี สีฟ้า (2551), ได้ทำการศึกษาการวิจัยเรื่อง “แนวทางการเพิ่มศักยภาพและความร่วมมือของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร ในตำบลป่าสัก อำเภอมือง จังหวัดลำพูน” มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาศักยภาพด้านการบริหาร จัดการที่เป็นอยู่ของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร 2) พัฒนาแนวทางเพิ่มศักยภาพ

ด้านการบริหารจัดการ กลุ่มของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร 3) ศึกษาความร่วมมือของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรที่เป็นอยู่ 4) พัฒนาแนวทางความร่วมมือของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร และ 5) เพื่อวิเคราะห์ ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาแนวทางการเพิ่มศักยภาพและความร่วมมือของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร โดยประยุกต์ใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) เป็นวิธีวิทยาวิจัย ผลการวิจัย พบว่า แนวทางการเพิ่มศักยภาพของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรในตำบลป่าสัก มีขั้นตอน ดังนี้ 1) ศึกษาบริบทกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรและค้นหาที่วิจัยหลัก 2) กำหนดที่วิจัยร่วม และทำความเข้าใจเรื่องงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น 3) พัฒนาโจทย์วิจัย 4) วิเคราะห์จุดแข็งจุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร 5) ออกแบบกิจกรรมเพิ่มศักยภาพของกลุ่ม 4 ด้านพัฒนาด้านการจัดการกลุ่ม พัฒนาด้านคุณภาพการผลิตผลิตภัณฑ์ พัฒนาด้านบรรจุภัณฑ์และ พัฒนาด้านการตลาดโดยใช้กระบวนการเสริมองค์ความรู้ใหม่การจัดกิจกรรมเวทีแลกเปลี่ยนความคิดเห็นการฝึกปฏิบัติจริง เพื่อนำไปสู่การพัฒนา 6) ดำเนินการตามแผนกิจกรรม เช่น การศึกษา ดูงาน การจัดกิจกรรมตลาดนัด การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้บรรจุภัณฑ์ เป็นต้น 7) สรุปบทเรียน การดำเนินงาน และ 8) วิเคราะห์ปัจจัยที่เอื้อต่อการเพิ่มศักยภาพของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร แนวทางในการพัฒนาความร่วมมือของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรในตำบลป่าสัก มีขั้นตอน ดังนี้ 1) ศึกษาความร่วมมือของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรในอดีตและที่เป็นอยู่ 2) ออกแบบกิจกรรมสร้างความร่วมมือระหว่างกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร 3) ดำเนินการกิจกรรม เช่น ประชุมประจำเดือน เพื่อให้กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรได้มีโอกาสในการพบปะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์ จัดกิจกรรมตลาดนัดแม่บ้านเกษตรกร การจัดกิจกรรมเขียนโครงการพัฒนากลุ่มเพื่อเสนอ อบต. เป็นต้น 4) วิเคราะห์ข้อมูล และ 5) วิเคราะห์ปัจจัย/เงื่อนไขที่มีผลต่อการพัฒนาความร่วมมือของ กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร นอกจากนี้ ปัจจัยที่มีผลต่อการเพิ่มศักยภาพของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร ได้แก่ 1) ผู้นำกลุ่ม แม่บ้านเกษตรกร 2) สมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร 3) อาชีพ 4) องค์กรความรู้อย่างเป็นประโยชน์แก่ กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร 5) การประชุมร่วมระหว่างสมาชิกของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรและ 6) การฝึก ปฏิบัติจริงของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร ส่วนปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาความร่วมมือระหว่างกลุ่ม แม่บ้านเกษตรกร ได้แก่ 1) การมีโอกาสแลกเปลี่ยนประสบการณ์และปัญหา เช่นในการประชุม ประจำเดือน 2) การร่วมคิดร่วมวางแผนและดำเนินกิจกรรม เช่น การจัดตลาดนัด การร่วมทำโครงการของเครือข่าย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวพญาลิมาตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ในเขตอำเภอน้ำหนาว จังหวัดเพชรบูรณ์ เป็นการประยุกต์ใช้กระบวนการเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) ในการหาแนวทางเพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้กับกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวพญาลิมา ได้นำกระบวนการและแนวคิดต่างๆ มาปรับใช้ในการพัฒนาศักยภาพของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวพญาลิมา โดยมีรายละเอียดขั้นตอนในการดำเนินการวิจัยดังนี้

1. การกำหนดพื้นที่เป้าหมายและประชากร
2. ขอบเขตการเก็บข้อมูล
3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
4. การเก็บข้อมูล
5. การวิเคราะห์ข้อมูล
6. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 การกำหนดพื้นที่เป้าหมายและประชากร

การกำหนดพื้นที่เป้าหมาย

พื้นที่เป้าหมายที่ใช้ในการวิจัยเรื่อง การพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวพญาลิมาตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ในเขตอำเภอน้ำหนาว จังหวัดเพชรบูรณ์ จำนวน 4 ตำบล ได้แก่ ตำบลน้ำหนาว ตำบลโคกมน ตำบลวังวาง และตำบลหลักด่าน

3.2 ขอบเขตการเก็บข้อมูล

1. ศึกษาข้อมูลพื้นที่เกี่ยวกับกระบวนการทำงานร่วมกับพื้นที่วิจัย
2. ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวพญาลิมา
3. ศึกษา เงื่อนไข ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวพญาลิมา

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งเน้นการหาแนวทางในการพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวพญาสีมแกงโดยยึดหลักการมีส่วนร่วม และวิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Participatory Action Research) เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลและวิธีการตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือในการวิจัยดังนี้

1. แบบสอบถาม (Questionnaires) เกี่ยวกับข้อมูลข้อมูลส่วนบุคคลทั่วไป ข้อมูลทั่วไปด้านการบริหารจัดการและการบริหารจัดการกลุ่ม

2. การสัมภาษณ์ (Interview) มีการกำหนดไว้ 2 แบบ คือ แบบมีโครงสร้าง (Structured interview) และแบบไม่มีโครงสร้าง (Unstructured interview) ซึ่งผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือทั้ง 2 แบบ การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างเป็นการสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยใช้ในการศึกษาข้อมูลเบื้องต้น เกี่ยวกับชุมชน โดย การสัมภาษณ์กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวพญาสีมแกงเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานของกลุ่ม โดยกำหนดประเด็นการสัมภาษณ์ เช่น ประวัติการก่อตั้ง สถานการณ์ โครงสร้างกลุ่ม การดำเนินงานปัญหาอุปสรรค แนวทางการปรับปรุง เป็นต้น ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์พัฒนาชุมชนอำเภอหน้าหนาว เนื่องจากเป็นภาระหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวพญาสีมแกงโดยตรง ส่วนการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้างนั้นผู้วิจัยใช้ในการสร้างความคุ้นเคย สนทนากับกลุ่ม การเรียนรู้วิถีชีวิต สถานการณ์กลุ่ม รวมถึงการซักถามในบางประเด็นที่ต้องการข้อมูลแบบเจาะลึก เพื่อความสมบูรณ์ของข้อมูลในการศึกษา ทั้งนี้สังเกตเห็นว่าผู้ที่ให้ข้อมูลนั้นให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีในการพูดคุยซักถาม เพราะเป็นเรื่องที่เข้าใจและรู้ข้อมูลกลุ่มเป็นอย่างดี

3. การสังเกต (Observation) คือ การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) หรือบางครั้งเรียกว่า การสังเกตภาคสนาม (Field observation) คือ การที่ผู้วิจัยเข้าไปสังเกตจากการลงพื้นที่จริง เช่น การประชุมประจำเดือน การจัดเวทีประชุมในการแลกเปลี่ยนต่างๆ เป็นต้น ซึ่งผู้วิจัยได้ใช้วิธีนี้ควบคู่กับการสัมภาษณ์ และการจดบันทึก เพราะขณะที่สัมภาษณ์ก็จะสังเกตปรากฏการณ์และพฤติกรรมบางอย่างของทีมวิจัย

4. การสนทนากลุ่ม (Focus Group) การสนทนากลุ่มหรือการจัดประชุมกลุ่มย่อยเป็นเครื่องมือที่ผู้วิจัยใช้เป็นประจำสำหรับการวิจัยในครั้งนี้ เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันในประเด็นที่นำมาทำการวิจัย และการจัดเวทีเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในกิจกรรมต่างๆเพื่อนำไปสู่การพัฒนาชุมชนให้ดีขึ้นตามแผนปฏิบัติการการสนทนากลุ่มย่อยเป็นการระดมความคิดของกลุ่มคนในเวทีประชุมที่สะท้อนมุมมอง

และแสดงความคิดเห็นรวมถึงการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน นับเป็นเครื่องมือที่เปิดโอกาสให้ทุกคนได้แสดงความคิด มุมมอง องค์ความรู้ และได้ข้อสรุปที่เป็นประโยชน์ต่อกลุ่มเกษตรกร

5. การจดบันทึก ผู้วิจัยใช้การจดบันทึกข้อมูลต่างๆ ในช่วงของการลงพื้นที่เพื่อร่วมกิจกรรม การสนทนากลุ่ม และการสัมภาษณ์ เพื่อบันทึกรายละเอียดขั้นตอนต่างๆ ตามสถานการณ์จริง และใช้การบันทึกหลังจากการเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ หรือสิ่งที่ได้จากการสังเกตหรือค้นพบเพื่อนำมาเรียบเรียงให้มีความสมบูรณ์มากขึ้น การจดบันทึกจึงเป็นเครื่องมือสำคัญ

3.4 การเก็บข้อมูล

1. ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary data) เป็นข้อมูลที่ได้จากการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์ พูดคุย จัดประชุมกลุ่ม กับบุคคลที่เกี่ยวข้อง โดยมีการจดบันทึกข้อมูลและนำมาวิเคราะห์เพื่อเรียบเรียงใหม่ให้เกิดเป็นข้อมูลที่สมบูรณ์

2. ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary data) เป็นข้อมูลที่ได้ถูกรวบรวมไว้แล้ว เช่น เอกสารรายงาน การวิจัย บทความ วารสารตีพิมพ์ หนังสือต่างๆ รวมถึงข้อมูลอื่นที่เกี่ยวข้อง โดยการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี ความหมายเพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินงานและนำมาประกอบการอภิปรายผลการวิจัยที่เกิดขึ้น การศึกษาเอกสารจากหนังสือเรียน หนังสืองานวิจัยเพื่อท้องถิ่น บทความ อินเทอร์เน็ต วิทยานิพนธ์ รวมถึงข้อมูลจากหน่วยงานเพื่อนำมาประกอบการดำเนินงาน

วิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้จัดกระทำข้อมูลเชิงปริมาณที่ได้จากแบบสอบถาม นำมาตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ และตรวจให้คะแนน

ในส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากแบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ นำมาตรวจสอบความถูกต้อง และจัดกลุ่มเพื่อตอบคำถามเชิงพรรณนาวิเคราะห์

เกณฑ์การให้คะแนน

แบบสอบถาม

แบบสอบถาม เรื่อง ซึ่งเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ของลิเคอร์ท คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด โดยนำแบบสอบถามที่ได้รับการตอบแล้วมาหาคะแนนรวมแต่ละบุคคล โดยนำมาตรวจให้คะแนน ดังนี้

มากที่สุด	5	คะแนน
มาก	4	คะแนน
ปานกลาง	3	คะแนน
น้อย	2	คะแนน
น้อยที่สุด	1	คะแนน

เมื่อได้คะแนนแล้ว นำคะแนนดังกล่าวไปหาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยแปลความหมายของค่าเฉลี่ยตามช่วงคะแนนที่กำหนดไว้ ดังนี้

4.50 - 5.00	คะแนน	หมายถึง	อยู่ในระดับมากที่สุด
3.50 - 4.49	คะแนน	หมายถึง	อยู่ในระดับมาก
2.50 - 3.49	คะแนน	หมายถึง	อยู่ในระดับปานกลาง
1.50 - 2.49	คะแนน	หมายถึง	อยู่ในระดับน้อย
1.00 - 1.49	คะแนน	หมายถึง	อยู่ในระดับน้อยที่สุด

แบบสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์กลุ่มแบบเจาะจง (Focus Group Interviews) การสร้างคู่มือวัตกรรมการเรียนการสอน โดยใช้เป็นการนำการสัมภาษณ์กลุ่มแบบเจาะจง และ การสนทนากลุ่มตามธรรมชาติมาใช้ร่วมกัน เป็นการสนทนาเป็นกลุ่ม ซึ่งต้องมีประเด็นปัญหาที่เฉพาะเจาะจงในการสนทนาแต่ละครั้ง มีการใช้กระบวนการกลุ่ม (Group Dynamics) เข้ามาช่วย ในการกระตุ้นให้มีการเคลื่อนไหวในกลุ่มผู้สนทนา เพื่อให้หันมาสนใจเรื่องเดียวกัน และ แสดงความคิดเห็นร่วมกัน ผู้วิจัยจะสังเกตพฤติกรรมของสมาชิกกลุ่ม (บันทึกเทป/จดบันทึก) เพื่อการวิเคราะห์ต่อไป

3.6 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลครั้งนี้ใช้สถิติพื้นฐาน เช่น คะแนนเฉลี่ย คะแนนเฉลี่ยร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และหาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อศักยภาพการบริหารจัดการกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าว พญาลิ้มแกง อำเภอน้ำหนาว จังหวัดเพชรบูรณ์ ตามสูตร ดังนี้

1. คะแนนเฉลี่ย ($\bar{x}$) คำนวณจากสูตร (บุญชม ศรีสะอาด. 2545 : 105)

$$\bar{x} = \frac{\sum x}{N}$$

เมื่อ	$\bar{x}$	แทน	คะแนนเฉลี่ย
	$\sum x$	แทน	ผลรวมของคะแนนทั้งหมด
	N	แทน	จำนวนข้อมูล

2. ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) คำนวณจากสูตร (บุญชม ศรีสะอาด. 2545 : 106)

$$S.D = \sqrt{\frac{N \sum x^2 - (\sum x)^2}{N(N-1)}}$$

เมื่อ	S.D	แทน	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน
	$\sum x^2$	แทน	ผลรวมกำลังสองของคะแนน
	$(\sum x)^2$	แทน	ผลรวมของคะแนนยกกำลังสอง
	N	แทน	จำนวนคน

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลของการศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวพญาสีมแกง ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงในเขตอำเภอน้ำหนาว จังหวัดเพชรบูรณ์ จากการศึกษาข้อมูลในพื้นที่อำเภอน้ำหนาว จำนวน 4 ตำบล ได้แก่ ตำบลน้ำหนาว ตำบลหลักด่าน ตำบลวังกกวาง ตำบลโคกมน ในการลงพื้นที่นักวิจัยใช้เครื่องมือในการวิเคราะห์ข้อมูลภาคสนาม ใช้แบบสอบถาม การสัมภาษณ์ การสังเกต และการศึกษาข้อมูลจากเกษตรกรผู้ปลูกข้าวพญาสีมแกงอำเภอน้ำหนาว จังหวัดเพชรบูรณ์ จำนวน 175 คน มาวิเคราะห์และเสนอผลการวิเคราะห์โดยใช้ตารางประกอบคำบรรยายจำแนกเป็น 4 ส่วน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลทั่วไป ใช้ค่าความถี่ ร้อยละ (%)

ส่วนที่ 2 ข้อมูลทั่วไปด้านการบริหารจัดการ ใช้ค่าความถี่ ร้อยละ (%)

ส่วนที่ 3 การบริหารจัดการกลุ่ม โดยใช้ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D)

ส่วนที่ 4 การสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้อง

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลทั่วไป ใช้ค่าความถี่ ร้อยละ (%)

การวิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคลทั่วไปเกษตรกรผู้ปลูกข้าวพญาสีมแกง ประกอบด้วย เพศ อายุ การศึกษา พักอาศัยในตำบล รายได้ของครอบครัว จำนวนพื้นที่/ไร่ ในการปลูกข้าวพญาสีมแกง และจำนวนแรงงานในครอบครัว โดยวิเคราะห์จากความถี่ และร้อยละ ซึ่งจะเสนอผลการวิเคราะห์ดังนี้

ตารางที่ 4.1 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามเพศ

เพศ	จำนวน	ร้อยละ
หญิง	78	44.57
ชาย	97	55.43
รวม	175	100

ตารางที่ 4.1 เกษตรกรผู้ปลูกข้าวพญาสีมแกงในอำเภอน้ำหนาว จังหวัดเพชรบูรณ์ ที่ตอบแบบสอบถามจำนวน 175 คน เป็นหญิง จำนวน 78 คน คิดเป็นร้อยละ 44.57 และเป็นชาย จำนวน 97 คน คิดเป็นร้อยละ 55.43

ตารางที่ 4.2 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามอายุ

อายุ	จำนวน	ร้อยละ
16 - 25 ปี	13	7.43
26 - 35 ปี	24	13.71
36 - 45 ปี	40	22.85
46 - 55 ปี	61	34.86
56 ปีขึ้นไป	37	21.14
รวม	175	100

ตารางที่ 4.2 เกษตรกรผู้ปลูกข้าวพญาสีมแกงในอำเภอน้ำหนาว จังหวัดเพชรบูรณ์ ที่ตอบแบบสอบถามจำนวน 175 คน จำแนกตามอายุ 16 - 25 ปี จำนวน 13 คน คิดเป็นร้อยละ 7.43 อายุ 26 - 35 ปี จำนวน 24 คน คิดเป็นร้อยละ 13.71 อายุ 36 - 45 ปี จำนวน 40 คน คิดเป็นร้อยละ 22.85 อายุ 46 - 55 ปี จำนวน 61 คน คิดเป็นร้อยละ 34.86 และอายุ 56 ปีขึ้นไป จำนวน 37 คน คิดเป็นร้อยละ 21.14

ตารางที่ 4.3 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามการศึกษา

การศึกษา	จำนวน	ร้อยละ
ประถมศึกษา	63	36.00
มัธยมศึกษาตอนต้น	47	26.85
มัธยมศึกษาตอนปลาย	39	22.29
ปวช.-ปวส.	-	-
ปริญญาตรี	7	4.00

สูงกว่าปริญญาตรี	-	-
อื่นๆ	19	10.86
รวม	175	100

ตารางที่ 4.3 เกษตรกรผู้ปลูกข้าวพญาสีมแกงในอำเภอน้ำหนาว จังหวัดเพชรบูรณ์ ที่ตอบแบบสอบถามจำนวน 175 คน จำแนกตามการศึกษา ประถมศึกษา จำนวน 63 คน คิดเป็นร้อยละ 36.00 มัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 47 คน คิดเป็นร้อยละ 26.85 มัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 39 คน คิดเป็นร้อยละ 22.29 ปริญญาตรี จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 4.00 และอื่นๆ (ไม่ได้ศึกษา) มีจำนวน 19 คน คิดเป็นร้อยละ 10.86

ตารางที่ 4.4 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามพักอาศัยในตำบล

ตำบล	จำนวน	ร้อยละ
น้ำหนาว	50	28.57
หลักด่าน	20	11.43
วังกกวาง	67	38.29
โคกมน	38	21.71
รวม	175	100

ตารางที่ 4.4 เกษตรกรผู้ปลูกข้าวพญาสีมแกงในอำเภอน้ำหนาว จังหวัดเพชรบูรณ์ ที่ตอบแบบสอบถามจำนวน 175 คน จำแนกตามตำบลที่อยู่อาศัย ตำบลน้ำหนาว จำนวน 50 คน คิดเป็นร้อยละ 28.57 ตำบลหลักด่าน จำนวน 20 คน คิดเป็นร้อยละ 11.43 ตำบลวังกกวาง จำนวน 67 คน คิดเป็นร้อยละ 38.29 ตำบลโคกมน จำนวน 38 คน คิดเป็นร้อยละ 21.71

ตารางที่ 4.5 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามรายได้ของครอบครัว

รายได้ของครอบครัว	จำนวน	ร้อยละ
0 - 5,000 บาท/เดือน	41	23.43
5,001 - 10,000 บาท/เดือน	71	40.57
10,001 - 15,000 บาท/เดือน	36	20.57

15,001 - 20,000 บาท/เดือน	17	9.72
20,000 บาทขึ้นไป	10	5.71
รวม	175	100

ตารางที่ 4.5 เกษตรกรผู้ปลูกข้าวพญาลิ้มแกในอำเภอน้ำหนาว จังหวัดเพชรบูรณ์ ที่ตอบแบบสอบถามจำนวน 175 คน จำแนกตามรายได้ของครอบครัว 0 - 5,000 บาท/เดือน จำนวน 41 คน คิดเป็นร้อยละ 23.43 รายได้ 5,001 - 10,000 บาท/เดือน จำนวน 71 คน คิดเป็นร้อยละ 40.57 รายได้ 10,001 - 15,000 บาท/เดือน จำนวน 36 คน คิดเป็นร้อยละ 20.57 รายได้ 15,001 - 20,000 บาท/เดือน มีจำนวน 17 คน คิดเป็นร้อยละ 9.72 และรายได้ 20,000 บาทขึ้นไป จำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 5.71

ตารางที่ 4.6 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามจำนวนพื้นที่/ไร่ ในการปลูกข้าวพญาลิ้มแก

จำนวนพื้นที่/ไร่	จำนวน	ร้อยละ
1 - 5 ไร่	84	48.00
5 - 10 ไร่	63	36.00
11 - 15 ไร่	19	10.86
16 - 20 ไร่	6	3.43
21 ไร่ขึ้นไป	3	1.71
รวม	175	100

ตารางที่ 4.6 เกษตรกรผู้ปลูกข้าวพญาลิ้มแกในอำเภอน้ำหนาว จังหวัดเพชรบูรณ์ ที่ตอบแบบสอบถามจำนวน 175 คน จำแนกตามพื้นที่/ไร่ ในการปลูกข้าวพญาลิ้มแก จำนวน 1 - 5 ไร่ จำนวน 84 คน คิดเป็นร้อยละ 48.00 จำนวน 5 - 10 ไร่ จำนวน 63 คน คิดเป็นร้อยละ 36.00

จำนวน 11 – 15 ไร่ จำนวน 19 คน คิดเป็นร้อยละ 10.86 จำนวน 16 – 20 ไร่ จำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 3.43 และจำนวน 21 ไร่ขึ้นไป จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 1.71

ตารางที่ 4.7 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามจำนวนแรงงานในครอบครัว

จำนวนแรงงานในครอบครัว	จำนวน	ร้อยละ
1 – 3 คน	23	13.14
4 – 6 คน	74	42.29
7 – 9 คน	42	24.00
10 คนขึ้นไป	36	20.57
รวม	175	100

ตารางที่ 4.7 เกษตรกรผู้ปลูกข้าวพญาสีมแก้วในอำเภอน้ำหนาว จังหวัดเพชรบูรณ์ ที่ตอบแบบสอบถามจำนวน 175 คน จำแนกตามแรงงานในครอบครัว จำนวน 1 – 3 คน จำนวน 23 คน คิดเป็นร้อยละ 13.14 จำนวน 4 – 6 คน จำนวน 74 คน คิดเป็นร้อยละ 42.29 จำนวน 7 – 9 คน จำนวน 42 คน คิดเป็นร้อยละ 24.00 และจำนวน 10 คนขึ้นไป จำนวน 36 คน คิดเป็นร้อยละ 20.57

ส่วนที่2 ข้อมูลทั่วไปด้านการบริหารจัดการ

ตารางที่ 4.8 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามปัญหาด้านการผลิต

ปัญหาด้านการผลิต	จำนวน	ร้อยละ
ขาดแคลนพันธุ์ข้าว	24	13.71
สภาพภูมิอากาศ	37	21.14
ราคาปุ๋ย, สารกำจัดวัชพืช ,แมลงสูงขึ้น	67	38.29
พื้นที่ในปลูกมีน้อย	32	18.29
ขาดแคลนเครื่องมือและอุปกรณ์ที่ใช้ในการปลูก	15	8.57

อื่นๆ.....	-	-
รวม	175	100

ตารางที่ 4.8 เกษตรกรผู้ปลูกข้าวพญาสีมแกงในอำเภอน้ำหนาว จังหวัดเพชรบูรณ์ ที่ตอบแบบสอบถามจำนวน 175 คน จำแนกปัญหาด้านการผลิต ขาดแคลนพันธุ์ข้าว จำนวน 24 คน คิดเป็นร้อยละ 13.71 สภาพภูมิอากาศ จำนวน 37 คน คิดเป็นร้อยละ 21.14 ราคาปุ๋ย, สารกำจัดวัชพืช , แมลงสูงขึ้น จำนวน 67 คน คิดเป็นร้อยละ 38.29 พื้นที่ในปลูกมีน้อย จำนวน 32 คน คิดเป็นร้อยละ 18.29 และขาดแคลนเครื่องมือและอุปกรณ์ที่ใช้ในการปลูก จำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 8.57

ตารางที่ 4.9 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามปัญหาด้านการตลาด

ปัญหาด้านการตลาด	จำนวน	ร้อยละ
การตั้งราคา	27	15.43
ไม่มีช่องทางในการขาย	22	12.57
ไม่มีตราสินค้า	31	17.72
บรรจุภัณฑ์ (หีบห่อ) ไม่ดึงดูด	38	21.71
ไม่มีความรู้ด้านการแปรรูป	57	32.57
อื่นๆ.....	-	-
รวม	175	100

ตารางที่ 4.9 เกษตรกรผู้ปลูกข้าวพญาสีมแกงในอำเภอน้ำหนาว จังหวัดเพชรบูรณ์ ที่ตอบแบบสอบถามจำนวน 175 คน จำแนกปัญหาด้านการตลาด การตั้งราคา จำนวน 27 คน คิดเป็นร้อยละ 15.43 ไม่มีช่องทางในการขาย มีจำนวน 22 คน คิดเป็นร้อยละ 12.57 ไม่มีตราสินค้า จำนวน 31 คน คิดเป็นร้อยละ 17.72 บรรจุภัณฑ์ (หีบห่อ) ไม่ดึงดูด จำนวน 38 คน คิดเป็นร้อยละ 21.71 และไม่มีความรู้ด้านการแปรรูป จำนวน 57 คน คิดเป็นร้อยละ 32.57

ตารางที่ 4.10 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามปัญหาด้านการเงิน

ปัญหาด้านการเงิน	จำนวน	ร้อยละ
เงินลงทุนไม่เพียงพอ	52	29.71

ไม่มีแหล่งเงิน	59	33.72
ขาดความรู้ในการทำบัญชีต้นทุน	21	12.00
มีหนี้สินอยู่แล้ว	43	24.57
อื่นๆ.....	-	-
รวม	175	100

ตารางที่ 4.10 เกษตรกรผู้ปลูกข้าวพญาสีมแกงในอำเภอน้ำหนาว จังหวัดเพชรบูรณ์ ที่ตอบแบบสอบถามจำนวน 175 คน จำแนกปัญหาด้านการเงิน เรื่องเงินลงทุนไม่เพียงพอ จำนวน 52 คน คิดเป็นร้อยละ 29.71 ไม่มีแหล่งเงิน จำนวน 59 คน คิดเป็นร้อยละ 33.72 ขาดความรู้ในการทำบัญชีต้นทุน จำนวน 21 คน คิดเป็นร้อยละ 12.00 และมีหนี้สินอยู่แล้ว จำนวน 43 คน คิดเป็นร้อยละ 24.57

ตารางที่ 4.11 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามปัญหาด้านแรงงาน

ปัญหาด้านแรงงาน	จำนวน	ร้อยละ
ขาดแคลนแรงงานในการปลูก	79	45.14
แรงงานส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ	96	54.86
แรงงานไม่มีความรู้ความชำนาญ	-	-
อื่นๆ.....	-	-
รวม	175	100

ตารางที่ 4.11 เกษตรกรผู้ปลูกข้าวพญาสีมแกงในอำเภอน้ำหนาว จังหวัดเพชรบูรณ์ ที่ตอบแบบสอบถามจำนวน 175 คน จำแนกปัญหาด้านแรงงาน เรื่องการขาดแคลนแรงงานในการปลูก จำนวน 79 คน คิดเป็นร้อยละ 45.14 และแรงงานส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ จำนวน 96 คน คิดเป็นร้อยละ 54.86

ตารางที่ 4.12 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามหน่วยงานที่เกษตรกรเข้าไปขอความช่วยเหลือ ขอคำแนะนำ ในการพัฒนาศักยภาพกลุ่ม

หน่วยงาน	จำนวน	ร้อยละ
เกษตรอำเภอ	133	76.00
ศูนย์วิจัยพันธุ์ข้าว	14	8.00
สำนักงานพาณิชย์	7	4.00
สถาบันการศึกษาในท้องถิ่น	5	2.86
อื่นๆ.....	16	9.14
รวม	175	100

ตารางที่ 4.12 เกษตรกรผู้ปลูกข้าวพญาสีมแกงในอำเภอน้ำหนาว จังหวัดเพชรบูรณ์ ที่ตอบแบบสอบถามจำนวน 175 คน จำแนกตามหน่วยงานที่เกษตรกรเข้าไปขอความช่วยเหลือ ขอคำแนะนำ ในการพัฒนาศักยภาพกลุ่ม ที่เกษตรอำเภอ จำนวน 133 คน คิดเป็นร้อยละ 76.00 ศูนย์วิจัยพันธุ์ข้าว มีจำนวน 14 คน คิดเป็นร้อยละ 8.00 สำนักงานพาณิชย์ จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 4.00 สถาบันการศึกษาในท้องถิ่น จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 2.86 และอื่นๆ (อุตสาหกรรมจังหวัด, สำนักงานพัฒนาชุมชน) จำนวน 16 คน คิดเป็นร้อยละ 9.14

ตารางที่ 4.13 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามความสนใจที่จะพัฒนาศักยภาพตนเอง

สนใจที่จะพัฒนาศักยภาพตนเอง	จำนวน	ร้อยละ
ด้านการผลิต	38	21.71
ด้านการตลาด	65	37.14
ด้านการเงิน	25	14.29
ด้านแรงงาน	13	7.43
ด้านการบริหารจัดการ	34	19.43
รวม	175	100

ตารางที่ 4.13 เกษตรกรผู้ปลูกข้าวพญาลีหมั่งในอำเภอน้ำหนาว จังหวัดเพชรบูรณ์ ที่ตอบแบบสอบถามจำนวน 175 คน จำแนกตามความสนใจที่จะพัฒนาศักยภาพตนเองตามความสนใจที่จะพัฒนาศักยภาพตนเอง ด้านการผลิต มีจำนวน 38 คน คิดเป็นร้อยละ 21.71 ด้านการตลาด มีจำนวน 65 คน คิดเป็นร้อยละ 37.14 ด้านการเงิน จำนวน 25 คน คิดเป็นร้อยละ 14.29 ด้านแรงงาน จำนวน 13 คน คิดเป็นร้อยละ 7.43 และด้านการบริหารจัดการ จำนวน 34 คน คิดเป็นร้อยละ 19.43

ตารางที่ 4.14 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามความสนใจที่จะจัดตั้งกลุ่มเพื่อช่วยพัฒนาศักยภาพการปลูกข้าวพญาลีหมั่ง

ความสนใจที่จะจัดตั้งกลุ่ม	จำนวน	ร้อยละ
กลุ่มวิสาหกิจชุมชน	18	10.29
กองทุนผู้ปลูกข้าวพญาลีหมั่ง	88	50.29
กลุ่มอาชีพจากการแปรรูปข้าวพญาลีหมั่ง	69	39.43
อื่นๆ.....	-	-
รวม	175	100

ตารางที่ 4.14 เกษตรกรผู้ปลูกข้าวพญาลีหมั่งในอำเภอน้ำหนาว จังหวัดเพชรบูรณ์ ที่ตอบแบบสอบถามจำนวน 175 คน จำแนกตามความสนใจที่จะจัดตั้งกลุ่มเพื่อช่วยพัฒนาศักยภาพการปลูกข้าวพญาลีหมั่ง ต้องการกลุ่มวิสาหกิจชุมชน มีจำนวน 18 คน คิดเป็นร้อยละ 10.29 กองทุนผู้ปลูกข้าวพญาลีหมั่ง จำนวน 88 คน คิดเป็นร้อยละ 50.29 และกลุ่มอาชีพจากการแปรรูปข้าวพญาลีหมั่ง จำนวน 69 คน คิดเป็นร้อยละ 39.43

ตารางที่ 4.15 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามจำนวนการไปศึกษาดูงานด้านการบริหารจัดการกลุ่ม

จำนวนการไปศึกษาดูงาน	จำนวน	ร้อยละ
ไม่เคยไป	78	45.57
1 ครั้ง	59	33.71
2 ครั้ง	26	14.86

3 ครั้งขึ้นไป	12	6.86
รวม	175	100

ตารางที่ 4.15 เกษตรกรผู้ปลูกข้าวพญาลิ้มแกในอำเภอน้ำหนาว จังหวัดเพชรบูรณ์ ที่ตอบแบบสอบถามจำนวน 175 คน จำแนกตามตามจำนวนการไปศึกษาดูงานด้านการบริหารจัดการกลุ่มไม่เคยไป มีจำนวน 78 คน คิดเป็นร้อยละ 45.57 เคยไปศึกษาดูงาน 1 ครั้ง มีจำนวน 59 คน คิดเป็นร้อยละ 33.71 เคยไปศึกษาดูงาน 2 ครั้ง มีจำนวน 26 คน คิดเป็นร้อยละ 14.86 และเคยไปศึกษาดูงาน 3 ครั้ง จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 6.86

ส่วนที่ 3 การบริหารจัดการกลุ่ม

ตารางที่ 4.16 แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) ด้านการบริหารจัดการกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวพญาลิ้มแก อำเภอน้ำหนาว จังหวัดเพชรบูรณ์

ข้อความ	$\bar{X}$	S.D	แปลความ
1. มีการวางแผนการดำเนินงานปลูกข้าวพญาลิ้มแก	2.46	1.24	น้อย
2. มีการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบให้แก่สมาชิกในกลุ่ม	3.39	1.06	ปานกลาง
3. มีการมอบหมายงานตามความชำนาญให้แก่สมาชิกในกลุ่ม	2.81	1.32	ปานกลาง
4. ได้รับการฝึกอบรมให้ความรู้ด้านเทคนิควิธีการปลูกข้าวและวิธีการเก็บเกี่ยวข้าว	1.91	1.08	น้อย
5. มีการประสานงานช่วยเหลือระหว่างสมาชิกในกลุ่มและสมาชิกกลุ่มอื่นๆ	3.16	1.16	ปานกลาง
6. มีการติดต่อสื่อสารระหว่างสมาชิกในกลุ่มและสมาชิกกลุ่มอื่นๆ	3.92	1.08	มาก
7. มีการจัดเตรียมเครื่องมือและอุปกรณ์เพื่อใช้ในการปลูกข้าว	4.72	0.52	มากที่สุด

8. มีการเข้าร่วมประชุมพูดคุยแลกเปลี่ยนข่าวสารต่างๆ จากสมาชิกในกลุ่มและสมาชิกกลุ่มอื่นๆ	3.42	1.05	ปานกลาง
9. มีการจัดทำบัญชีค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องกับการปลูกข้าวพญาลิ้มแกง	3.11	1.02	ปานกลาง
10. มีการจัดทำรายงานบันทึกสรุปผลการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับการปลูกข้าวพญาลิ้มแกง	2.26	1.12	น้อย
รวมทั้งสิ้น	3.12	1.94	ปานกลาง

ตารางที่ 4.16 แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) ด้านการบริหารจัดการกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวพญาลิ้มแกง อำเภอน้ำหนาว จังหวัดเพชรบูรณ์ ที่ตอบแบบสอบถามจำนวน 175 คน ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) อยู่โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ที่ 3.12 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) ที่ 1.94 จากการศึกษาพบว่าด้านการบริหารจัดการกลุ่มมากที่สุดคือมีการจัดเตรียมเครื่องมือและอุปกรณ์เพื่อใช้ในการปลูกข้าว อยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ที่ 4.72 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) ที่ 0.52 รองลงมาคือมีการติดต่อสื่อสารระหว่างสมาชิกในกลุ่มและสมาชิกกลุ่มอื่นๆ อยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ที่ 3.92 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) ที่ 1.08 รองลงมาคือมีการเข้าร่วมประชุมพูดคุยแลกเปลี่ยนข่าวสารต่างๆ จาก สมาชิกในกลุ่มและสมาชิกกลุ่มอื่นๆ อยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ที่ 3.42 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) ที่ 1.05 รองลงมาคือมีการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบให้แก่สมาชิกในกลุ่ม อยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ที่ 3.39 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) ที่ 1.06 รองลงมาคือมีการประสานงานช่วยเหลือระหว่างสมาชิกในกลุ่มและสมาชิกกลุ่มอื่นๆ อยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ที่ 3.16 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) ที่ 1.16 รองลงมาคือมีการจัดทำบัญชีค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องกับการปลูกข้าวพญาลิ้มแกง อยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ที่ 3.11 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) ที่ 1.02 รองลงมาคือมีการมอบหมายงานตามความชำนาญให้แก่สมาชิกในกลุ่ม อยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ที่ 2.81 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) ที่ 1.32 รองลงมาคือมีการวางแผนการดำเนินงานปลูกข้าวพญาลิ้มแกง อยู่ในระดับน้อย ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ที่ 2.46 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) ที่ 1.24 รองลงมาคือมีการจัดทำรายงานบันทึกสรุปผลการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับการปลูกข้าวพญาลิ้มแกง อยู่ในระดับน้อย ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ที่ 2.26 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) ที่ 1.12

และลำดับสุดท้ายคือได้รับการฝึกอบรมให้ความรู้ด้านเทคนิควิธีการปลูกข้าวและวิธีการเก็บเกี่ยวข้าว อยู่ในระดับน้อย ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ที่ 1.91 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) ที่ 1.08

การสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้อง

จากการสัมภาษณ์นายจันทรเพ็ง ขวัญคง ประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มข้าวเหนียวพญาสัสม แกลง ให้ข้อมูลว่าได้รวมกลุ่มยื่นจดทะเบียนกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ในวันที่ 21 พฤศจิกายน พ.ศ. 2555 สมาชิกในกลุ่มมีจำนวน 15 คน ส่วนใหญ่เป็นเครือญาติมีภูมิลำเนาอยู่ในบริเวณใกล้เคียง มีการจัดทำ โครงสร้างกลุ่ม และมีการมอบหมายหน้าที่ความรับผิดชอบแก่สมาชิกในกลุ่มดังนี้

1. นายจันทรเพ็ง	ขวัญคง	ประธาน
2. นางดอกไม้	คำเจียก	รองประธาน
3. นางชุตินันท์	คัมภีร์	เลขานุการ
4. นางแห่วน	ขวัญมาก	เหรัญญิก
5. นางพิราวรรณ	จันสิดา	ฝ่ายตรวจสอบ
6. นางสุดี	ดอกคำ	ฝ่ายประชาสัมพันธ์
7. นางฉลอง	คำเก่า	ฝ่ายการตลาด
8. นางหม่วน	คัมภีร์	ฝ่ายการตลาด
9. นางสุริน	สายทองเถื่อน	ฝ่ายการตลาด
10. นางกำจัด	ตุ้มมิ	สมาชิก
11. นางกึ่ง	คุณเหง้า	สมาชิก
12. นางนวล	คำตื้อ	สมาชิก
13. นางปราณี	ด้วงคำ	สมาชิก
14. นางน่วน	ขวัญคง	สมาชิก
15. นางทองอยู่	คำเก่า	สมาชิก

กลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มข้าวเหนียวพญาสัสมแกลง มีสถานที่ตั้งอยู่ที่ เลขที่ 45 หมู่ที่ 3 ตำบลน้ำหนาว อำเภอ น้ำหนาว จังหวัดเพชรบูรณ์ 67260 อาคารนี้สมาชิกกลุ่มจะใช้เป็นที่จำหน่ายข้าวพญา

ลิ่มแวงและเป็นที่เก็บเอกสารการจดทะเบียนกลุ่มวิสาหกิจชุมชน อุปกรณ์เครื่องมือ เครื่องสีข้าวขนาดเล็ก ข้าวพญาลิ่มแวงและเมล็ดเมล็ดพันธุ์ข้าวพญาลิ่มแวง

นักวิจัยได้สัมภาษณ์สมาชิกกลุ่มในกิจกรรมการดำเนินงานในด้านการผลิต ด้านการตลาด ด้านการเงิน ด้านแรงงาน และด้านการบริหารจัดการ ได้ข้อมูลดังนี้

ด้านการผลิต สัมภาษณ์นายจันทร์เพ็ญ ขวัญคง ประธานกลุ่มให้ข้อมูลว่าสมาชิกในกลุ่มจะใช้แรงงานในครอบครัวในการปลูกข้าวและเก็บเกี่ยวข้าวพญาลิ่มแวง สมาชิกแต่ละคนจะเอาผลผลิตที่ได้จากการปลูกของตนเองมาไว้ที่กลุ่มวิสาหกิจชุมชนฯ โดยจดยรายละเอียดว่าของใครเอาข้าวมาจำนวนเท่าไร ซึ่งข้าวที่ได้รวมกันจะมีปริมาณ 1 ตัน ในรอบ 1 ปี พื้นที่ในการปลูกข้าวพญาลิ่มแวงของสมาชิกแต่ละคนจะมีพื้นที่ไม่มากประมาณคนละ 5 – 10 ไร่ และจะการปลูกข้าวพันธุ์อื่นนอกข้าวพญาลิ่มแวง ได้แก่ ข้าวพันธุ์หมื่นล้าน ข้าวพันธุ์หางปลาไหล ข้าวพันธุ์ปลาชิว และข้าวพันธุ์เจ้าไร่ อุปกรณ์เครื่องมือในการปลูกสมาชิกทุกคนจะใช้ของตนเอง ฤดูกาลเก็บเกี่ยวจะอยู่ในช่วงระยะเวลาที่เหมาะสม ประมาณเดือนพฤศจิกายน เนื่องจากข้าวพันธุ์นี้เป็นข้าวเบาจะสุกเร็วและร่วงง่ายกว่าข้าวพันธุ์อื่น จึงต้องรีบเกี่ยวก่อน เมื่อเสร็จแล้วก็จะเอาข้าวมาสีกับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนฯ

ด้านการตลาด สัมภาษณ์นางฉลอง คำเก่า นางม่วน คัมภีร์ และนางสุริน สายทองเถื่อน ทำหน้าที่ฝ่ายการตลาด ให้ข้อมูลว่า กลุ่มวิสาหกิจชุมชนฯ จะใช้อาคารสถานที่ตั้งเป็นที่จำหน่ายข้าวแห้งเดียว ไม่ได้เปิดขายทุกวัน และไม่เคยไปออกบูธจำหน่ายสินค้าภายในจังหวัดและภายนอกจังหวัด ลูกค้าส่วนใหญ่จะเดินทางไปที่ตั้งวิสาหกิจชุมชนฯ ซื้อในปริมาณมากเพื่อนำไปจำหน่ายต่ออีกที โดยลูกค้าจะโทรศัพท์มาสั่งซื้อก่อนล่วงหน้า ทางกลุ่มวิสาหกิจชุมชนฯ ก็จะเตรียมข้าวไว้ให้ลูกค้าตามคำสั่งซื้อในราคากิโลกรัมละ 50 บาท

ด้านการเงิน สัมภาษณ์นางแห่วน ขวัญมาก ทำหน้าที่ตำแหน่งเหรัญญิก ให้ข้อมูลว่ากลุ่มวิสาหกิจชุมชนฯ ได้มีการทำบัญชีรายการข้าวพญาลิ่มแวงทั้งหมดมีจำนวนเท่าไร สมาชิกกลุ่มแต่ละคนเอาข้าวพญาลิ่มแวงมาจำนวนเท่าไร เมื่อขายข้าวได้ก็จะจ่ายเงินให้สมาชิกตามจำนวนข้าวที่สมาชิกเอามา

ด้านแรงงาน สัมภาษณ์นายจันทร์เพ็ญ ขวัญคง ประธานกลุ่มให้ข้อมูลว่าสมาชิกในกลุ่มจะใช้แรงงานในครอบครัวในการปลูกข้าว และเก็บเกี่ยวข้าวพญาลิ่มแวง โดย 1 ครอบครัวจะมีสมาชิกที่ใช้

เป็นแรงงานการปลูกข้าว และเก็บเกี่ยวข้าวพญาสีมแกง ประมาณ 4 – 7 คน เป็นแรงงานวัยกลางคน และสูงอายุ มีอายุประมาณ 40 ปีขึ้นไป แรงงานวัยหนุ่มสาวส่วนใหญ่ไปทำงานอาชีพอื่นในต่างจังหวัด และกรุงเทพ

ด้านการบริหารจัดการ สัมภาษณ์นายจันทร์เพ็ญ ขวัญคง ประธานกลุ่มให้ข้อมูลว่า กลุ่มวิสาหกิจชุมชนฯ ได้มีการวางแผนการดำเนินงานของกลุ่ม มีการจัดโครงสร้างกลุ่ม แบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบให้สมาชิกในกลุ่ม มีฝ่ายการตลาด ฝ่ายประชาสัมพันธ์ ฝ่ายตรวจสอบ มีการประชุมพูดคุยแจ้งข้อมูลข่าวสารให้แก่สมาชิกในกลุ่ม สมาชิกได้เข้าร่วมการอบรมความรู้ในด้านต่างๆ บ้างเล็กน้อย และมีการจัดทำบัญชีรายรับ – รายจ่าย สรุปผลการดำเนินงานของกลุ่มอย่างต่อเนื่อง

จากข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ดังกล่าวพบว่ากลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มข้าวเหนียวพญาสีมแกงมีระบบการบริหารจัดการกลุ่มอยู่ในระดับปานกลาง และพบข้อบกพร่องในการบริหารจัดการดังนี้

- ด้านการตลาด ยังขาดความรู้ในการตั้งราคา มีช่องทางในการจัดจำหน่ายที่น้อย ไม่เน้นหาตลาดรายย่อย ขาดการจัดทำบรรจุภัณฑ์ เนื่องจากมีการขายข้าวในปริมาณมาก และยังขาดการประชาสัมพันธ์ทั้งที่ในโครงสร้างกลุ่มวิสาหกิจชุมชนฯ มีฝ่ายประชาสัมพันธ์
- ด้านการเงิน กลุ่มวิสาหกิจชุมชนฯ มีการจัดทำบัญชีรายรับ – รายจ่าย เพียงอย่างเดียว
- ด้านแรงงาน กลุ่มวิสาหกิจชุมชนฯ สมาชิกส่วนใหญ่ค่อนข้างมีอายุมาก ขาดแรงงานคนรุ่นใหม่ที่จะมาเรียนรู้และช่วยในการดำเนินงานของกลุ่ม รวมถึงขาดความรู้ความเข้าใจในงานที่ได้รับมอบหมาย เนื่องจากสมาชิกส่วนใหญ่ไม่ได้ศึกษาและไม่มีความรู้ในงานที่ได้รับมอบหมาย

การสัมภาษณ์นางเสถียร ยศสุพรม ประธานกลุ่มวิสาหกิจวิสาหกิจชุมชนข้าวหอมน้ำหนาว ให้ข้อมูลว่าได้รวมกลุ่มยื่นจดทะเบียนกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ในวันที่ 29 พฤษภาคม พ.ศ. 2555 สมาชิกในกลุ่มมีจำนวน 13 คน มีสถานที่ตั้งอยู่ที่ เลขที่ 269 หมู่ที่ 5 ตำบลน้ำหนาว อำเภอภูหลวง จังหวัดเพชรบูรณ์ 67260 การดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนนี้จะปลูกข้าวพญาสีมแกงเอง และรับซื้อข้าวจากเกษตรกรผู้ปลูกข้าวพญาสีมแกงเพื่อนำมาขายปลีกและนำมาแปรรูปเป็นข้าวหอม โดยนางเสถียรได้ไปจัดซื้อผลิตภัณฑ์ข้าวพญาสีมแกงขายในงานโอท็อป (OTOP) ทั่วประเทศไทย การดำเนินงานของกลุ่มถือว่าการเปิดตลาดทำให้ข้าวพญาสีมแกงเป็นที่รู้จักของคนทั่วไปมากขึ้น ความต้องการซื้อข้าวก็มีปริมาณเพิ่มขึ้นด้วยเช่นกัน สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ส่วนใหญ่เป็นญาติที่

น้อง ลูกหลาน โดยเฉลี่ยมีอายุประมาณ 25 – 45 ปี เป็นแรงงานอยู่ในช่วงวัยหนุ่มสาว เป็นคนรุ่นใหม่พร้อมที่จะเรียนรู้ และนำความรู้ใหม่มาพัฒนาเพิ่มศักยภาพในการบริหารจัดการของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนได้ค่อนข้างดี สามารถใช้เครื่องมือการดำเนินงานใหม่ๆ ได้อย่างชำนาญ การใช้เครื่องมือสื่อสารได้อย่างคล่องแคล่ว ทำให้การติดต่อประสานงาน การประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารต่างๆ ของกลุ่มค่อนข้างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ ทำให้เป็นที่รู้จักของคนที่สนใจจะบริโภคผลิตภัณฑ์ข้าวพญาลิ้มแกง รวมทั้งมีการแบ่งงานและมอบหมายหน้าที่ความรับผิดชอบตามความถนัดและความชำนาญของแต่ละคน โดยกลุ่มวิสาหกิจชุมชนฯ จะส่งตัวแทนไปเข้าร่วมการอบรมความรู้ทุกครั้ง เนื่องจากเห็นว่าเป็นประโยชน์กับกลุ่ม ไม่ว่าจะเป็นการอบรมเพิ่มความรู้ด้านการตลาด ด้านการแปรรูปผลิตภัณฑ์ การบริหารจัดการ โดยหลังจากรับการอบรมเสร็จแล้วก็นำความรู้ที่ได้บอกสมาชิกในกลุ่มและนำมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนฯ

กลุ่มวิสาหกิจชุมชนฯ นี้มีอุปกรณ์ เครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินงานค่อนข้างครบ เนื่องจากได้รับความช่วยเหลือสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ ได้แก่ สำนักงานเกษตรอำเภอน้ำหนาว โดย นายวิทยา ยอดดี เกษตรอำเภอน้ำหนาว ส่งมอบเครื่องสีข้าวกล้องและเครื่องสีลสุญญากาศให้กับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนข้าวหลามน้ำหนาว เพื่อพัฒนาการแปรรูปผลิตภัณฑ์ข้าวไร่พื้นเมืองต่อไป

รายชื่อสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนข้าวหลามน้ำหนาว

1. นางเสลียง	ยศสุพรหม	ประธาน
2. นางณัฐธิดา	สิงห์กาไม้	รองประธาน
3. นางรัชดาพร	มาลา	เลขานุการ
4. นางสาวภา	กัลยาประสิทธิ์	เหรัญญิก
5. นายธราดล	ยศสุพรหม	ประชาสัมพันธ์
6. นายรบ	ยศสุพรหม	ที่ปรึกษาด้านภูมิปัญญาชาวบ้าน
7. นางพิสมัย	ยศสุพรหม	สมาชิก
8. นางนิชนาฏ	ขวัญโพก	สมาชิก
9. นางสร้อยฟ้า	ศรีจันทร์	สมาชิก
10. นายผัด	สูงภิลัย	สมาชิก
11. นายวิรัช	โยธธรรม	สมาชิก

12. นายสมหมาย	ยศสุพรม	สมาชิก
13. นายธงชัย	ยศสุพรม	สมาชิก

4.5 การวิเคราะห์สถานการณ์ภายในและภายนอก (SWOT)

จากการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับชุมชน การสำรวจ การสัมภาษณ์และการระดมความคิดเห็นของผู้นำกลุ่มต่าง ๆ สามารถนำมาวิเคราะห์โดยวิธี SWOT ANALYSIS หรือหาจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรคของชุมชน เพื่อจะนำไปสู่การบริหารจัดการเกษตรกรผู้ปลูกข้าวพญาลิ้มแกง ดังนี้

จุดแข็ง (Strength)

1. ข้าวพญาลิ้มแกงเป็นข้าวพันธุ์พื้นเมือง มีชื่อที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน เมื่อได้พบเห็นหรือได้ยินทำให้เกิดความสนใจอยากบริโภค
2. ข้าวพญาลิ้มแกงมีกลิ่นหอม เมล็ดใหญ่ เวลานึ่งจะมีกลิ่นหอมน่ารับประทาน
3. ข้าวพญาลิ้มแกง พบสารที่มีประโยชน์ในปริมาณสูง เช่น โอเมก้า 3 โอเมก้า 6 โอเมก้า 9 เป็นไขมันชนิดไม่อิ่มตัว ช่วยลดไขมันในเลือด ป้องกันการเกิดโรคหัวใจ โรคความดันโลหิตสูง และโรคสมองขาดเลือดซึ่งทำให้เป็นอัมพาต แคลเซียม โพลีคแอซิด คาเตชิน ทองแดง โพลีคแอซิด (โพลีเลต) เป็นสารสำคัญที่จำเป็นสำหรับสตรีที่กำลังตั้งครรภ์ ช่วยซ่อมแซมดีเอ็นเอ สารในกลุ่มโพลีฟีนอลมีคุณสมบัติต้านทานอนุมูลอิสระ ทองแดงเป็นส่วนประกอบของเอนไซม์หลายชนิด ทำงานร่วมกันกับสารต้านอนุมูลอิสระและเป็นส่วนประกอบในระบบภูมิคุ้มกันร่างกาย

จุดอ่อน (Weakness)

1. การดำเนินงานของเกษตรกรและกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีการวางแผนการดำเนินงานปลูกข้าวพญาลิ้มแกงค่อนข้างน้อย
2. เกษตรกรและกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ส่วนใหญ่ไม่ได้รับการฝึกอบรมให้ความรู้ด้านเทคนิควิธีการปลูกข้าว วิธีการเก็บเกี่ยวข้าว และการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากข้าวพญาลิ้มแกง

3. เกษตรกรและกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ส่วนใหญ่ไม่ได้จัดทำรายงานบันทึกสรุปผลการดำเนินงาน ที่เกี่ยวกับการปลูกข้าวพญาลิ้มแกง
4. การดำเนินงานของเกษตรกรและกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ส่วนใหญ่เป็นแรงงานที่มีอายุมาก ชาด คนรุ่นใหม่ ๆ เข้ามาเรียนรู้ ปลูกข้าวพญาลิ้มแกง
5. ข้าวพญาลิ้มแกงเป็นข้าวพันธุ์เบา ไวต่อแสง ต้องเก็บเกี่ยวในช่วงระยะที่เหมาะสม ถ้าเก็บ เกียวไม่ทันจะทำให้ข้าวร่วงได้ผลผลิตน้อย

โอกาส (Opportunity)

1. หน่วยงานภาครัฐหลายหน่วยเข้ามาช่วยเหลือสนับสนุนให้เกษตรกรมีความรู้ในด้านต่างๆ รวมถึงยังมีการจัดสรรงบประมาณซื้ออุปกรณ์ เครื่องสีข้าวกล้องและเครื่องสีสุญญากาศ ให้แก่กลุ่ม วิสาหกิจชุมชนชาวลานน้ำหนาว เพื่อพัฒนาการแปรรูปผลิตภัณฑ์ข้าว
2. เส้นทางคมนาคมขนส่งมีความสะดวกสบาย ทำให้การเดินทางเป็นเรื่องง่ายมากขึ้นสำหรับคน ชื้อและคนขาย
3. กระแสการให้ความสำคัญกับสุขภาพร่างกาย เป็นเรื่องที่ประชาชนให้ความสนใจการซื้อ ข้าวพญาลิ้มแกงไปบริโภค ช่วยลดไขมันในเลือด ป้องกันการเกิดโรคหัวใจ โรคความดัน โลหิตสูง และโรคสมองขาดเลือดซึ่งทำให้เป็นอัมพาต และมีสารต้านอนุมูลอิสระและ เป็นส่วนประกอบในระบบภูมิคุ้มกันร่างกาย
4. เทคโนโลยีที่ทันสมัยช่วยให้เกิดการติดต่อสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ รวดเร็ว

อุปสรรค (Threat)

1. สภาพภูมิอากาศบนอำเภอน้ำหนาว มีลมแรง เมื่อถึงช่วงเก็บเกี่ยวข้าวจะร่วงเร็วทำให้ ผลผลิตน้อย
2. สภาพอากาศเปลี่ยนแปลง ส่งผลให้เมล็ดข้าวร่วงเร็วกว่าที่จะถึงฤดูกาลเก็บเกี่ยว

ผลจากการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรคสามารถนำไปพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการกลุ่มผู้ปลูกข้าวพญาลีหมั่งให้ดีขึ้น โดยใช้จุดแข็ง และโอกาสที่มีมาเป็นแนวทางในการพัฒนา และหาวิธีการช่วยเหลือเพื่อไม่ให้มีจุดอ่อน

4.6 การพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวพญาลีหมั่ง

จากการวิเคราะห์สถานการณ์ภายในและภายนอก (SWOT) กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวพญาลีหมั่ง พบจุดอ่อนที่ส่งผลต่อพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการให้เกิดประสิทธิภาพของกลุ่ม 5 ด้าน คือ

1. การดำเนินงานของเกษตรกรและกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีการวางแผนการดำเนินงานปลูกข้าวพญาลีหมั่งค่อนข้างน้อย
2. เกษตรกรและกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ส่วนใหญ่ไม่ได้รับการฝึกอบรมให้ความรู้ด้านเทคนิควิธีการปลูกข้าว วิธีการเก็บเกี่ยวข้าว และการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากข้าวพญาลีหมั่ง
3. เกษตรกรและกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ส่วนใหญ่ไม่ได้จัดทำรายงานบันทึกสรุปผลการดำเนินงานที่เกี่ยวกับการปลูกข้าวพญาลีหมั่ง
4. การดำเนินงานของเกษตรกรและกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ส่วนใหญ่เป็นแรงงานที่มีอายุมาก ชาดคนรุ่นใหม่ๆ เข้ามาเรียนรู้ ปลูกข้าวพญาลีหมั่ง
5. ข้าวพญาลีหมั่งเป็นข้าวพันธุ์เบา ไวต่อแสง ต้องเก็บเกี่ยวในช่วงระยะที่เหมาะสม ถ้าเก็บเกี่ยวไม่ทันจะทำให้ข้าวร่วงได้ผลผลิตน้อย

นักวิจัยได้ดำเนินการหาแนวทางเพื่อการพัฒนาพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวพญาลีหมั่ง อำเภอน้ำหนาว จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยการจัดอบรมให้แก่เกษตรกรผู้ปลูกข้าวพญาลีหมั่ง ด้านการบริหารจัดการเพื่อการสร้างศักยภาพของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวพญาลีหมั่งให้เพิ่มขึ้น เป็นการการอบรมถ่ายทอดความรู้ด้านแนวคิดพื้นฐานการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ การปรับปรุงโครงสร้างองค์กรให้มีความทันสมัยและมีความเหมาะสมกับกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวพญาลีหมั่ง ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

การอบรมถ่ายทอดความรู้ด้านแนวคิดพื้นฐานการบริหารจัดการ

แนวคิดในการบริหารจัดการสำหรับกลุ่มวิสาหกิจชุมชน มีแนวปฏิบัติ 5 ประการ และนิยมเรียกย่อ ๆ ว่า OSCAR (อ่านว่า ออสการ์) ได้สรุปไว้ดังนี้

1. ต้องกำหนดวัตถุประสงค์ (Objective) หน่วยงานจะต้องกำหนดวัตถุประสงค์ไว้ให้ชัดเจน ตลอดจนกำหนดตำแหน่งงานต่าง ๆ โดยแต่ละตำแหน่งจะต้องกำหนดเป้าหมายภาระงานที่รับผิดชอบและพันธกิจให้สัมพันธ์กับวัตถุประสงค์ที่มีหน่วยงานนั้นขึ้นมา ดังนั้นจึงเห็นได้ว่าเมื่อบุคลากรในหน่วยงานแต่ละคนได้ปฏิบัติด้วยความรับผิดชอบต่อหรือรับภาระเป้าหมายที่ตั้งไว้แล้ว วัตถุประสงค์และเป้าหมายของหน่วยงานก็จะสำเร็จได้

2. ต้องแบ่งงานตามความเชี่ยวชาญเฉพาะอย่าง (Specialization) ภารกิจของงานในแต่ละตำแหน่งควรจัดขอบเขตให้ปฏิบัติบุคคลและตำแหน่งอย่าให้ต้องปฏิบัติงานหลายอย่างเกินไปซึ่งจะเป็นการส่งเสริมให้เกิดความชำนาญเฉพาะอย่าง นอกจากนั้นกิจกรรมหรือภารกิจที่เกี่ยวข้องกันก็ต้องจัดไว้ในกลุ่มเดียวกันซึ่งถือว่าเป็นหลักการแบ่งตามความเชี่ยวชาญเฉพาะอย่าง การแบ่งภารกิจออกเป็นฝ่ายจึงมีความจำเป็น

3. ต้องให้เกิดการประสานงาน (Coordination) เมื่อแบ่งงานกันรับผิดชอบเป็นฝ่ายจะส่งผลให้มีบุคลากรจำนวนมากในหน่วยงาน การประสานงานกันในแต่ละฝ่ายย่อมมีความจำเป็นเพื่อให้บุคลากรในหน่วยงานปฏิบัติงานที่ตนรับผิดชอบได้อย่างราบรื่น โดยไม่ซ้ำซ้อนขัดแย้งกับฝ่ายอื่นทำให้กิจกรรมการดำเนินงานของหน่วยงานไปสู่เป้าหมายที่พึงประสงค์ได้ง่ายหากไม่มีการประสานงานที่ดีแล้วการดำเนินงานอาจไม่ราบรื่นเกิดอุปสรรคต่อหน้าที่การงานที่รับผิดชอบได้ง่าย

4. ต้องให้อำนาจหน้าที่ (Authority) ในการปฏิบัติของหน่วยงานใดก็ตามจำเป็นต้องมีบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่ทำหน้าที่เป็นผู้นำหรือเป็นหัวหน้ารับผิดชอบสูงสุดในหน่วยงานโดยรับภาระในการกำหนดนโยบายและสามารถตัดสินใจสั่งการได้โดยใช้การจัดสายบังคับบัญชาตั้งนั้นในหน่วยงานต้องมีสายบังคับบัญชาให้เหมาะสม

5. ต้องให้เกิดความรับผิดชอบ (Responsibility) อำนาจหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้กับบุคคลในหน่วยงานจะต้องสัมพันธ์กับความรับผิดชอบบุคคลใดที่ได้รับมอบหมายงานใดให้รับผิดชอบ

เพื่อความสำเร็จของหน่วยงานในระดับใดก็ควรจะได้รับมอบอำนาจหน้าที่ให้เพียงพอที่จะปฏิบัติที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จด้วยความรับผิดชอบ

สิ่งที่ต้องบริหารจัดการ

การบริหารงานจำเป็นต้องมีทรัพยากรอันเป็นปัจจัยพื้นฐานทางการจัดการโดยทั่วไปถือว่าทรัพยากรที่เป็นปัจจัยสำคัญของการจัดการมีอยู่ 4 ประการซึ่งรู้จักในนามของ 4M ได้แก่

1. บุคลากรหรือคน (Man) เป็นผู้ที่ปฏิบัติภารกิจและกิจกรรมต่าง ๆ ภายในหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับสื่อและเทคโนโลยีทางการศึกษา
2. เงินหรืองบประมาณ (Money) เป็นงบประมาณที่นำมาใช้ในการดำเนินการและค่าใช้จ่ายต่าง ๆ
3. วัสดุ อุปกรณ์หรือสิ่งของ (Materials) หมายถึง วัสดุอุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้หรือสิ่งของที่นำมาใช้ผลิตและบริการรวมถึงอาคารสถานที่
4. การจัดการ (Management) หมายถึง ความรู้เกี่ยวกับการจัดการ เช่น การบังคับบัญชา การกำหนดขอบข่ายงาน (Job Description) อำนาจหน้าที่ ขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน การกำหนดเวลาที่จะทำงานให้บรรลุเป้าหมาย เป็นต้น

วิจิตร ศรีสอ้าน ได้เสนอหลักการของงานบริหารเป็น 2 แนวคิดคือ

1. แนวคิด 3 มิติ โดยทั่วไปผู้บริหารมีภารกิจในการบริหาร ประกอบไปด้วย งาน คน บรรยากาศขององค์การ
 - หน้าที่เกี่ยวกับคน คือ การสรรหาคนดีมาปฏิบัติ
 - งาน คือ การมีหน้าที่และรับผิดชอบในงานทั้งหมดขององค์การ
 - บรรยากาศ คือ การสร้างบรรยากาศและสัญลักษณ์ให้แก่องค์การ
2. แนวคิดทักษะการจัดการ เป็นทักษะทางการบริหารซึ่งประกอบด้วยทักษะที่สำคัญ 3 ประการ คือ
 - 2.1 ทักษะด้านความคิด (Conceptual skill) เป็นทักษะที่จำเป็นที่สุดสำหรับผู้บริหาร เห็นภาพรวม ตระหนักและเข้าใจอย่างดีถึงภารกิจและหน้าที่ขององค์การ ตลอดจนแนวทางปฏิบัติ แก้ไขปรับปรุง “เก่งคิด”

2.2 ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ (Human Relation Skill) รู้จักคน เข้าใจคน ครองคนได้ “เก่งคน”

2.3 ทักษะด้านเทคนิค (Technical Skill) มักเป็นผู้บริหารระดับกลางและระดับต้น ที่ต้องใช้ทักษะด้านนี้มาก “เก่งงาน”

ลูเธอร์ กุลิก และไลนอนอล อูริค Luther Gulick & Lyanal Urwick ได้พัฒนาแนวคิดของ Taylor และ Fayol โดยเพิ่มหลักการบริหารหรือกระบวนการบริหารที่ Fayol ให้ไว้อีกรวม 7 ประการ และได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายจนถึงปัจจุบันเป็นที่รู้จักกันตามอักษรย่อว่า “POSDCORB” (อ่านว่า พอสส์คอร์บ) กระบวนการบริหารจัดการ “POSDCORB” นี้เป็นที่ยอมรับกันอย่างกว้างขวางในการนำประยุกต์ใช้ในกระบวนการบริหารจัดการหน่วยงาน และมักจะถูกกล่าวถึงอ้างอิงบ่อย ๆ ในวงการต่าง ๆ คือ

1. การวางแผน (Planning : P) หมายถึง การจัดวางโครงการแผนการปฏิบัติงานและวิธีการปฏิบัติงานไว้ล่วงหน้าว่าจะต้องทำอะไรบ้างและทำอย่างไรเพื่อให้งานบรรลุเป้าหมายที่วางไว้
2. การจัดหน่วยงาน (Organizing : O) หมายถึง การกำหนดโครงสร้างของหน่วยงาน การแบ่งส่วนงาน การจัดสรรงานตำแหน่งต่าง ๆ และกำหนดอำนาจหน้าที่ให้ชัดเจน
3. การจัดตัวบุคคล (Staffing : S) หมายถึง การบริหารงานด้านบุคลากร ได้แก่ การจัดอัตรากำลัง การสรรหา การเลื่อนชั้น การพัฒนาบุคลากร เลื่อนตำแหน่ง การส่งเสริมขวัญและกำลังใจ สวัสดิการ การเสริมสร้างบรรยากาศในการทำงาน การประเมินผลการปฏิบัติงาน เป็นต้น
4. การอำนวยการ (Direction : D) หมายถึง การวินิจฉัยสั่งการ ควบคุม บังคับบัญชา การควบคุมการปฏิบัติงาน และควบคุมดูแลการปฏิบัติของผู้บริหารในฐานะหัวหน้าหน่วยงาน
5. การประสานงาน (Coordination : Co) หมายถึง การประสานกิจการด้านต่าง ๆ ของหน่วยงาน เพื่อให้เกิดความร่วมมือที่ดีและนำไปสู่เป้าหมายเดียวกัน
6. การรายงาน (Reporting : R) หมายถึง การรายงานผลการปฏิบัติงานของบุคลากรระดับต่าง ๆ ในหน่วยงานเพื่อให้ผู้บริหารและสมาชิกของหน่วยงานได้ทราบความเคลื่อนไหวและความคืบหน้าของภารกิจอย่างสม่ำเสมอ
7. การงบประมาณ (Budgeting : B) หมายถึง การจัดทำงบประมาณการจัดทำบัญชี การใช้จ่ายเงินและการควบคุมตรวจสอบทางการเงินและทรัพย์สิน

องค์ประกอบพื้นฐานของกระบวนการบริหารจัดการ

การดำเนินงานในหน่วยงานใดก็ตามให้ประสบความสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ต้องอาศัยองค์ประกอบพื้นฐานเชิงระบบ 3 องค์ประกอบดังนี้

1. การวางแผน (Planning) บางที่เรียกว่าการวางแผนระบบ (System Planning) ประกอบด้วย การกำหนดจุดมุ่งหมาย วัตถุประสงค์ เป้าหมาย กลวิธีเป็นการทำความเข้าใจในทรัพยากรที่ต้องบริหารจัดการ ผลที่คาดว่าจะได้จากการดำเนินการและกำหนดปัจจัยที่จะช่วยเสริมให้บรรลุผลสำเร็จ
2. การดำเนินงาน (Implementation or System Programming) หมายถึง การจัดดำเนินงานบริการจัดการหน่วยงานให้มีประสิทธิภาพ (Efficiency) ประสิทธิภาพ (Effectiveness) และประหยัด (Economy) ทุกด้านโดยให้ผลออกมา (Output) ดีที่สุด ได้แก่ การจัดองค์กรหรือบางที่เรียกว่าการจัดหน่วยงานการจัดสรรทรัพยากร การจัดดำเนินการและจัดการกิจหรือกิจกรรม
3. การกำกับติดตามและประเมินผล (Monitoring and Evaluation) เป็นการวัดและประเมินผลกิจกรรมในการดำเนินงานของศูนย์สื่อการศึกษาด้วยการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้และเสนอแนวทางการปรับปรุงแก้ไขถ้าพบข้อบกพร่อง

ในอดีตที่ผ่านมากระบวนการจัดการของการผลิต และกิจกรรมต่างๆ ก็ดี ทางเศรษฐกิจ ทางการตลาดก็ได้มีความสลับซับซ้อนมากขึ้น และไม่ต้องอาศัยระบบของการจัดการเช่นในปัจจุบัน กระทั่งเมื่อมีการปฏิวัติอุตสาหกรรมเกิดขึ้นในโลก ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงอย่างมาก อันมีผลทำให้เศรษฐกิจสังคม การเมือง มีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมาก ตลอดจนมีการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว และแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเริ่มเป็นที่ยอมรับและขยายตัวมากขึ้น มีการพัฒนามากขึ้นเป็นลำดับ ปัจจุบัน เมื่อกล่าวถึงปัจจัยพื้นฐาน อันเป็น ทรัพยากรในการบริหาร องค์ประกอบที่สำคัญในการบริหารงาน ประกอบด้วย 4 ปัจจัยหรือที่เรียกว่า ทฤษฎี 4 M's ได้แก่ คน (Man) เงิน (Money) วัสดุสิ่งของ (Material) และวิธีจัดการ(Management) เพราะการบริหารจะประสบผลสำเร็จตามเป้าหมาย ต้องอาศัยบุคลากรที่มีคุณภาพมีปริมาณเพียงพอ ต้องได้รับงบประมาณสนับสนุนการดำเนินการเพียงพอ ต้องมีวัสดุอุปกรณ์ที่ เหมาะกับความต้องการของแผนงานและ

โครงการ และต้องมีระบบการจัดการที่ดีมีประสิทธิภาพ เพื่อใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด

เมื่อนำ 4 M's มาบวกเข้าด้วยกันก็จะเห็นว่า การจัดการศึกษานั้นเป็นธุรกิจที่มีขอบข่ายกว้างขวาง ต้องการระบบบริหารที่ดีที่สุด กำลังคนมากที่สุด กำลังเงินและวัสดุมากที่สุด ดังนั้นในทุกองค์การ รวมถึงองค์การทางการศึกษาจึงต้องบริหารจัดการทรัพยากรการบริหาร (4 M's) ให้เกิดประโยชน์ตามจุดมุ่งหมายขององค์การ มีการพัฒนาการบริหารจัดการอยู่เสมอและต่อเนื่อง เพื่อให้องค์การสามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพตามศักยภาพขององค์การ

หน้าที่ในการประกอบธุรกิจ

กิจกรรมต่างๆ ทางธุรกิจนับตั้งแต่เริ่มทำให้เกิดมีสินค้าหรือบริการขึ้นมา จนกระทั่งสินค้าหรือบริการนั้นไปถึงมือผู้บริโภค เป็นกิจกรรมที่ยุ่ยากสลับซับซ้อนหลายขั้นตอน แต่ถ้าพิจารณาถึงหน้าที่งานหลักๆ ทางธุรกิจแล้ว อาจแบ่งได้เป็นประเภทใหญ่ๆ ดังนี้

1. หน้าที่ทางด้านการผลิต คือ กิจกรรมที่ทำให้เกิดมีสินค้าหรือบริการ กิจกรรมนี้จะรวมถึงการจัดตั้งสถานที่ประกอบการ การติดตั้งเครื่องมือ เครื่องจักร การจัดซื้อวัตถุดิบ การดำเนินการผลิต การเก็บรักษาวัสดุต่างๆ โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะให้ได้สินค้าคุณภาพดี ต้นทุนที่เหมาะสม และได้ปริมาณมาก

2. หน้าที่ทางด้านการตลาด คือ กิจกรรมต่างๆ ที่จะทำให้สินค้าหรือบริการที่ผลิตเสร็จไปถึงมือผู้บริโภค ในการประกอบกิจการ ถ้าสินค้าหรือบริการที่ผลิตแล้วไม่มีการซื้อขาย แลกเปลี่ยน เราไม่ถือว่าเป็นธุรกิจ ดังนั้นกิจกรรมใด ๆ ก็ตามถ้ามีส่วนช่วยให้สินค้าหรือบริการนั้นเปลี่ยนมือ ซื้อขาย หรือแลกเปลี่ยน เราถือว่าเป็นกิจกรรมด้านการตลาดทั้งสิ้น กิจกรรมด้านการตลาด ได้แก่ การซื้อ การขาย การเก็บรักษา การโฆษณา การหีบห่อ การส่งเสริมการจำหน่าย ฯลฯ วัตถุประสงค์ของงานด้านการตลาด คือ ให้ผู้ที่ใช้สินค้าได้รับสินค้าหรือบริการไปโดยได้รับความพอใจมากที่สุด

3. หน้าที่ทางด้านการเงิน การเงินนับเป็นเรื่องสำคัญมากในการประกอบธุรกิจ ธุรกิจจะเริ่มต้นและดำเนินการอยู่ได้อย่างเหมาะสม ก็ขึ้นอยู่กับการบริหารงานด้านการเงิน ทั้งนี้เพราะในการประกอบธุรกิจนั้นมีรายการที่เกี่ยวกับรายได้ รายรับ รายจ่าย

4. **หน้าที่ทางด้านการบริหารทรัพยากรมนุษย์** คือ เป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดขององค์การ เป็นกระบวนการจัดการในส่วนที่เกี่ยวข้องกับคน การคัดเลือก บุคคลเข้าทำงาน การจัดวางตำแหน่งของบุคคลให้เหมาะสมกับงาน เริ่มต้นจากการวางแผนทรัพยากรมนุษย์ การสรรหาและการคัดเลือกการบรรจุแต่งตั้ง การจ่ายค่าตอบแทน การพัฒนาและการฝึกอบรม การประเมินผล การปฏิบัติงาน แรงงานสัมพันธ์

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย การอภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

ข้าวไร่พื้นเมืองพันธุ์พญาลิ้มแกง เป็นข้าวไร่ข้าวเหนียว นับเป็นหนึ่งในพันธุ์ที่เกษตรกรนิยมปลูกกระจายในหลายพื้นที่ บริเวณเทือกเขาเพชรบูรณ์ จังหวัดเลย และจังหวัดชัยภูมิ พญาลิ้มแกง ทรงกอตั้งปล้องสีเหลือง ใบสีเขียวอ่อน ยาวเรียว ออกดอกประมาณวันที่ 28 กันยายน ลำต้นค่อนข้างแข็งจำนวนรวงต่อกอ 10 รวงต่อกอ ผลผลิตประมาณ 343 กิโลกรัมต่อไร่ เปลือกเมล็ดสีฟาง รูปร่างเมล็ดใหญ่ ลักษณะเด่นของข้าวพันธุ์นี้คือ ข้าวนี้สุกมีลักษณะอ่อนนุ่มและมีกลิ่นหอม ความมีรสชาติดีนับเป็นคุณสมบัติที่โดดเด่นเหนือกว่าข้าวไร่พันธุ์อื่นๆ ชื่อ “พญาลิ้มแกง” มาจากประวัติที่เล่าต่อกันมาว่าสมัยก่อนมีพญา (เจ้าเมือง) ไปเที่ยวป่า เกิดหิวข้าว ผู้ติดตามจึงนำข้าวให้กิน ปรากฏว่ารสชาติข้าวนุ่ม อร่อยและมีกลิ่นหอมมาก พญาจึงกินแต่ข้าวไม่สนใจกับข้าว ดังนั้นข้าวพันธุ์นี้จึงได้ชื่อว่าข้าวพญาลิ้มแกง ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

ข้อมูลจากการสำรวจพื้นที่ในการผลิตข้าวในอำเภอน้ำหนาว จังหวัดเพชรบูรณ์ได้รับการบอกเล่าว่าด้วยอำเภอน้ำหนาวเป็นพื้นที่ภูเขา ไม่มีที่ราบลุ่มสำหรับทำข้าวนาสวน เกษตรกรจึงต้องปลูกข้าวไร่เพื่อบริโภค ซึ่งสะท้อนภาพของวิถีการผลิตข้าวเพื่อความมั่นคงด้านอาหารของครัวเรือน และการคงอยู่ในพื้นที่จากการลงพื้นที่ จากการศึกษาพบว่าสถานการณ์การผลิตในฤดูที่ผ่านมา (ตุลาคม 2555) พบว่าข้าวที่ปลูกในพื้นที่อำเภอน้ำหนาวล้วนเป็นข้าวไร่พื้นเมือง ซึ่งมีหลากหลายพันธุ์และเป็นข้าวเหนียว (เนื่องด้วยเกษตรกรในพื้นที่บริโภคข้าวเหนียว) และในจำนวนนั้นข้าวไร่พันธุ์พญาลิ้มแกงเป็นพันธุ์ข้าวที่ได้รับความนิยมปลูกและมีอายุเบา ให้ผลผลิตที่ดี และที่สำคัญที่สุดคือมีรสชาติของข้าวสุกที่ดีมาก การประเมินคุณภาพเมล็ดทางเคมีและคุณภาพการหุงต้มและรับประทาน พบว่าพันธุ์พญาลิ้มแกง มีความเลื่อมมัน

ปัญหาที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือเกษตรกรไม่มีความรู้ทางด้านการบริหารจัดการ ในเรื่องการจัดวางแผน การจัดการองค์การ การจัดการทรัพยากรมนุษย์ การอำนวยการ การประสานงาน การควบคุมงบประมาณการดำเนินงาน จึงนำไปสู่การเสียโอกาสในการสร้างรายได้ คณะผู้วิจัยจึงร่วมกันพัฒนาข้อเสนอโครงการวิจัย เรื่อง การพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวพญาลิ้มแกงตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ในเขตอำเภอน้ำหนาว จังหวัดเพชรบูรณ์ ซึ่งเป็นการวิจัยที่กลุ่มเกษตรกรมีส่วนสำคัญในทุกกระบวนการ ทำให้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง ให้เกิดความร่วมมือช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เป็นการสร้างศักยภาพให้แก่เกษตรกรอย่างครบวงจร ซึ่งเป็นการขับเคลื่อนเศรษฐกิจบนพื้นฐานของการใช้องค์ความรู้ การศึกษา การสร้างสรรค์ และการใช้ทรัพยากรสินทางปัญญาที่เชื่อมโยงกับพื้นฐานทางวัฒนธรรม การสั่งสมความรู้ของสังคม เทคโนโลยี และนวัตกรรม เป็นหนทางใหม่ ของการ

พัฒนาที่ทำให้เกิดการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ(เฉลิมพล แจ่มจันทร์,สวรัย บุญยมนานท์.2556:111) และย่อมส่งผลถึงศักยภาพการแข่งขันของประเทศในการเผชิญต่อความเปลี่ยนแปลงในประชาคมของโลกต่อไป ทำให้กลุ่มเกษตรกรมีความสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืนอันเป็นเป้าหมายสูงสุดของโครงการวิจัยนี้

5.1 สรุปผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ปัจจัยข้อมูล จำแนกตามปัจจัยได้ดังนี้

5.1.1 ข้อมูลส่วนบุคคลทั่วไป ใช้ค่าความถี่ ร้อยละ (%)

การวิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคลทั่วไปเกษตรกรผู้ปลูกข้าวพญาสีมแกง อำเภอน้ำหนาว จังหวัดเพชรบูรณ์ จำนวน 175 คน เป็นหญิง 78 คน คิดเป็นร้อยละ 44.57 เป็นชาย 97 คน คิดเป็นร้อยละ 55.43 ส่วนใหญ่มีอายุ 46 – 55 ปี จำนวน 61 คนคิดเป็นร้อยละ 34.86 ส่วนใหญ่มีการศึกษา ประถมศึกษา จำนวน 63 คนคิดเป็นร้อยละ 36.00 พักอาศัยในตำบลวังกกวาง จำนวน 67 คนคิดเป็นร้อยละ 38.29 มีรายได้ของครอบครัวอยู่ที่ 5,001 - 10,000 บาท/เดือน จำนวน 71 คนคิดเป็นร้อยละ 40.57 มีพื้นที่/ไร่ ในการปลูกข้าวพญาสีมแกง 1 – 5 ไร่ จำนวน 84 คนคิดเป็นร้อยละ 48.00 มีจำนวนแรงงานในครอบครัว 4 – 6 คน จำนวน 74 คนคิดเป็นร้อยละ 42.29

5.1.2 ข้อมูลทั่วไปด้านการบริหารจัดการ

การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปด้านการบริหารจัดการเกษตรกรผู้ปลูกข้าวพญาสีมแกง อำเภอน้ำหนาว จังหวัดเพชรบูรณ์ จำนวน 175 คน มีปัญหาด้านการผลิต ด้านราคาปุ๋ย, สารกำจัดวัชพืช ,แมลงสูงขึ้น จำนวน 67 คน คิดเป็นร้อยละ 38.29 มีปัญหาด้านการตลาด คือไม่มีความรู้ด้านการแปรรูป จำนวน 57 คน คิดเป็นร้อยละ 32.57 มีปัญหาด้านการเงิน ไม่มีแหล่งเงิน จำนวน 59 คน คิดเป็นร้อยละ 33.72 มีปัญหาด้านแรงงาน แรงงานส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ จำนวน 96 คน คิดเป็นร้อยละ 54.86 หน่วยงานที่เกษตรกรเข้าไปขอความช่วยเหลือ ขอคำแนะนำ ในการพัฒนาศักยภาพกลุ่ม คือเกษตรอำเภอ จำนวน 133 คน คิดเป็นร้อยละ 76.00 เกษตรกรมีความสนใจที่จะพัฒนาศักยภาพตนเองในเรื่องด้านการตลาดมีจำนวน 65 คน คิดเป็นร้อยละ 37.14 มีความสนใจที่จะจัดตั้งกลุ่มเพื่อช่วยพัฒนาศักยภาพการปลูกข้าวพญาสีมแกง ต้องการกลุ่มวิสาหกิจชุมชน คือกองทุนผู้ปลูกข้าวพญาสีมแกง จำนวน 88 คน คิดเป็นร้อยละ 50.29 จำนวนการไปศึกษาดูงานด้านการบริหารจัดการกลุ่ม ไม่เคยไป มีจำนวน 78 คน คิดเป็นร้อยละ 45.57

5.1.3 การบริหารจัดการกลุ่ม

ด้านการบริหารจัดการกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวพญาลิมาแก อำเภอน้ำหนาว จังหวัดเพชรบูรณ์ ที่ตอบแบบสอบถามจำนวน 175 คน ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) อยู่โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ที่ 3.12 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) ที่ 1.94 จากการศึกษาพบว่าด้านการบริหารจัดการกลุ่มมากที่สุดคือมีการจัดเตรียมเครื่องมือและอุปกรณ์เพื่อใช้ในการปลูกข้าว อยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ที่ 4.72 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) ที่ 0.52 รองลงมาคือมีการติดต่อสื่อสารระหว่างสมาชิกในกลุ่มและสมาชิกกลุ่มอื่นๆ อยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ที่ 3.92 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) ที่ 1.08 รองลงมาคือมีการเข้าร่วมประชุมพูดคุยแลกเปลี่ยนข่าวสารต่างๆ จาก สมาชิกในกลุ่มและสมาชิกกลุ่มอื่นๆ อยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ที่ 3.42 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) ที่ 1.05 รองลงมาคือมีการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบให้แก่สมาชิกในกลุ่ม อยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ที่ 3.39 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) ที่ 1.06 รองลงมาคือมีการประสานงานช่วยเหลือระหว่างสมาชิกในกลุ่มและสมาชิกกลุ่มอื่นๆ อยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ที่ 3.16 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) ที่ 1.16 รองลงมาคือมีการจัดทำบัญชีค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการปลูกข้าวพญาลิมาแก อยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ที่ 3.11 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) ที่ 1.02 รองลงมาคือมีการมอบหมายงานตามความชำนาญให้แก่สมาชิกในกลุ่ม อยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ที่ 2.81 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) ที่ 1.32 รองลงมาคือมีการวางแผนการดำเนินงานปลูกข้าวพญาลิมาแก อยู่ในระดับน้อย ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ที่ 2.46 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) ที่ 1.24 รองลงมาคือมีการจัดทำรายงานบันทึกสรุปผลการดำเนินงานเกี่ยวกับการปลูกข้าวพญาลิมาแก อยู่ในระดับน้อย ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ที่ 2.26 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) ที่ 1.12 และลำดับสุดท้ายคือได้รับการฝึกอบรมให้ความรู้ด้านเทคนิควิธีการปลูกข้าวและวิธีการเก็บเกี่ยวข้าว อยู่ในระดับน้อย ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ที่ 1.91 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) ที่ 1.08

5.2 การอภิปรายผล

การอภิปรายผลการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งเน้นการอภิปรายผลการพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวพญาลิมาแก อำเภอน้ำหนาว จังหวัดเพชรบูรณ์

5.2.1 ด้านการผลิต จากการถ่ายทอดความรู้การบริหารจัดการด้านการผลิต เกษตรกรนำเอาแนวคิดการบริหารจัดการมาปรับใช้กับเกษตรกรและกลุ่มวิสาหกิจชุมชน มีการวางแผนการผลิตทุกขั้นตอน ตั้งแต่การเตรียมเมล็ดพันธุ์ข้าว การไถ การเตรียมดิน การปลูก และการเก็บเกี่ยวข้าว โดยฝึกให้สมาชิกเรียนรู้การใช้เครื่องมือ เครื่องจักรและอุปกรณ์ที่ใช้ในการผลิต การคัดเลือกอุปกรณ์ เครื่องมือ เครื่องจักรและอุปกรณ์ที่ใช้ในการผลิตให้เหมาะสมกับการทำงาน ซึ่งจะส่งผลต่อปริมาณผลผลิตที่ได้ในอนาคต ในการพัฒนาศักยภาพเกษตรกรและกลุ่มวิสาหกิจชุมชนครั้งนี้ นักวิจัยได้นำวิทยากรมาถ่ายทอดความรู้วิธีการทำข้าวฮางอกให้แก่กลุ่มเกษตรกรและกลุ่มวิสาหกิจชุมชน เพื่อเป็นการเพิ่มมูลค่าข้าวพญาลิมางให้สูงขึ้น

5.2.2 ด้านการตลาด จากการถ่ายทอดความรู้การบริหารจัดการการตลาด กลุ่มเกษตรกรและกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ได้พัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์มีคุณภาพมาตรฐาน และมีความหลากหลายจากเดิมจะนำข้าวพญาลิมางมาแปรรูปเป็นข้าวหลามอย่างเดียว ปัจจุบันเกษตรกรและกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ได้แปรรูปผลิตภัณฑ์จากข้าวพญาลิมางเพิ่มขึ้น ได้แก่ โอนิลแปะก้วย ข้าวเหนียวแก้วข้าวพญาลิมาง ข้าวพญาลิมางสมุนไพร ป๊อบคอร์นข้าวพญาลิมาง และข้าวแต่นพญาลิมางรวมทั้งได้มีการขยายช่องทางการจัดจำหน่ายสินค้า OTOP ให้มากขึ้น มีโครงการสร้างเว็บไซต์เพื่อใช้เป็นช่องทางการติดต่อสื่อสาร ระหว่างเกษตรกรผู้ปลูกข้าว กลุ่มวิสาหกิจชุมชน และผู้บริโภคข้าวพญาลิมาง และหน่วยงานภาครัฐมีโครงการจัดตั้งศูนย์ OTOP ขึ้นในอำเภอน้ำหนาว การตั้งราคาส่งผลิตภัณฑ์ทุกชนิด เกษตรกรจะนำข้อมูลพื้นฐานต้นทุนการผลิต แล้วนำมาตั้งเป็นราคาขายที่เหมาะสม ซึ่งปัจจุบันนี้ เกษตรกรและกลุ่มวิสาหกิจชุมชนได้นำข้าวฮางอกพญาลิมางมาจำหน่ายเพิ่มอีกหนึ่งผลิตภัณฑ์ จากเดิมขายข้าวสารพญาลิมาง กิโลกรัมละ 50 บาท แต่เมื่อนำข้าวพญาลิมางมากระบวนการบ่มเป็นข้าวฮางอกแล้ว ราคาขายจะอยู่ที่กิโลกรัมละ 120 บาท ทำให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้นมากกว่าการจำหน่ายข้าวสารพญาลิมางแบบเดิม

5.2.3 ด้านการเงิน จากการถ่ายทอดความรู้การบริหารจัดการด้านการเงิน เกษตรกรและกลุ่มวิสาหกิจชุมชนได้มีการรวมกลุ่มในการจัดหาแหล่งเงินทุน เงินกู้ยืมที่มีอัตราดอกเบี้ยต่ำให้กับกลุ่มเกษตรกรและกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ในการดำเนินงานเพื่อที่จะได้ขยายตลาดไปยังจังหวัดต่างๆ ในประเทศไทย รวมถึงได้เกษตรกรและกลุ่มวิสาหกิจชุมชนได้เข้าร่วมโครงการอบรมด้านการจัดทำงบการเงินตามหลักการบัญชีที่ถูกต้อง โดยแสดงถึงความจำเป็นในการจัดทำและใช้ข้อมูลทางการเงินบัญชีเพื่อ

การบริหารจัดสรรงบประมาณที่มีอยู่กับการดำเนินงาน สามารถคิดต้นทุนการดำเนินงานต่อหน่วยได้ อันจะเป็นประโยชน์ในการพัฒนาศักยภาพของกลุ่มเกษตรกรและกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

5.2.4 ด้านแรงงาน จากการถ่ายทอดความรู้การบริหารจัดการด้านแรงงาน และลงพื้นที่ ตำบล น้ำหนาว ตำบลโคกมน และตำบลวังยาง พบว่าเกษตรกรและกลุ่มวิสาหกิจชุมชน เห็นความสำคัญด้านแรงงาน มีการคัดเลือกคนที่เหมาะสมมีความรู้ และความชำนาญ มาบริหารจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชน มีการฝึกสอนให้คนรุ่นใหม่มาเรียนรู้วิธีการปลูกข้าวและเก็บเกี่ยวข้าว เนื่องจากข้าวพญาลี้มแวงเป็นข้าวพันธุ์พื้นเมือง ของอำเภอน้ำหนาว ถ้าไม่มีคนรุ่นใหม่เข้ามารับช่วงต่อจากคนรุ่นเก่าโอกาสที่ข้าวพญาลี้มแวงสูญพันธุ์เป็นไปได้สูง

5.2.4 ด้านการบริหารจัดการ จากการถ่ายทอดความรู้ด้านการบริหารจัดการ เกษตรกรและกลุ่มวิสาหกิจชุมชนให้คนรุ่นใหม่ เข้ามาบริหารจัดการ โดยมีการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบตามความรู้ความถนัดของแต่ละคน ผู้มีประสบการณ์ที่เคยปฏิบัติงานด้านต่างๆ ยังคงคอยช่วยสอนงานและแนะนำช่วยเหลือไปพร้อมๆ กัน พร้อมทั้งนำความรู้จากการฝึกอบรมมาใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงการบริหารจัดการ เกี่ยวกับการกำหนดโครงสร้าง การกำหนดกฎระเบียบการแบ่งงานกันทำ การประสานงานระหว่างกลุ่มเกษตรกรและวิสาหกิจชุมชน เพื่อช่วยเหลือจัดให้มีการธนาคารเมล็ดพันธุ์ข้าว การสร้างเครือข่ายความร่วมมือซึ่งกันและกัน ระหว่างหน่วยงานภาครัฐ กลุ่มเกษตรกรและกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ข้าวพญาลี้มแวง อำเภอน้ำหนาว จังหวัดเพชรบูรณ์ต่อไป

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.3.1 ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

5.3.1.1 เกษตรกรและกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ควรวางแผนการดำเนินงาน ด้านการผลิตด้านการตลาด ด้านการเงิน และด้านแรงงาน เพื่อให้ทราบจุดมุ่งหมายและแนวทางในการดำเนินงานของตนเองและกลุ่มที่ชัดเจน

5.3.1.2 เกษตรกรและกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ควรเข้าอบรมรับการถ่ายทอดความรู้จากหน่วยงานต่างๆ ที่เข้าไปให้ความรู้เพื่อให้การดำเนินงานของตนเองและกลุ่มเกิดประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

5.3.1.3 เกษตรกรและกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ควรมีการจัดทำรายงานบันทึกสรุปผลการดำเนินงานที่เกี่ยวกับการปลูกข้าวพญาลิ้มแกงทุกครั้ง เพื่อให้ได้ทราบข้อมูลรายละเอียดระหว่างการทำงาน ถ้าส่วนใดมีปัญหา จะได้นำปัญหานั้นมาปรับปรุงแก้ไขในครั้งต่อไป

5.3.1.4 ปลูกฝังและสอนวิธีการปลูกข้าว การดูแล การเก็บเกี่ยว และการแปรรูป ผลิตภัณฑ์จากข้าวพญาลิ้มแกง ให้คนรุ่นใหม่ในพื้นที่อำเภอน้ำหนาวได้เรียนรู้ เพื่อสืบสานอนุรักษ์พันธุ์ข้าวพญาลิ้มแกงให้เป็นผลิตภัณฑ์ของชุมชนต่อไป

5.3.1.5 หน่วยงานที่รับผิดชอบควรส่งเสริมสนับสนุนให้ความรู้เพิ่มเติมกับกลุ่มเกษตรกร และกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผู้ปลูกข้าวพญาลิ้มแกง เพื่อให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพ ตลอดจนเชื่อมโยงเครือข่ายพัฒนาไปสู่ธุรกิจชุมชนเป็นการสร้างความเข้มแข็งให้กับระบบเศรษฐกิจชุมชนต่อไป

5.3.1.6 ให้หน่วยงานที่รับผิดชอบส่งเสริมการตลาดให้กับกลุ่มเกษตรกรและกลุ่มวิสาหกิจชุมชน และหาช่องทางการจัดจำหน่าย ออกงานแสดงสินค้าในงานต่างๆ เพื่อหาตลาดใหม่ๆ

5.3.1.7 มีการจัดตั้งศูนย์ OTOP ในอำเภอน้ำหนาว ส่วนการตั้งราคาต้องอยู่บนพื้นฐานต้นทุนการผลิต แล้วนำมาตั้งเป็นราคาขายที่เหมาะสม

5.3.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

5.3.2.1 ควรมีการศึกษาประเด็นด้านกลยุทธ์ในด้านการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกร และกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในแต่ละด้าน

5.3.2.2 ควรมีการศึกษารูปแบบการมีส่วนร่วมของกลุ่มเกษตรกร และกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

5.3.2.3 ควรมีการศึกษาเรื่องการเชื่อมโยงของเครือข่ายความร่วมมือเพื่อพัฒนาศักยภาพในการบริหารจัดการกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวพญาลิ้มแกง

บรรณานุกรม

- กนกวรรณ เวชกามา (2554). การพัฒนาการจัดการกลุ่มเลี้ยงจิ้งหรีดแบบการมีส่วนร่วม บ้านหนองหล่าย ตำบลเกาะคา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง. โครงการวิจัยและนวัตกรรมเพื่อถ่ายทอดเทคโนโลยีสู่ชุมชนฐานราก. เครือข่ายบริหารจัดการวิจัยภาคเหนือ.
- ขจรศักดิ์ วงศ์วิราช. 2552. รูปแบบการบริหารจัดการกลุ่มอาชีพเกษตรผักปลอดสารพิษบ้านจำ หมู่ที่ 6 ตำบลปงยางคก อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง. วิทยานิพนธ์ บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง.
- จักรพันธ์ โสมะเกษตริณ. (2555). แนวทางการพัฒนาศักยภาพการบริการการผลิต กลุ่มวิสาหกิจชุมชนใน จังหวัดศรีสะเกษ. มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ.
- จุมพล วิเชียรศิลป์. แนวคิดเศรษฐกิจแบบพอเพียง. เอกสารการสัมมนา ในการประชุมทางวิชาการ ประจำปี พ.ศ. 2550 ของสมาคมภูมิศาสตร์ แห่งประเทศไทย จังหวัดเชียงใหม่.
- ณัฐพันธ์ เขจรนันท์. (2544). ยอดกลยุทธ์การบริหารสำหรับองค์กรสมัยใหม่. กรุงเทพฯ : ด้านสุธา.
- ทองใบ สิ่งสีทา. (2553). การพัฒนาศักยภาพผู้นำชุมชนในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง บ้านรางแจง หมู่ที่ 9 ตำบลเขาตุน อำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขายุทธศาสตร์การพัฒนา. มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี, นครราชสีมา.
- ธงชัย สันติวงษ์. (2539). องค์การและการบริหาร. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิชย์.
- ธงชัย สันติวงษ์ และชัยยศ สันติวงษ์. (2533). พฤติกรรมบุคคลในองค์การ. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิชย์.
- นงนุช อิมเรือง และคณะ. (2554). แนวทางการพัฒนาศักยภาพวิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้าไหมบ้านหวายหลิม. วารสารการบริหารท้องถิ่น ปีที่ 4 ฉบับที่ 2. วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

วลัยพร ชมพูพิทักษ์, เบญจมิน ดอแสง และคณะ(2546). โครงการการบริหารจัดการกลุ่มการผลิตผักปลอดสารพิษ ตำบลแม่กรณ์ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

เศรษฐกิจพอเพียง (2558). (ออนไลน์). แหล่งข้อมูล <http://www.eto.ku.ac.th/s-e/main-th.html>

สุพัฒนา บุรีรัตน์ และคณะ (2557) ข้าวไร้พญาลิ้มแก่งที่น้ำหนาว. การประชุมวิชาการข้าวและธัญพืชเมืองหนาวประจำปี 2557.

สมิต สัจฉกร .(2546). **เทคนิคการประสานงาน** . กรุงเทพฯ : สายธาร

เสาวดี สีฟ้า (2551). แนวทางการเพิ่มศักยภาพและความร่วมมือของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร ในตำบลป่าสัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (เกษตรศาสตร์) สาขาส่งเสริมการเกษตร. บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

อุบลรัตน์ สิ้นแสนสุข และคณะ. 2547. การเสริมสร้างและพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการโรงสีชุมชน ตำบลชมพู อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก. งานวิจัย ภาควิชาวิทยาศาสตร์การเกษตร คณะเกษตรศาสตร์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยนเรศวร.

Aldag, R.J. & Stearns. (1987). **Management**. Ohio : South- Western.

Daft, R.L. (1991). **Fundamental of management**. 8 th. ed . Orando : The Dryden press.

Donnelly, J.H. (1992). **Fundamental of management**. 2nd. ed. Boston : Von Hoffman press.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
(แบบสอบถาม)

โครงการวิจัยเรื่อง การพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวพญาลิมา
ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงในเขตอำเภอน้ำหนาว จังหวัดเพชรบูรณ์

คำชี้แจง : แบบสอบถามนี้เป็นเครื่องมือในการศึกษาวิจัยสำหรับเกษตรกรผู้ปลูกข้าวพญาลิมา
อำเภอน้ำหนาว จังหวัดเพชรบูรณ์

ส่วนที่1 ข้อมูลส่วนบุคคลทั่วไป

โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน หรือเติมข้อความลงในช่องว่างตรงตามความเป็นจริง

1. เพศ	☐ หญิง	☐ ชาย
2. อายุ	☐ 16 - 25 ปี	☐ 26 - 35 ปี
	☐ 36 - 45 ปี	☐ 46 - 55 ปี
	☐ 56 ปีขึ้นไป	
3. การศึกษา	☐ ประถมศึกษา	☐ มัธยมศึกษาตอนต้น
	☐ มัธยมศึกษาตอนปลาย	☐ ปวช.-ปวส.
	☐ ปริญญาตรี	☐ สูงกว่าปริญญาตรี ☐ อื่นๆ.....
4. พักอาศัยในตำบล	☐ น้ำหนาว	☐ หลักด่าน
	☐ วังกวาง	☐ โคกมน

5. รายได้ของครอบครัว (รายได้เฉลี่ยต่อเดือนโดยเฉลี่ยของครอบครัว) บาท / เดือน

☐ 5,001 – 10,000 บาท	☐ 5,001 – 10,000 บาท
☐ 10,001 – 15,000 บาท	☐ 15,001 – 20,000 บาท
☐ 20,001 บาทขึ้นไป	

6. จำนวนพื้นที่/ไร่ ในการปลูกข้าวพญาลี้มแกง

☐ 1 – 5 ไร่	☐ 5 – 10 ไร่
☐ 11 – 15 ไร่	☐ 16 – 20 ไร่
☐ 21 ไร่ขึ้นไป	

7. จำนวนแรงงานในครอบครัว

☐ 1 – 3 คน	☐ 4 – 6 คน
☐ 7 – 9 คน	☐ 10 คนขึ้นไป

ส่วนที่2 ข้อมูลทั่วไปด้านการบริหารจัดการ

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน ☐ หรือเติมข้อความลงในช่องว่างตรงตามความเป็นจริง

1. ปัญหาด้านการผลิต (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

☐ ขาดแคลนพันธุ์ข้าว	☐ สภาพภูมิอากาศ
☐ ราคาปุ๋ย, สารกำจัดวัชพืช ,แมลงสูงขึ้น	☐ พื้นที่ในปลูกมีน้อย
☐ ขาดแคลนเครื่องมือและอุปกรณ์ที่ใช้ในการปลูก	☐ อื่นๆ.....

2. ปัญหาด้านการตลาด (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

☐ การตั้งราคา	☐ ไม่มีช่องทางในการขาย
☐ ไม่มีตราสินค้า	☐ บรรจุภัณฑ์ (หีบห่อ) ไม่ดึงดูด
☐ ไม่มีความรู้ด้านการแปรรูป	☐ อื่นๆ.....

3. ปัญหาด้านการเงิน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

☐ เงินลงทุนไม่เพียงพอ	☐ ไม่มีแหล่งเงิน
☐ ขาดความรู้ในการทำบัญชีต้นทุน	☐ มีหนี้สินอยู่แล้ว
☐ อื่นๆ.....	

4. ปัญหาด้านแรงงาน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- ☐ ขาดแคลนแรงงานในการปลูก ☐ แรงงานส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ
- ☐ แรงงานไม่มีความรู้ความชำนาญ ☐ อื่นๆ.....

5. หน่วยงานที่เกษตรกรเข้าไปขอความช่วยเหลือ ขอคำแนะนำ ในการพัฒนาศักยภาพกลุ่มเกษตรกร

- ☐ เกษตรอำเภอ ☐ ศูนย์วิจัยพันธุ์ข้าว
- ☐ สำนักงานพาณิชย์ ☐ สถาบันการศึกษาในท้องถิ่น
- ☐ อื่นๆ.....

6. เกษตรกรมีความสนใจที่จะพัฒนาศักยภาพตนเองด้านใด

- ☐ ด้านการผลิต ☐ ด้านการตลาด
- ☐ ด้านการเงิน ☐ ด้านแรงงาน
- ☐ ด้านการบริหารจัดการ

7. เกษตรกรมีความสนใจที่จะจัดตั้งกลุ่มเพื่อช่วยพัฒนาศักยภาพการปลูกข้าวพญาลิ้มแกลักษณะใด

- ☐ กลุ่มวิสาหกิจชุมชน ☐ กองทุนผู้ปลูกข้าวพญาลิ้มแก
- ☐ กลุ่มอาชีพจากการแปรรูปข้าวพญาลิ้มแก ☐ อื่นๆ.....

8. เกษตรกรเคยไปศึกษาดูงานด้านการบริหารจัดการกลุ่มจำนวนกี่ครั้ง

- ☐ ไม่เคยไป ☐ 1 ครั้ง
- ☐ 2 ครั้ง ☐ 3 ครั้งขึ้นไป

ส่วนที่ 3 การบริหารจัดการกลุ่ม

คำชี้แจง อ่านข้อความอย่างละเอียด แล้วพิจารณาว่าท่านมีความเห็นตรงกับข้อความในระดับใด แล้วทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องที่ตรงกับความคิดเห็นของท่าน โดยแบ่งระดับความคิดเห็นออกเป็น 5 ระดับ เรียงจากมากไปหาน้อย ดังนี้

5	หมายถึง	มากที่สุด
4	หมายถึง	มาก
3	หมายถึง	ปานกลาง
2	หมายถึง	น้อย
1	หมายถึง	น้อย

	ระดับ
--	-------

ข้อความ	5	4	3	2	1
1. มีการวางแผนการดำเนินงานปลูกข้าวพญาลิ้มแกง					
2. มีการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบให้แก่สมาชิกในกลุ่ม					
3. มีมอบหมายงานตามความชำนาญให้แก่สมาชิกในกลุ่ม					
4. ได้รับการฝึกอบรมให้ความรู้ด้านเทคนิควิธีการปลูกข้าวและวิธีการเก็บเกี่ยวข้าว					
5. มีการประสานงานช่วยเหลือระหว่างสมาชิกในกลุ่มและสมาชิกกลุ่มอื่นๆ					
6. มีการติดต่อสื่อสารระหว่างสมาชิกในกลุ่มและสมาชิกกลุ่มอื่นๆ					
7. มีการจัดเตรียมเครื่องมือและอุปกรณ์เพื่อใช้ในการปลูกข้าว					
8. มีการเข้าร่วมประชุมพูดคุยแลกเปลี่ยนข่าวสารต่างๆ จากสมาชิกในกลุ่มและสมาชิกกลุ่มอื่นๆ					
9. มีการจัดทำบัญชีค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการปลูกข้าวพญาลิ้มแกง					
10. มีการจัดทำรายงานบันทึกสรุปผลการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับการปลูกข้าวพญาลิ้มแกง					

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ประวัติคณะผู้วิจัย

1. ชื่อ-นามสกุล นางสาวปิยะนุช พรหมประเสริฐ
Miss Piyanut Promprasert
2. หมายเลขบัตรประจำตัวประชาชน 3679900047515
3. ตำแหน่งปัจจุบัน อาจารย์
4. หน่วยงานและสถานที่ติดต่อได้สะดวก
โปรแกรมวิชาการจัดการทรัพยากรมนุษย์ คณะวิทยาการจัดการ
มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ อ.เมือง จ. เพชรบูรณ์ 76000
โทรศัพท์ 056-71700 ต่อ 1235 081-9723661
E-mail p-pook@hotmail.com
5. ประวัติการศึกษา
บธ.บ (การบริหารงานบุคคล) มหาวิทยาลัยศรีปทุม
บธ.ม (บริหารธุรกิจ) มหาวิทยาลัยรามคำแหง
6. สาขาวิชาการที่มีความชำนาญพิเศษ
สาขาวิชาการจัดการทรัพยากรมนุษย์ การตลาด การจัดการ
7. ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิจัย
 - 7.1 รูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน
บ้านน้ำร้อน ต.น้ำร้อน อ.เมือง จ.เพชรบูรณ์ ประจำปี พ.ศ.2553ทุนอุดหนุนการวิจัย ประเภท
ทั่วไป มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์
 - 7.2 ศึกษาสาเหตุที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการเล่นกายของนักศึกษาระดับปริญญา
ตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ ประจำปี พ.ศ.2556 ทุนอุดหนุนการวิจัย ประเภททั่วไป
มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์

